

# GNOSTIČKA PISMA imama Homeinija

Sarajevo, 2008.



## SADRŽAJ

Riječ izdavača	7
Etičko-gnostička oporuka o važnosti namaza za unaprjeđenje duše	11
<i>Ljubav voljenog</i>	15
Gnostičko-etička oporuka Homeiniju Sejjidu Ahmedu	17
Gnostičko-etička oporuka Homeiniju Sejjidu Ahmedu	21
<i>Tajne duše 3!</i>	
Gnostičko – etički savjeti Fatimi Tabatabai	33
Iz gnostičkih kazivanja imama Homeinija	43
<i>Slobodan od svijeta</i>	57
Biografija imama Homeinija	59
<i>Skrivena tajna</i>	87
Susret sa imamom Homeinijem	89
<i>Muštuluk sjedinjenja</i>	101
Pojam čovjeka u mišljenju imama Homeinija	103





بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

## RIJEČ IZDAVAČA

Islamska revolucija u Iranu (1978.-79.), predvođena imamom Homeinijem, može se smatrati novim razdobljem za islam i muslimane. Do 1979. godine religija se smatrala nečim što je posve privatna stvar koja ne može igrati bitniju ulogu u društvenom životu, budući da je ograničena na područje obreda i bogoštovlja. Općenito, uloga islama, bilo kao društveno-pravne vrijednosti bilo kao jasnog političkog ishodišta, bila je s prezirom odbacivana, pri čemu se na religiju gledalo kao na sistem vjerovanja ograničen na pitanja koja se tiču "onoga svijeta".

Islam je, pak, religija koja se bavi i ovim i onim svijetom. Ovaj svijet jeste priprava za budući. Čvrsta sprega između ovog i budućeg svijeta jedan je od temeljnih postulata kojima Kur'an poučava muslimane, učeći ih da je ljudska sreća na obadva svijeta uvjetovana praktičnim provođenjem vjerovanja. Međutim, dekadencija u koju je zapao islamski svijet posljednjih stoljeća, s izloženošću kulturnoj, političkoj i ekonomskoj agresiji, dovela je do toga da uloga muslimana u određivanju vlastite budućnosti bude sve manja, što je ostavilo traga i na vjersku misao. Poraz muslimana na kulturno-civilizacijskoj sceni uzrokovao je razdvajanje religije od etike, vjere od djelovanja, vjerskih pitanja od političkih. Takva razdvajanja dovela su dalje do pasivnosti muslimana spram vjerskih društvenih i političkih pokreta diljem islamskog svijeta.

Islamska revolucija imama Homeinija krajem 70-ih godina 20. stoljeća predstavljala je poziv na novo preispitivanje osovinske uloge religije i preporod njene uloge u životu čovjeka modernog doba. Islamsku religiju imam Homeini nije smatrao tek nizom slogana, držeći se kojih se stječe onosvjetsko dobro, već je u toj misli i idealima iznašao program za cjelokupan ljudski život, a kako bi ta misao i ideali mogli osigurati i materijalnu i duhovnu sreću, mora ih primijeniti u svim oblastima ljudskog života.

Polazišna tačka idejne revolucije koju je proveo imam Homeini tiče se pitanja islamske filozofije i gnoze. On nije bio isključivo fakih, vjerski učenjak, ili politički lider jedne velike revolucije; prije svega bio je istinski gnostik koji je gnozu ozbiljno u svim dimenzijama vlastitog života. Bez razumijevanja suštine gnoze sadržane u Kur'anu i Sunnetu, svaki reformistički pokret osuđen je na neuspjeh, dekadenciju i propast. Imamova gnostička gledišta omeđena su okvirima izvorne islamske gnoze i tesavvufa. On je čvrsto vjerovao da je svaka reforma islamskog svijeta uvjetovana reformom vjerske misli, odnosno da cilj svakog reformističkog pokreta mora biti pomirba između racionalnog i onog što je van poimanja, između egzoterijskog i ezoterijskog, Šerijata i tarikata, vjere i ovoga svijeta. Držao je da razumijevanje vjere

ne znači puko oponašanje, slijepo slijeđenje tradicije, te da ispravno poimanje i promišljanje vjere i svijeta za polazište mora imati razumijevanje čovjekove uloge i svijetu i njegovog odnosa sa Svevišnjim.

Knjiga koju imate u rukama priređena je povodom godišnjice preseljenja na ahiret Imama Homeinija, tog velikog reformatora islamske misli, i sadrži nekoliko Imamovih gnostičkih pisama, izvode iz njegovih gnostičkih djela, nekoliko njegovih gazela i Imamov životopis. Imamova gnostička pisma upućena su njegovom sinu Ahmedu i nevjesti Fatimi Tabatabai, ali svakako mogu poslužiti kao pouka i nadahnuće svim čitateljima. Također, knjiga sadrži i dva teksta o ličnosti i djelu imama Homeinija iz pera iranskog i britanskog autora, što će, nadamo se, dodatno osvijetliti Imamovu ličnost. Naposljetku, zahvalnost dugujemo prevoditeljima tekstova Nerminu Hodžiću, Mubini Moker i Muameru Kodriću.





**GNOSTIČKA  
PISMA**





## ETIČKO-GNOSTIČKA OPORUKA O VAŽNOSTI NAMAZA ZA UNAPRJEĐENJE DUŠE

Upućeno Homeiniju Sejjidu Ahmedu

U ime Boga, Milostivog, Samilosnog

Hvala Bogu i neka je mir i blagoslov Božiji Poslaniku Njegovom i obitelji njegovoj.

Ovo je oporuka ostarjelog oca koji je život proveo u neispravnosti i neznanju, a sada odlazi na dan vječni, ruku praznih od dobra i s pismom crnim od grijeha, ali i s nadom u oprost Božiji, upućena mladom sinu suočenom s nevoljama vremena svojeg i odgovornom za izbor Puta pravog na koji ga Bog upućuje mlošću Njegovom beskonačnom, ili, ne dao Bog, za izbor puta drugog, da ga Bog milošću svojom sačuva od okliznuća takvog.

Sine moj, pismo koje ti darujem tiče se namaza gnostika i duhovnog puta onih koji pripadaju Putu, koliko god da je pero poput mojeg nemoćno u predstavljanju putopisa tog. Priznajem da ono što sam napisao nije daleko od toga da bude tek puko klizanje, a sam do sada nisam dosegao do djelića nečeg ovakvog.

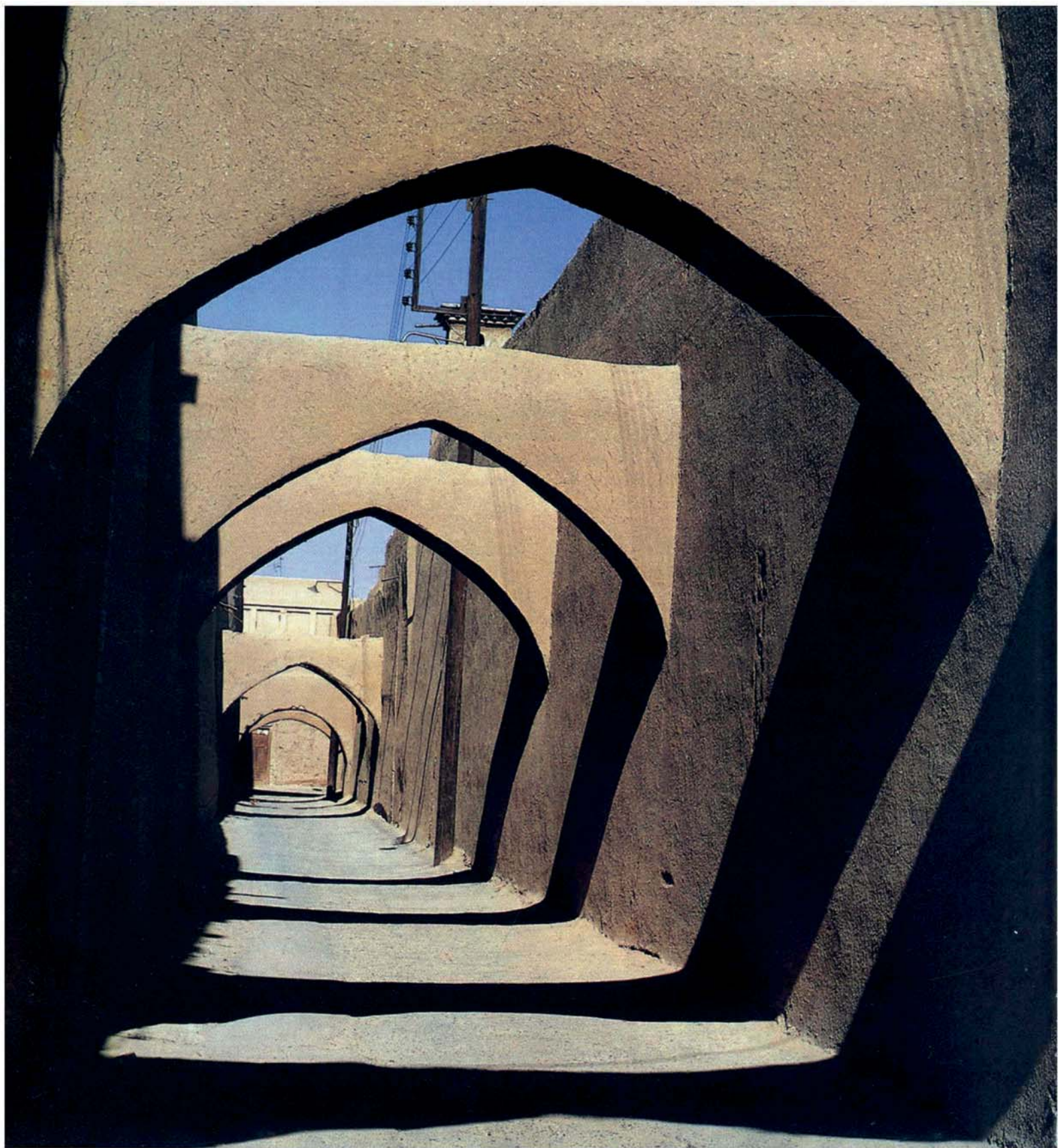
Sine moj, uznesenje kao krajnja posljedica ovoga spada u težnje ljudi spoznaje, a za nas je to nedostižno. (*Anka ptica neće postati lovina, okani se klopke*), ali ipak ne smijemo gubiti vjeru u milost Božiju, jer On, Uzvišeni i Slavljeni, vodič je slabih i pomagač siromašnih.

Dragi moj, ovdje je riječ o putovanju od stvorenog ka Istinitom, od mnoštva ka Jedinstvu, od ljudskog ka nadljudskom, pa do meleškog, sve do granice apsolutnog utrnuća, koje je proizvod prve sedžde i utrnuća u utrnuću koje se javlja nakon buđenja, i proizvod je druge sedžde. Sve je to luk bivstvovanja od Allaha i ka Allahu. U stanju ovom nema govora o onome koji čini sedždu i Onome Kome se sedžda čini, ili o obožavatelju i Obožavanom: *On je Prvi i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi*. (Al-Hadid, 3)

Sine moj, ono što ti prevashodno oporučujem jeste da ne niječeš položaje ljudi spoznaje, jer tako postupaju neznanice. Kloni se drugovanja s onima koji niječu položaje prvaka vjere, jer takvi su skrenuli s puta Istine.

Sine moj, okani se samoljublja i samohotnosti, jer to je naslijeđe Šejtanovo i on je zbog samoljublja i samohotnosti odbio pokornost Opunomoćeniku od Boga Slavljenoj i Svevišnjeg i Čistom. Znaj da sve nevolje potomaka Ademovih potječu iz ovog naslijeđa šejtanskog koje je temelj temelja smutnje. Možda časni ajet: *I borite se protiv njih dok smutnje ne nestane i dok se ne izvrši vjera Božija* (Al-Baqara, 193) na jednom svom stupnju jeste ukaz na Veliki džihad i borbu protiv korijena smutnje





koji potječu od Velikog šejtana koji je svoje vojske razgranao i ukorijenio u dubini ljudskih srca. Tako, svako treba da se bori da bi otklonio smutnju unutar i izvan sebe. To je džihad koji, ako se ostvari pobjeda, donosi boljitak svemu i svakome.

Sine moj, nastoj da ostvariš tu pobjedu ili barem dio nje. Suspregni se i od strasti duše koje nemaju granice ni vjere. Od Boga Svevišnjeg traži podršku, jer bez pomoći Njegove niko ne ostaje. A namaz, to uznesenje gnostika i putovanje zaljubljenika, put je dosezanja cilja tog. Ako uspiješ i uspijemo da ozbiljimo jedan njegov rekat i osvjedočimo se u njegova tajna svjetla i skrivene tajne, barem u skladu s izdržljivošću vlastitom, ostvarili smo dio cilja prvaka Božijih i uvjerali se u uputu o molitvi kao uznesenju Prvaka poslanika i gnostika, mir i blagoslov neka je njemu i obitelji njegovoj. Da Bog Darežljivi blagodat ovu daruje vama i nama. Put je dosta dug i opasan i potrebuje opskrbu i mnogo jahalica, a opskrba moja je ništavna ili veoma mala, izuzev ako nas Milost Prijatelja, Slavljene i Uzvišene je On, ne obuhvati i ne povede.

Dragi moj, okoristi se tom mladošću koja ti je preostala, jer u starosti odlazi iz ruku sve, čak i obzirnost prema svijetu budućem i Bogu Svevišnjem. U velike poslove Šejtana i duše sklone strasti spada i to da mladiću obećaje dobrobit u starosti, a da bi ovaj izgubio mladost u zaboravu, dok starom obećaje dug život. On do posljednjeg trena ispraznim obećanjima čovjeka odvraća od sjećanja na Boga i iskrenosti spram Njega, sve dok mu smrt ne dođe, pa čovjek, i ako do tada nije vjerovao, povjeruje. Pa zato se uputi u borbu u mladosti, kada ti je snaga veća, i bježi od onog ko nije Prijatelj, Slavljene i Uzvišene. Ako imaš vezu s njim, učvrsti je što jače, a ako te veze, ne dao Bog, nema, uspostavi je, i pri tome se vodi time da od Njega, Slavljeneog i Uzvišeneog, nema dostojnijeg bića s kojim možeš biti u vezi. Ukoliko tvoja veza s prvacima Njegovim ne bude zbog Njega, onda se radi o spletki Šejtanovoj, a on postavlja prepreke na svakom putu prema Istinitom. Nikada na sebe i djela svoja ne gledaj sa zadovoljstvom, jer su prvaci iskreni Božiji bili takvi da su sebe smatrali ništavnim, a dobro svoje nekada su držali za nevaljalštinu.

Sine moj, što stupanj spoznaje tvoje bude više rastao, to više će se uvećati i tvoj osjećaj da je sve izuzev Njega, Slavljeneog i Uzvišeneog, ništavno. U namazu, tim ljestvama za spajanje s Allahom, nakon slavljenja svakog slijedi tekbir, kao što tekbir postoji i pri stupanju u namaz i ukazuje da je On uzvišeniji od slavljenja svakog. Po izlasku iz namaza slijede tekbiri koji upućuju na to da je On veći od svakog tumačenja Njegove Biti, Svojtva i Djela. Šta reći i šta opisati?! I ko opisuje?! Koga opisuje i kojim jezikom i prikazom da opiše?! Jer, cijeli svijet, od najviših stupnjeva postojanja njegovih pa do najnižih, nije ništa, a On je sve što jeste. A šta može reći ništa o Potpunom Jeste?! I da nije bilo naredbe Boga Slavljeneog i Uzvišeneog i dopuštenja Njegova, možda nijedan od prvaka Božijih ne bi o Njemu ništa kazao, premda je sve što jeste govor o Njemu i ni o čem drugom. Niko ne može uteći od spominjanja Njega, jer je spominjanje svako spominjanje Njega. *Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu klanjate* (Al-Isra, 23), *Tebi se klanjamo i od Tebe pomoć tražimo.* (Al-Fatha, 5) Možda je jezikom Istinskog rečeno stvorenjima svim: *I ne postoji ništa što*



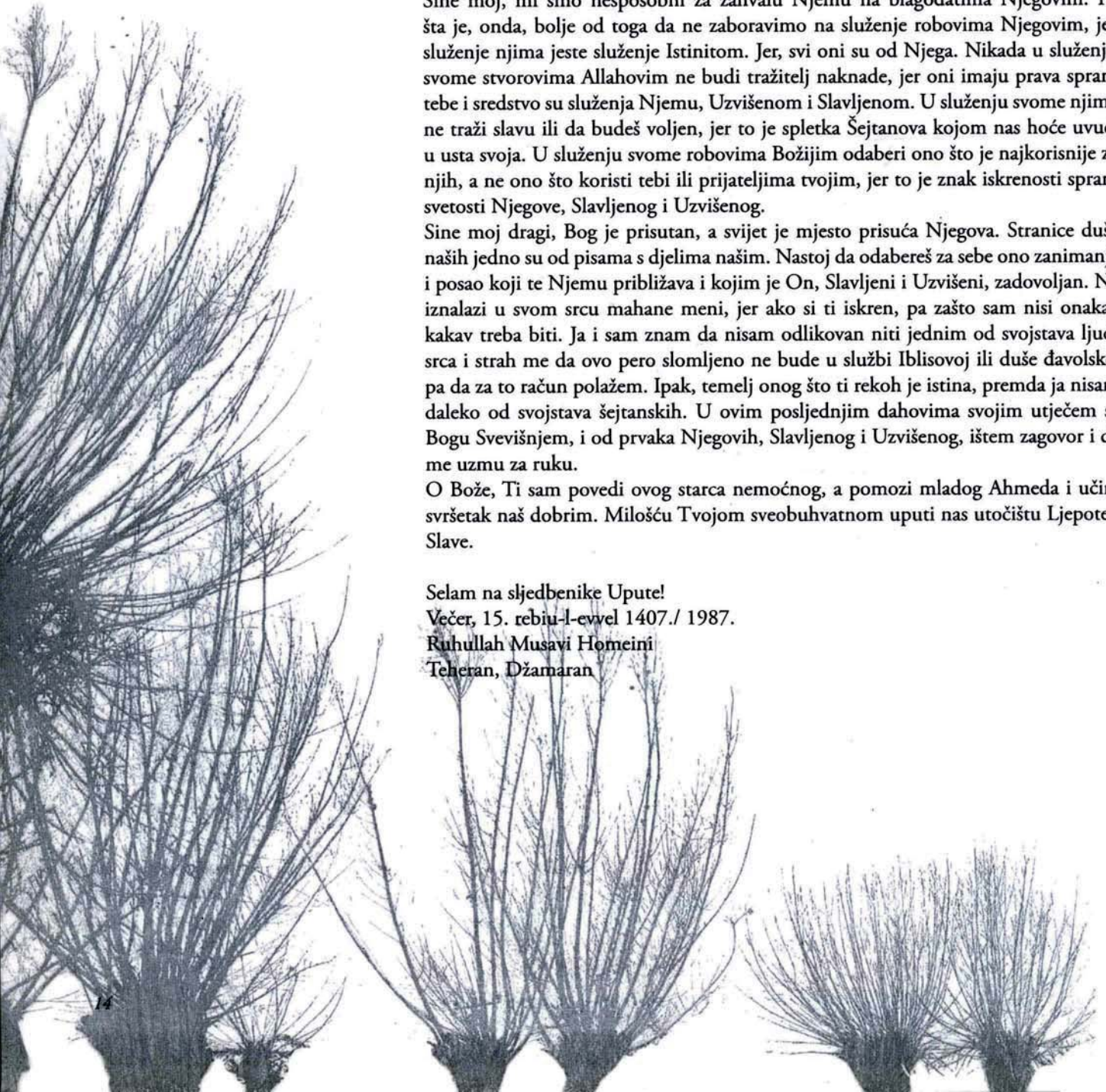
*Ga ne veliča, moleći. Ga, ali vi ne razumijete veličanje njihovo. (Al-Isra, 44) A i to je opet kazano jezikom mnogosti, jer On je, i Hvala i Hvalitelj i Hvaljeni: Zaista Gospodar tvoj blagosilja... ili: Allah je svjetlo nebesa i Zemlje. (An-Nur)*

Sine moj, mi smo nesposobni za zahvalu Njemu na blagodatima Njegovim. Pa šta je, onda, bolje od toga da ne zaboravimo na služenje robovima Njegovim, jer služenje njima jeste služenje Istinitom. Jer, svi oni su od Njega. Nikada u služenju svome stvorovima Allahovim ne budi tražitelj naknade, jer oni imaju prava spram tebe i sredstvo su služenja Njemu, Uzvišenom i Slavljenom. U služenju svome njima ne traži slavu ili da budeš voljen, jer to je spletko Šejtanova kojom nas hoće uvući u usta svoja. U služenju svome robovima Božijim odaberi ono što je najkorisnije za njih, a ne ono što koristi tebi ili prijateljima tvojim, jer to je znak iskrenosti spram svetosti Njegove, Slavljenoj i Uzvišenoj.

Sine moj dragi, Bog je prisutan, a svijet je mjesto prisuća Njegova. Stranice duša naših jedno su od pisama s djelima našim. Nastoj da odabereš za sebe ono zanimanje i posao koji te Njemu približava i kojim je On, Slavljenoj i Uzvišenoj, zadovoljan. Ne iznalazi u svom srcu mahane meni, jer ako si ti iskren, pa zašto sam nisi onakav kakav treba biti. Ja i sam znam da nisam odlikovan niti jednim od svojstava ljudi srca i strah me da ovo pero slomljeno ne bude u službi Iblisovoj ili duše đavolske, pa da za to račun polažem. Ipak, temelj onog što ti rekoš je istina, premda ja nisam daleko od svojstava šejtanskih. U ovim posljednjim dahovima svojim utječem se Bogu Svevišnjem, i od prvaka Njegovih, Slavljenoj i Uzvišenoj, ištem zagovor i da me uzmu za ruku.

O Bože, Ti sam povedi ovog starca nemoćnog, a pomoz mladoj Ahmeda i učini svršetak naš dobrim. Milošću Tvojom sveobuhvatnom uputi nas utočištu Ljepote i Slave.

Selam na sljedbenike Upute!  
Večer, 15. rebiu-l-evvel 1407./ 1987.  
Ruhullah Musavi Homeini  
Teheran, Džamaran



Imam Homeini

## LJUBAV VOLJENOG

Oči Tvoje mutne, o vinom opijeni, bolnim učiniše me.  
Kovrdže kose Ti, o Jaru, u halku svoju zarobiše me.

Čempres vrta dobrote, ruža ružičnjaka Ljepote je.  
Koketiranje ljepotana neukih tako izmuči me.

Svi vinom opijeni bez pameti ostaše.  
Vrč iz ruke životvorne Ti, pametnim učini me.

Šta da radim, zanesen sam, izgaram, bolan sam.  
Koketnost Ti ašikom ovog rubina bisernog učini me.

Ljubav Voljenog takve moći je da mene pob'jeđenog  
iz doma do predvorja Ti dovede i pobjednikom učini me.

Ljubav Tvoja iz medrese i halke sufija otjera me,  
robom halke u minduši prodavača vina učini me.

Piće iz vrča prepunog Ti vječno živim učini me.  
Poljubac praha sa vrata Ti povjerenikom tajni učini me.



## GNOSTIČKO-ETIČKA OPORUKA

Homeiniju Sejjidu Ahmedu

U ime Boga, Milostivog, Samilosnog

Hvala Bogu, Gospodaru svijetova, osim Koga nema milostivog i samilosnog. Osim Njemu, nikom se ne robuje i nikog se ne obožava i nikog se ne slavi. Nema gospodara i odgojitelja osim Njega. On je Uputitelj na Put pravi i nema uputitelja i odgojitelja osim Njega, niti je znan osim po Sebi Samom. On je Prvi i Posljednji, Vidljivi i Nevidljivi. Neka je blagoslov i mir Prvaku poslanika i Upućivaču svekolikog, koji se iz postojanja u skrivenosti ukazao na svijetu ovom i neka je mir njegovoj čistoj obitelji, koja je riznica tajni Božijih, majdan mudrosti Njegove i uputitelj onih koji nisu Bog.

A potom!

Ovo je oporuka starca onemoćalog koji je cijeli svoj vijek životni od blizu devedeset godina proveo u vrtlogu niskosti i opijenosti prirodom, a sada korača u raku paklenu i nema nade u spas, premda nije obeshrabren glede Duha Božijeg i Milosti Njegove pa ne polaže nadu ni u kog sem u Nj. Toliko je u zakučastosti znanosti zvanične, koja nije ništa već znanje peko rečenog i čutog, nemoćan da niko osim Boga, Slavljenog i Uzvišenog ne može obračunati grijehе njegve. Ovo je oporuka mladiću za koga se nadati da će uz podršku Boga Velikog i uputu Uputitelja stazom, mir Božiji neka je njemu, iznaći put prema Istini i tako se spasiti od ispraznosti ovih u koje mu je otac zapao.


Ahmede, sine moj dragi, Allah Svevišnji mir ti darovao, obrati pozornost na listove ove i gledaj šta se govori, a ne ko govori. Iako sam ja lišen ovog o čemu ti govorim, nadam se da će tebe ono razbuditi. Znaj da niti jedno biće, od bića iz svijeta skrivenog, andeoskog, pa do bića viših ili nižih od njih, nema ništa po sebi i ne posjeduje po sebi moć, znanje ili vrlinu. Sve što jeste jeste od Njega, Slavljenog i Uzvišenog i On je Onaj u čijim rukama je sve, od početka do okončanja. On je Jedan i utočište svakomu.

Ne očekuj ništa od ovih stvorova ispraznih i ne plaši ih se i nikada u njih ne upiri nadne oči. Uprijeti oči u nekog osim Njega jeste pripisivanje Mu druga, a plašiti se nekog osim Njega jeste nevjerstvo.

Sine moj, misli na popravljjanje sebe, dok nisi izgubio iz ruku blagodat mladosti, jer u starosti sve odlazi iz ruku. Jedna od zamki Šejtanovih, a možda i najveća od njih, ona u koju je bio i jeste upao tvoj otac, osim ako ga ne povede milost Istinskog, Svevišnjeg, jeste oholjenje zbog date blagdati. U doba mladosti, unutrašnji šejtan, koji je najveći šejtan mladićev, odvraća čovjeka od popravljjanja sebe i obećanjima ispraznim odvraća stalno, svakog sata i svakog dana, od te namjere, nebi li oduzeo dane njegove mladosti. On daje nadu da je vremena mnogo i kaže da je sada vrijeme okorištenja mladošću. A onda kada se vrijeme mladosti okonča, šejtan čovjeku ulijeva nadu u popravak u starosti. Ni





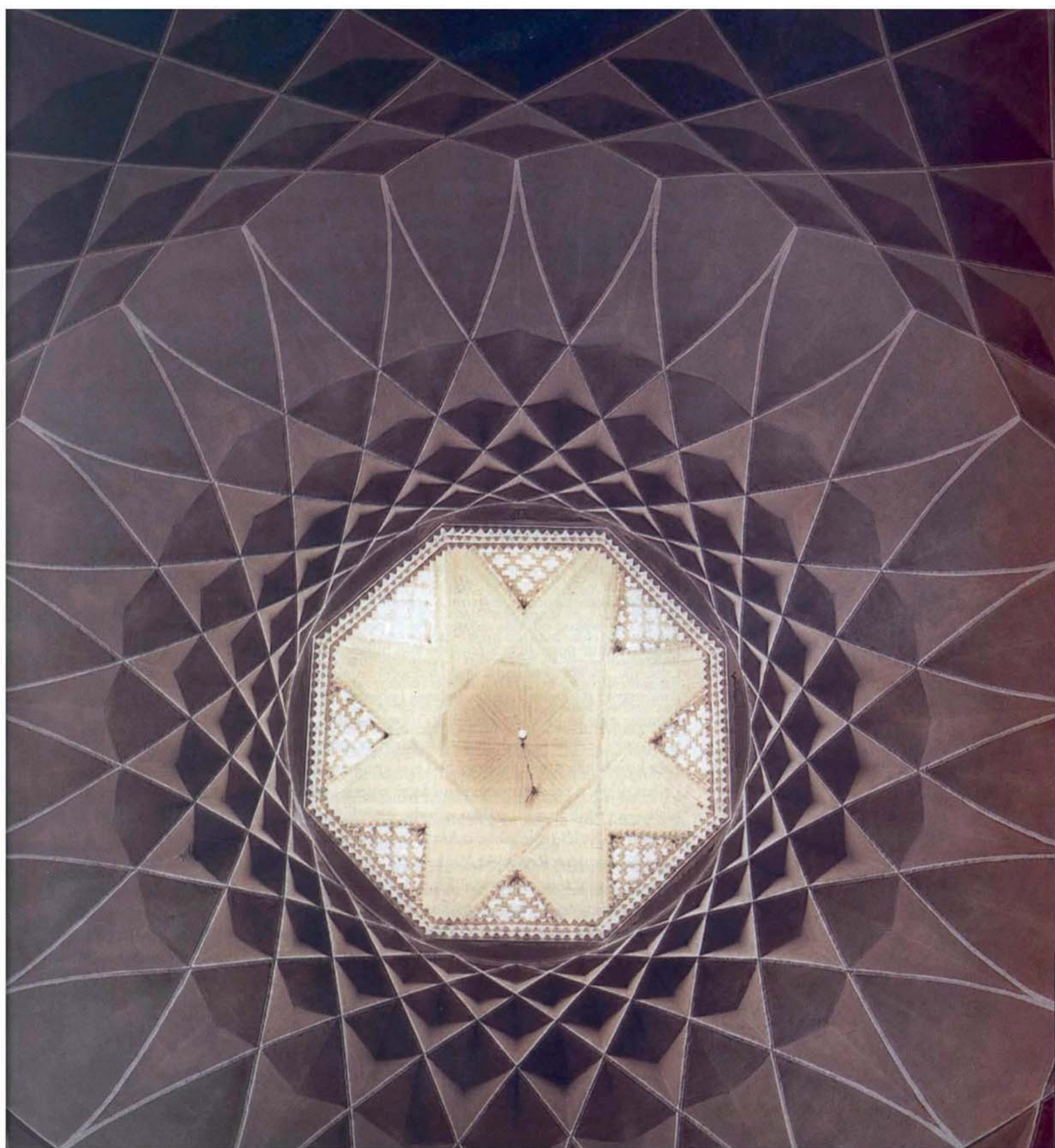


u danima starosti ovo spletkarenje šejtansko ne prolazi i on do kraja vijeka životnog daje obećanja o pokajanju. Na kraju života, kada se u smrt osvjedočiš, on čovjeku Istinitog Svevišnjeg prikazuje najomraženijim bićem koje mu uzima njegov voljeni svijet . I to je stanje osoba kod kojih svjetlo fitreta još nije potpuno utrnuo, a to su oni koje je kovitlac svijeta ovog udaljio od rzmišljanja o popravku i koje je od glave do pete obuzela oholost svijetom ovim. Vidio sam osobe ovakve među ljudima od znanja takozvanog. Neki od njih još su živi i vjere smatraju ništavnim i ispraznim.

Sine moj, obrati pozornost da niko od nas ne može biti siguran da neće upasti u ovu zamku šejtansku. Dragi moj, čitaj moljenja Imama čistih i opazi da oni dobro svoje smatraju tamnim i da sebe drže onima koji zaslužuju kaznu Božiju, pa ne misle ni o čemu osim o Božijoj milosti. Moljenja ova tumače ljudi svijeta ovoga i svećenici koji pune trbuhe svoje, iako oni nisu upoznali Istinskog, Slavljenog i Uzvišenog. Sine moj, stvar je ova veća nego što mi mislimo. Moljenja ta potječu od onih koji su stigli u blizinu uzvišenosti Boga Svevišnjeg, pa su doživjeli utrnuće i ne vide nikog osim Njega, onda kada više ne preostaje riječ, spomnjanje, misao i jastvo. Moljenja ta izrekli su u stanju prosvjetljenja prije ili nakon utrnuća, što je nedostižno bilo kome izuzev čistih Božijih prvaka.

Ovo je, dakle, govor o onom što nije zalogaj za meni slične i s čega sam skrenuo, a ono što je za tebe, dijete moje, moguće i za što se nadati da ćeš milošću Božijom i vođenjem prvaka Božijih, mir neka je na njih, to i doseći, jeste ono što je općenito sadržano u riječima: *Fitret Allahov, na kome je on ljude stvorio.* (Ar-Rum, 30) Znači, fitret jednobožački na kome su stvoreni svi ljudi, sva stvorenja. To je ono na što svako obraća pozornost i što svako slijedi, pa bilo to u znanosti, vrlini, spoznaji i sličnim stvarima, ili u strastima duše svoje, ili u pitanju obzirnosti prema idolima koji se obožavaju, ili glede voljenih ovosvjetskih, izvanjski onosvjetski, zamišljenih ili duhovnih stvari, poput žene, djece, plemena, ovosvjetskih poglavara kao što su carevi, emiri ili vojskovođe ili onosvjetskih poglavara kao što su učenjaci vjerski, gnostici, dobri i poslanici Božiji, mir neka je njima. Obzirnost spram svega toga jeste obzirnost spram Jedinog i neograničeno Potpunog. Ne desi se niti jedan pokret, a da nije zbog Njega i radi spajanja s Njim, niti se napravi ijedan korak, a da nije u smijeru Njega Potpunog. Mi i nama slični nalazimo se iza tamnih pokrivki, od kojih su neke iznad nekih drugih, pa svi bolovi, patnje i jadi dolaze od te pokvarenosti. Prvi korak naš, koji je uvod u uklanjanje pokrivke, jeste postupna izgradnja svijesti o tome da smo pokriveni i da se nalazimo iza ovog zastora prirode koji nas obuhvata čitave, tajno i javno, izvana i iznutra. I to je ono buđenje koje neki sljedbenici Puta smatraju prvom postajom. Međutim, nije tako, nego je ovo buđenje i osvješćenje uvod za stupanje na Put. Uklanjanje svih pokrivki tmine, a nakon toga i onih od svjetlosti, jeste postaja jednoboštva. Ako dalje postupimo vođeni uzicom razuma, javlja se ista ona melodija koja kaže da je kod Apsolutnog, Potpunog sva potpunost, inače On ne bi bio Apsolutni, i nije moguće da se pojavi ikakva ljepota, slava ili potpunost a da je ona nešto drugo, a ne Istiniti. Takvo što bilo bi poput pripisivanja Njemu druga ili nazovimo to krivovjerjem.

Dragi moj, puno moraš napredovati hramajući koracima znanosti, a o bilo kojoj znanosti





da se radi, ona predstavlja pokrivku veliku. Ulaskom u tu pokrivku ti se upoznaješ s načinom uklanjanja nje. Dođi da skupa krenemo ka svijesti, pa nam to, moguće je, otvori put. Svaki čovjek, štaviše svako biće, zaljubljenik je potpunosti po prirodi svojoj, a ima otklon od nedostatnosti. Ako vi tražite znanje, tražite ga kao potpunost, pa zato nije moguće da se priroda vaša prikloni svakom znanju na koje naiđete. Ako uočite da u tom znanju postoje viši stupnjevi, vi ih po prirodi svojoj tražite i želite, a to zato što je ono znanje koje već imate ograničeno i nedostatno, dok je ono za kojim vam srce žudi potpuno i bez nedostataka. Ako moćnik neki i polaže na moć svoju, pa tu se radi o ideji potpunosti moći, a ne o njegovoj nedostatnoj moći. Tako moćnici traže više stupnjeve moći, a da to i ne znaju. Moć apsolutna jeste kod Bića Apsolutnog, pa čemu god da se okreneš, Njemu si se okrenuo. Zastrt si, a da to ni ne znaš. Ako koracima svijesti shvatiš i pronađeš ovoliko, nećeš obraćati pozornost na nešto osim Bića Apsolutnog, i to je ona riznica koja čovjeka čini nepotrebitim od svakog ko nije On. Šta god da čovjeku prisprije, stiže od Apsolutnog Voljenog, a šta god da mu bude oduzeto, oduzeto je od Apsolutnog Voljenog. U stanju takvom ti uživaš u tome što ti neprijatelji iznalaze mahane i naklapaju štošta o tebi. To sve je od Voljenog, a ne od njih, a ti ne vežeš srce svoje ni za kakav položaj osim položaja Apsolutno Potpunog.

Sine moj dragi, želim sada s tobom razgovarati ovim nedostatnim jezikom i perom koje posjedujem. Ti i svi ostali znate da živite u poretku koji je blagoslovom Božijim i podrškom Njegovom, Slavljenog i Uzvišenog, dovama Bogom Pošteđenog, da duše naše budu žrtvovane na putu njegovom, i uz pomoć revolucionarnog iranskog naroda, žrtvovao bih se i za svakog od njih, udario rukom poricanja sve šejtanske sile. Oni su prosuli u prašinu Šahov poredak bez poretka, koji hiljadama godina nije činio ništa osim nasilja i tlačenja, paćenja i ubijanja ljudi, a oborili su ujedno i one koji su blagosiljali njihovo parazitstvo i odobrali nasilje, tlačenje i ubistva. Takvi su danas u drugim zemljama, ali i unutar naše su još oni zaljubljenici u ove tlačitelje, međutim, pandže Zapada sada su otupljene i skinuti su s vrhunca svoje moći, na međunarodnoj sceni rasturena je njihova ruka koja je bila stisnuta u pesnicu i jezici pronose njihovu sramotu.

Danas su svi, a posebno Amerika, žderač svijeta, i njene pristalice koje ne znaju za moć islama, a takvih ima i u našem narodu, onih koji su vezali svoja srca za njihovu moć, svi su oni izvukli svoje sablje iz korica i uperili ih protiv Republike i njenih poglavara, očekujući propast Republike. To zato što su ugroženi interesi Zapada, a jedini koji je izazvao tu opasnost jeste moćni islam. Isto tako, ateistički Istočni blok, u čijim rukama je pola svijeta, osjeća veliku opasnost od moćnog islama po sebe i svoje prijatelje. Oni također unutar i van zemlje imaju svoje pristaše, koje, također, slijedeći svoja božanstva, gaje neprijateljstvo spram veličanstvenog islama, Islamske republike i njenih upravitelja, očekujući njihovu propast. S obzirom na takvu situaciju, očekujte da oni pričepe ruku Islamske republike i da se dignu protiv nje.

1366/27 rabi'u-l-sani 1408./1988.

Teheran, Džamaran



## ETIČKO-GNOSTIČKA UPUTA

Homeiniju Sejjidu Ahmedu

U ime Boga, Milostivog, Samilosnog

Ovo je pismo od starog i istrošenog oca koji je svoj životni vijek proveo u hrvanju s riječima i pojmovima, koji je unutrašnjost svoju učinio tamnom i sada ožalošćen udiše naposljetku dahove svoje posljednje, upućeno sinu mladom koji ima priliku da razmišlja poput dobrih robova Božijih o izbavljenju od privrženosti svijetu ovome koji je prljava zamka Iblisova.

Sine moj, okretanje ovog svijeta tebi i njegovo okretanje od tebe, usponi i padovi njegovi, sve to brzo prolazi i svi bivamo smrvljeni pod žrvnjem vremena. Iz onog što sam opazio i učinio iz stanja slojeva različitih zaključio sam da su duševni bolovi i patnje kod ljudi iz moćnog i bogatog sloja veći nego kod ljudi iz slojeva ostalih. Imetak i želje koji su ostali nedokučeni za njih su mnogo bolniji i više im izjedaju džigerice. U vremenu u kome mi živimo i kada je svijet zarobljenik dva pola moći, jadi i patnje od kojih boluju poglavari tih polova i brige koje im pritiskuju dušu pri sučeljavanjima međusobnim neuporedivo su veći od jada i patnji pripadnika srednjeg sloja ili čak siromaha. Njihovo nadmetanje nije nadmetanje u djelima, već nadmetanje koje izjeda dušu i koje ništi obje strane. Kao da pred obje strane stoji grabljivi vuk, razjapljenih žvala s oštrim zubima, i sprema se da ih učini svojom lovinom. Ova patnja nadmetanja postoji među svim slojevima, od moćnih i bogatih pa do onih nižih, tim da što se više ide prema gore, utoliko je i patnja nadmetanja veća. Ono što donosi spas čovjeku, smirenje srcima i odvrćenost od svijeta ovog jeste spominjanje Boga Svevišnjeg i stalna svijest o Njemu. Oni koji su po nečemu iznad drugih, pa bilo to u znanosti, čak i ovoj o Bogu, ili po moći, slavi ili imetku, kao da uvećavaju vlastitu patnju. Oslobođenici iz okova materijalnog, oni koji su se u nekoj vjeri spasili ove zamke Iblisove, još na onom svijetu nalaze se u sreći i vrtu milosti.

Onih dana vladvine Reze Pahlevija kada je na svećenstvo vršen neizdrživ pritisak da promijeni način oblačenja i kada su vjerske škole naročito ispaštale, ne dao Bog da im se takvi dani više ponove, vidjeli jednog šejha, poprilično izbavljenog od svijeta ovog, kako pred dućanom pekarskim jede suh hljeb i govori: "Naredili su mi da skinem turban. Skinuo sam ga i dao čovjeku koji je od njega skrojio sebi dvije košulje. Sada sam jeo hljeba i zasitio se do večeras. Bog je velik!"

Sine moj, vjeruj kada ti kažem da bih sve ovosvjetske položaje dao za ovakvo stanje. Ali, ovaj, mnogi su, kao i ja što sam, zatočenici zamke Iblisove i duše pakosne. Sine moj, od mene počevši pa nadalje, važi da sinovi Ademovi stare, ali dvije osobine u njima ostaju mladim: požuda i druge nade. Pošto ti posjeduješ blagodat mladosti

i snagu volje, nadati se da ćeš moći slijediti put dobrih. Ono što ti rekoh ne znači da se povučesh iz službe društvu i zavučesh u ugao neki i kažeš: 'Sve je na Bogu.' To je svojstvo neznalica među pobožnjacima i derviša koji posjeduju dućane. Životopisi Poslanika Časnih, neka je blagoslov njima i njihovim, i Imama Čistih, mir neka je njima, koji su primjer gnostika Božijih i ispravni u smislu svakom, daju nam primjer, jer oni su se radi Boga podizali protiv svake sile, tiranske vlasti i faraona svog doba. Ako budemo posjedovali oči koje gledaju i uši koje čuju, onda će naš put izbavljenja biti: 'Nije musliman onaj ko osvane a da nije brižan spram poslova drugih muslimana.'

Sine moj, niti će sufijska odvojenost biti razlogom pripajanja Istinitom, niti je ulazak u društvo i organe vlasti svjedočanstvo udaljenja od Istinitog. Pravi kriterij su njihove težnje. Koliko je samo pobožnjaka i asketa koji su upali u Iblisovu zamku, pa ih taj prostiratelj zamke vodi onome što njemu odgovara, poput samoljublja, samohotnosti, oholosti, uobraženosti, samodivljenja, širka skrivenog i tome sličnog, i tako ih udaljuje od Istinitog. A kako mnogo ima onih koji obavljaju poslove vlasti ali s namjerom pobožnom i radi približavanja Istinitom, kao što su to bili vjerovjesnik Davud i poslanik Sulejman, mir neka je njima, i više od svih naš Poslanik, mir i blagoslov neka je njemu i obitelji njegovoj, i halifa njegov Ali ibn Ebi Talib, mir neka je njemu, ili kao što će to biti hazreti Mehdi, mir neka je njemu, kada ostvari svoju svesvjetsku vladavinu. Dakle, kriterij za nečiju gnozu i povučenosť jeste težnja njegova. Što težnja bude bliža svjetlu fitreta i što čovjek bude oslobođeniji od pokrivki, čak i pokrivki svjetlosti, te bude vezan za Izvor Svjetlosti toliko da je čak i govor o njegovoj vezanosti nevjerstvo, on će biti veći gnostik.

Sine moj, ne budi nemaran spram odgovornosti ljudske u služenju Istinitom koja se ogleda u služenju stvorenjima. Prepad Šejtanov što se tiče toga nije ništa manji od prepada njegovog u pitanju državne vlasti i odgovornosti. Težnja za položajem, bilo to položajem duhovnim ili materijalnim, pod izlikom da se hoće spoznati Boga i služiti robovima Negovim, jeste ustvari od Šejtana. Srcem i dušom počuj ove Božije riječi, prihvati ih koliko možeš i slijedi ih: *Reci: Ja vam savjetujem samo jedno: ustanite iskreno prema Allahu, dvojica po dvojica, ili jedan po jedan ...* (Saba', 46)

Kriterij za početak svakog toka jeste da li je to ustajanje radi Boga, pa bilo da se radi o ličnim poslovima ili društvenoj djelatnosti. Nastoj biti uspješan u ovom prvom koraku, jer to je lakše u doba mladosti i uspjeh je čišći. Ne dopusti da ostariš poput svog oca, a da ostaneš u mjestu ili da nazaduješ. Zato je potrebno da vršiš preispitivanje i obračun.

Ako neko ko teži Bogu zadobije i kraljevanje nad džinima i ljudima, on će ostati gnostik i odreći se ovog svijeta. Međutim, ako on težio strastima svoje duše i šejtanskim prohtjevima, što god da stekne, makar koliko je jedan tespih, on će se udaljiti od Boga u mjeri onog što je stekao.

Sine moj, izučavaj časnu suru Haša, jer ona je riznica spoznaje i odgoja, tolike vrijednosti da bi čovjek mogao provesti život u razmišljanju o njoj, pa da bi uz Božiju pomoć izvukao opskrbu iz nje. Posebno se to odnosi na posljednje ajete sure,

od onog gdje kaže: *O vi koji vjerujete, Allaha se bojte, i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio i Allaha se bojte jer On dobro zna ono šta radite*, pa do kraja sure. U ovom riječima kratkom, ali sadržinski velikom ajetu su pretpostavke za izgradnju ličnosti koje bude svjesnost, a na neke od njih ću i ukazati:

1. Ovo bi moglo biti obraćanje onima koji su na prvom stupnju vjerovanja, kao što je to slučaj s vjerovanjem puka. Pod tom pretpostavkom, pozivanje na bogobožnost jeste prvostepeni poziv i odnosi se na bogobožnost kod običnih ljudi, što podrazumijeva nesuprotstavljanje izvanjskoj strani Božijih propisa, a tiče se i svakodnevnih čovjekovih poslova. Ukoliko je tako, dio ajeta *neka svako gleda šta je za sutra pripremio* odnosi se na obazrivost spram onog što nam nose naša djela i to je svjedočanstvo da će nam se sve ono što činimo u izvjesnom obliku vratiti. U vezi s tim postoji mnogo ajeta i hadisa. Promišljanje o tome okrepljuje budna srca, ali i budi zaspala, pa tako može predstavljati otvaranje puta ka višim stupnjevima i položajima. Vanjska strana ajeta predstavlja naređenje o preispitivanju bogobožnosti, mada tu, vjerovatno, postoje i druge stvari. A riječi: *Allah doista zna ono što radite* jesu nova opomena i govore o tome da vaša djela ne mogu biti skrta od Istinskog, Svevišnjeg, jer je cijeli svijet mjesto prisuća Istinitog.
2. Moguće je da bude obraćanje onima koji su uveli vjeru u svoja srca. Kako je mnogo onih koji, izvanjski gledano, imaju vjere i potvrđuju dva svjedočenja vjere, ali u njihovim srcima nema ni traga tome. Oni, dakle, imaju znanja i uvjerenja u pet postulata vjerovanja, ali to vjerovanje nije stiglo u njihova srca. Zlo koje dolazi od nekih vjernika izvire baš iz ovog. Ukoliko srce bude svjesno Dana proživljenja i obračuna i bude vjerovalo u to, malo je vjerovatno da će od takvog srca poteći zlo i nepokornost. Onaj u čijem srcu je vjera u nemogućnost da ima boga osim Allaha neće težiti ničemu osim Istinitom Svevišnjem, neće tražiti nešto od drugih i neće imati straha i zebnje ni od kog osim od Njega.

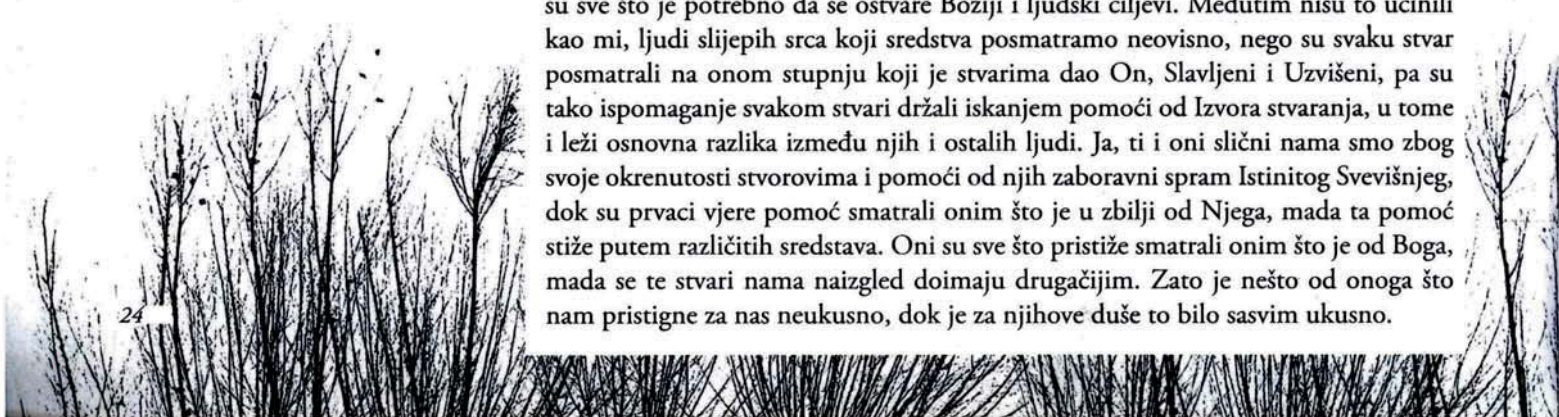
Sine moj, vidim ponekad da si zabrinut i tužan zbog neumjesnih kleveta i raznih glasina koje šire lažljivci. Prvo moram reći da dok god si živ i krećeš se neizbježno je da budeš meta kritika, kleveta i glasina, jer mnogo je zlobnika, mnogo onih koji računaju s ovim svijetom i zavidnika. Onaj ko nešto čini, pa makar to činio stoprocentno radi Boga, ne može se sačuvati od ujeda zlobnika. Lično sam poznao jednog velikog učenjaka i bogobožnog čovjeka o kome prije nego je stekao neki položaj u vlasti niko nije govorio ništa osim dobrog, tako da su ga uvažavali skoro svi ljudi od nauke ali i ostali. Međutim, strasti su se oborile na nj čim mu se ukazao ovosvjetski položaj, inače relativno neznan, i on je postao meta uvreda i pogrda, zavist i zloba su proključali i stanje je ostalo takvo sve dok je bio okovan okovima života.

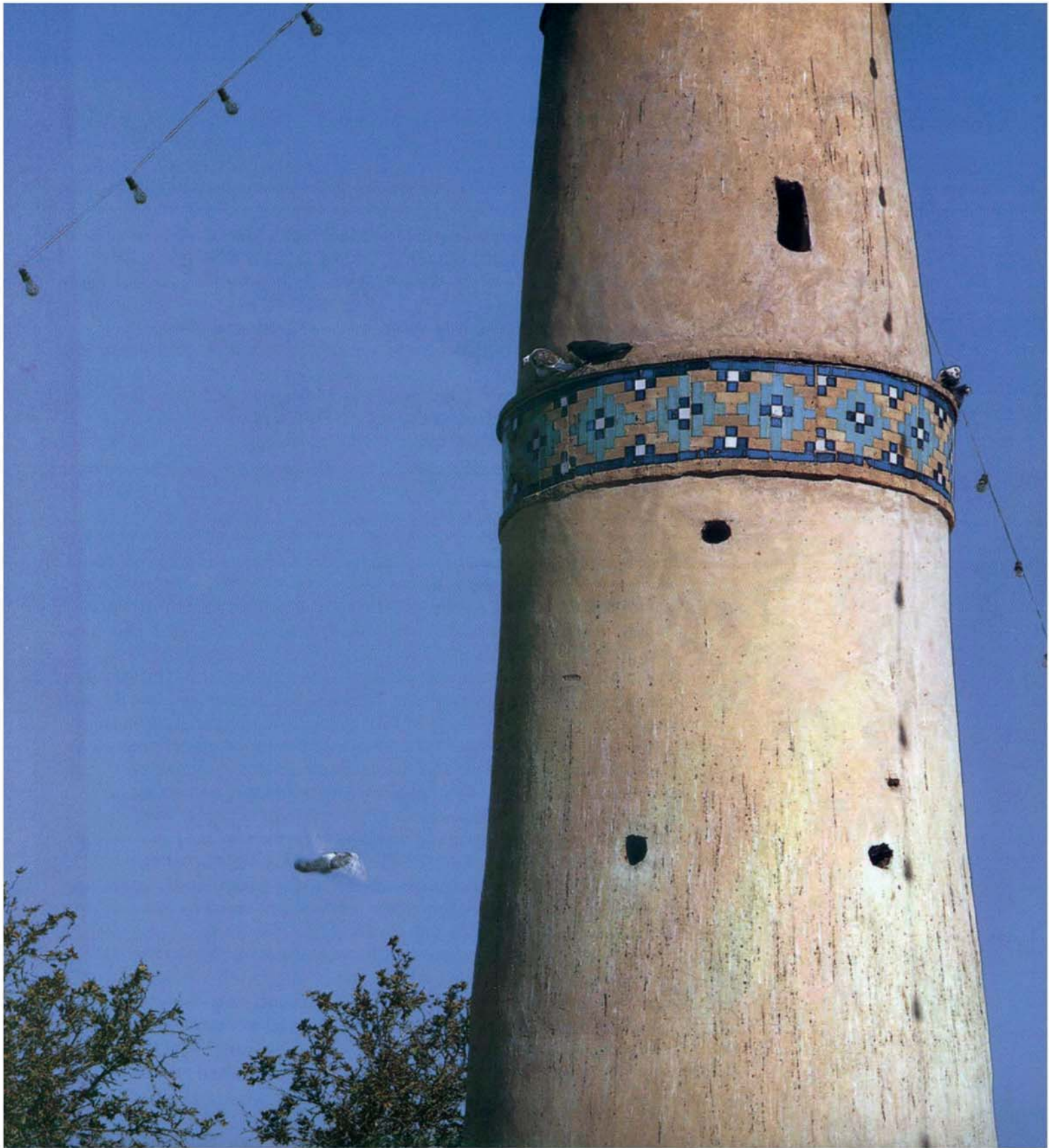
Drugo, moraš znati da ti se valja truditi u tvojoj vjeri u jedinstvo Božije, jedinstvo Obožavanog, jedinstvo koje ostavlja traga, iako ona možda još nije prodrila u tvoje srce. Riječ tevhid je najveća riječ, pa je prebaci iz svog razuma u svoje srce, jer linija razuma jeste razlučivanje preko dokaza, a ako proizvod tih dokaza trudom i učenjem ne dopremiš u svoje srce, neće biti nikakve koristi od njih. Kako je mnogo ljudi od racionalnih dokaza i filozofskih argumenata koji su prije drugih upali u zamku Iblisovu i đavolskih strasti duše. *Noga onog ko seže za dokazom je drvena* ('Mesnevija', Rumi). Stoga ovaj korak koji se čini putem dokaza i razuma treba pretvoriti u korak duha i vjere, koji s horizonata razuma vodi položaju srca, pa srce povjeruje u ono što je razum dokazao.

Sine moj, bori se da srce povjeriš Bogu i da niko sem Njega ne utječe na srce. Zar obični pobožni muslimani pet puta u toku dana i noći ne obavljaju namaz, a namaz je obilje tevhida, i oni nekoliko puta dnevno govore: *Tebi se klanjamo i od Tebe pomoć tražimo*, pa tako iskazuju da robovanje i podrška jesu samo kod Boga, ali ipak oni, izuzev posebnih među njima koji su uvjereni u Istinskog, iskazuju strahopoštovanje prema svakom znanstveniku, moćniku imućniku, pa ih ponekad čak i obožavaju, traže pomoć i podršku od svakoga, zavlache se u svakakvo grmlje i trnje da bi ostvarili svoje šejtanske težnje i zaboravljaju pri tom na moć Istinitog.

Prema tome, vjerojatno je da se ovdje radi o obraćanju onima u čija je srca vjera prispjela, te da je ovo poziv na bogobožnost njima uz pretpostavku postojanja ovih razlika. I nije ovo poziv na uzdržavanje od nedostojnih djela; to je uzdržavanje od obzirnosti spram svega što nije On, uzdržavanje od traženja pomoći i robovanja svemu što nije Istiniti, uzdržavanje od toga da u srce prodre išta što nije On, Slavljeni i Uzvišeni, uzdržavanje od oslanjanja i uzdanja u nekog osim Boga. Kao što vidiš, svi mi i oni slični nama bolujemo od toga i mora se odbaciti ono od čega potječe moj i tvoj strah od glasina i širenja laži ili naš strah od smrti, odvajanja od prirode i ovog našeg ogrtača. U tom slučaju će riječi *I neka svako gleda što je za sutra pripremio...* značiti djelo srca što u višem smislu znači da je Bog o svemu obavješten i da On zna ono što je u srcima ljudskim.

To, opet, ne znači da se okaniš svega, da učiniš sebe nemarnim prema svemu i da se povučesh od svega. To je u suprotnosti Božijim uputama i putu i praksi časnih poslanika i odabranih prvaka. Oni, mir i blagoslov Božiji neka je njima, poduzimali su sve što je potrebno da se ostvare Božiji i ljudski ciljevi. Međutim nisu to učinili kao mi, ljudi slijepih srca koji sredstva posmatramo neovisno, nego su svaku stvar posmatrali na onom stupnju koji je stvarima dao On, Slavljeni i Uzvišeni, pa su tako ispomaganje svakom stvari držali iskanjem pomoći od Izvora stvaranja, u tome i leži osnovna razlika između njih i ostalih ljudi. Ja, ti i oni slični nama smo zbog svoje okrenutosti stvorovima i pomoći od njih zaboravni spram Istinitog Svevišnjeg, dok su prvaci vjere pomoć smatrali onim što je u zbilji od Njega, mada ta pomoć stiže putem različitih sredstava. Oni su sve što pristize smatrali onim što je od Boga, mada se te stvari nama naizgled doimaju drugačijim. Zato je nešto od onoga što nam pristigne za nas neukusno, dok je za njihove duše to bilo sasvim ukusno.







Sine moj, jedna stvar prijemčiva je srcima nas koji nastupamo na repu povorke i to je ono što je, prema mom mišljenju, utkano u osnovu građe čovjeka. Moramo obratiti pažnju na to da je izvor naše radosti pohvalama i hvalama i naše nevoljkosti spram pogrda i kritika ljubav prema svojoj duši, a to je jedna od najvećih zamki prokletog Iblisa.

Svima nama sviđa se da nas drugi hvale, da nam prikazuju naša, makar i izmišljena, lijepa i dobra djela, a da nas poštede kritike, makar i opravdane. Žalosti nas iznalaženje naših mahana, pa i ako one nisu izmišljene, a bivamo radosni ako nam se upute hvale, čak i ako one nisu opravdane. To zato što iznošenje mahana vrijeda moje "ja", pohvala ga ne vrijeda. "Ja" je ono što uvijek i svugdje vlada nad nama. Ako želiš shvatiti ispravnost rečenog, pretpostavi da ti učiniš nešto, a bolje od toga učini neko drugi, posebno tvoj takmac, pa se na njega počnu izlijevati pohvale. Tebi će to teško pasti. Ili još gore, ako bi počeli hvaliti njegove mahane, znaj sigurno da će tebe taći ruka Iblisova i protiv tvoje duše, što je još gore.

Sine moj, kako je dobro da poučiš i uvjeriš sebe u to da je mnogo ljudi koje su uništile pohvale hvalitelja i pohvale kuditelja, pa su se tako udaljili od oplemenjenja. Uticaj pohvala lijepih na naše prljave duše predstavljat će napitak zlosrećnosti koji će nas udaljiti od Svetog Dvorišta Istinskog i samo će opteretiti naše duše. Možda su iznalaženja mahana i klevete baš korisni kao lijek za nedostatke naših duša, kao što je bolna operacija uzrok ozdravljenja bolesnika. Oni koji nas svojim pohvalama udaljuju od bliskosti s Istinitim su prijatelji koji se ponašaju kao neprijatelji, dok su oni koji umišljaju da nam svojim uvredama, iznalaženjem mahana i ogovaranjem čine zlo, ustvari, neprijatelji koji nas svojim postupcima, ako mi budemo toga dostojni, popravljaju, pa nam tako čine dobro u vidu naprijateljstva.

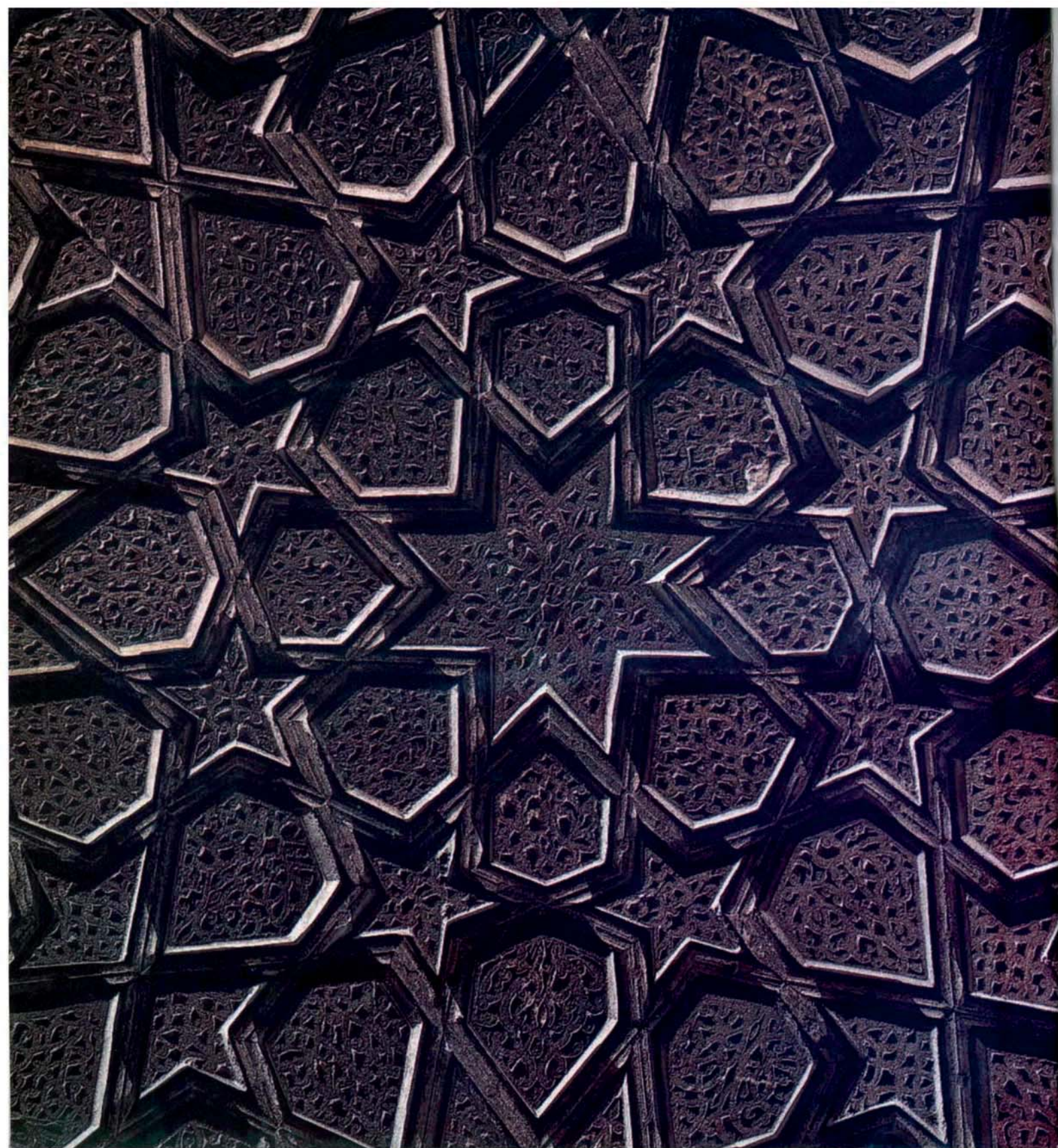
Ako ja i ti povjerujemo u ovu istinu, prevaziđemo spletke Šejtana i svoje duše i vidimo stvari onakvim kakve one jesu, onda ćemo se zbog hvale hvalitelja uzbuditi onako kako nas danas uzbuđuje kuđenje kuditelja. Tada ćemo iznalaženje naših mahana prihvatiti onako kako danas prihvatamo pohvale i slavljenja. Ako ono što sam spomenuo prisprije u tvoje srce, onda nećeš biti tužan zbog ogovaranja i laži, pronaći ćeš mir u srcu, jer tuge, uglavnom, potječu od samoljublja. Da Bog sve nas spasi od toga i smiluje nam se.

3. Naredna vjerovatnoća jeste to da se ovaj ajet obraća ljudima vjere koji su prijatelji ljudi spoznaje, privrženih stepenu robovanja i istinski zaljubljenici u Ljepotu Božiju. Oni su oni koji očima srca sva stvorenja vide kao odraz Istinskog, osvjedočuju se u Božije Svjetlo u svemu viđenom, pa se duhom i srcem osvjedočuju u časni ajet: "Allah je svjetlo nebesa i Zemlje."

Pod ovom pretpostavkom, poziv na uzdržanost upućen ovom sloju zaljubljenika i privrženika drugačiji je od poziva ostalim ljudima. Moguće je da je to poziv na uzdržavanje od prihvatanja viđenja mnoštva, uzdržavanje od obzirnosti spram onog što nije On, uzdržavanje u smislu "Ne vidjeh ništa, a da nije uz Njeg i s Njim, a pritom vidjeh Boga", uzdržavanje u smislu *Allah je svjetlo*

*nebesa i Zemlje, u smislu On je s vama gdje god da ste ili Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome Koji je nebesa i zemlju stvorio. To je uzdržavanje u smislu da se Ljepota Istinitog vidi u drvetu, da se Stvoritelj vidi u stvorenom. Na taj način, upozorenje na ono što smo za sutra pripremili ukazuje baš na to viđenje Istinitog u stvorenjima i viđenje Jedinstva u mnoštvu, što će na drugom svijetu doći u za to prikladnom obliku.*

4. Postoji i vjerovatnoća da se ovdje radi o obraćanju onima bliskim Bogu i Njegovim prvacima koji su ostavili za sobom ovaj stepen viđenja Istinitog u stvorenjima i viđenja Jedinstva u mnoštvu, tako da u ogledalu njihovog osvjedočenja nema ni traga od prašine stvorenog, te su oni čisti i od skrivenog širka koji je na prethodnom stepenu moguć. To je tako zato što su oni svoja srca predali slavljenju Imena Božijih i oni su srcem predani zaljubljenici u Imena Njegova, pa ih njihovo slavljenje Imena odvaja od svega što nije On i njihovo svjedočenje ne sadrži ništa što nije davanje prednosti Imenima. U ovom slučaju, za njih, od prapočetka pa do u vječnost, ne postoji doli jedan Sjaj, a sve ostalo tumači se prema njemu. Ovdje više nema govora o svjedoku, osvjedočenju i onom u šta se osvjedočuje te je iščeznuće i Njemu potpuno. Za njih, doista, važi: *Nema Njega osim Njega.*
5. Najopćenitija mogućnost jeste da se termini poput "koji vjeruju", "koji se Allaha boje", "koji gledaju šta su za sutra pripremili" koriste u apsolutnom značenju, pa su svi stepeni pobrojanih stanja uzeti u obzir. Dakle, ukoliko i postoje druge mogućnosti tumačenja ajeta, one su obuhvaćene ovim. Prema tome, ovdje je obuhvaćena svaka grupa vjernika te navedeni termini dolaze u apsolutnom značenju. Ovo pomaže u razumijevanju mnogih ajeta u kojima se ukazuje na jednu određenu grupu ljudi ili osobu, pa se doima kao da su to ajeti koji se tiču samo nekoga, a nije tako, nego se radi o spominjanju obrasca ili obrazaca (s širokim značenjem). Na ovaj način otvara se mogućnost za razumijevanje časnog ajeta: *I ne budite kao oni koji su zaboravili Allaha, pa je On učinio da sami sebe zaborave; to su pravi grešnici, koji slijedi već spominjani ajet. I ovaj ajet, također, podoban je da se na njega primijene sve one različite mogućnosti tumačenja, a sve ih ovdje izložiti nije moguće. Nalazim za shodno spomenuti tek jednu stvar, a to je da oni koji su ovdje spomenuti kao *nesiji* (oni koji zaboravljaju, oni koji se odriču) Istinitog jesu i nesiji sebe samih, pa bilo da se radi o zaboravu ili odricanju, pošto se u oba slučaja radi o upozorenju glede kršitelja prisege. Zaboravljanje Istinitog i Svevišnjeg nužno prati i zaborav vlastitog jastva, ili možeš reći da ih Istiniti i Svevišnji baca u samozaborav, jer je to ispravno kazano. Na djelatnom nivou, onaj ko zaboravlja Boga Svevišnjeg i Njegovo prisustvo, te tako oboli od samozaborava, zaboravlja svoje robovanje, zaboravlja svoj ropski položaj, a Šejtan je preuzeo onog ko nije svjestan ko je i šta je, šta mu je dužnost i kakav mu je svršetak. Šejtan je zasjeo u jastvo takve*



osobe, a šejtan je nepokoran i pobunjenik, te ako takva osoba ne dođe sebi i ne bude se sjećala Istinitog, pa preseli s ovog svijeta u stanju nepokornosti i pobunjenosti, možda se pred Svevišnjim onamo ispolji u liku Šejtana.

Ukoliko se radi o značenju odricanja, stvar je još bolnija. Jer, ako odricanje od pokoravanja Istinitom uzrokuje da se Istiniti odrekne neke osobe i prepusti je samom sebi, uskrativši joj Njegovu potporu, nema sumnje u to da će ta osoba biti zanemarena i na ovom i na budućem svijetu. U časnim dovama bezgrješnika vidimo da se insistira na moljenju da ne budemo prepušteni vlastitoj duši. Kako su samo dobro bezgrješnici, mir neka je njima, poznavali suštinu ove nevolje, dok smo mi zaboravni spram toga.

Sine moj, koliko god da ti se grijesi doimaju malim, svi su grijesi krupni i veliki s obzirom na to prema kome, ustvari, iskazuješ nepokornost. Ne oholi se ničim, jer sve je od Boga, Slavljelog i Uzvišenog, pa ako bi se Njegova potpora milosrdna stvorenjima svih svjetova prekinula makar samo na tren, ne bi ostalo ni traga čak ni od poslanika ni od meleka Njegovih. Jer, cijeli svijet odraz je milosti Njegove, Slavljelog i Uzvišenog, a milost Njegova je stalno, uzmi u obzir slabost riječi da se to izrazi, Obdržavatelj ustroja bivstvovanja, jer "nema ponavljanja u manifestiranju Slavljelog i Svevišnjeg". To se katkad tumači kao izlivanje "širenja" i "skupljanja" na stalnom putu. U svakom slučaju, ne zaboravljaj Njegovu privatnost i ne budi ohol spram milosti Njegove, baš kao što ne smiješ biti niti bez nade. Ne budi ohol ni spram zagovora zapovjednika, mir neka je njima, jer svi oni posjeduju mjere Božije o kojima mi pojma nemamo. Proučavanje moljenja bezgrješnika, mir neka je njima, njihove strepnje i straha od Istinitog i kazne Njegove jeste osnov za ispravno djelovanje i ponašanje. Strasti duše i šejtani duše sklone strasti tjeraju nas na oholost i time nas vode u propast.

Sine moj, nikad ne idi za unaprjeđenjem svijeta ovog, pa iako je to od Njega dopušteno, jer ljubav prema svijetu ovom, premda je on dopušten, glava je svih grijeha i predstavlja veliku pogrešku koja čovjeka vuče ka zabranjenom u svijetu ovom. Ti si mlad i snagom mladosti koju ti je Istiniti darovao možeš napraviti prvi korak da bi prekinuo zastranjivanje i ne dopusti da prije toga napraviš neki drugi korak, jer svaki korak slijedi drugi, kao što i svaki grijeh, makar i mali, vodi čovjeka u neki veći grijeh, tako da veoma veliki grijesi čovjeku počnu izgledati ništavni, pa se neke osobe hvale jedni drugima grijesima velikim. Ponekad zbog tmine izazvane ovosvjetskim pokrivkama oni bivaju poricatelji s gledišta znanja i poricatelji znanja.

Ja od Boga Svevišnjeg, Slavljeno da je ime Njegovo, ištem da prosvijetli oči srca tvog ljepotom Svojom i da skine pokrivke pred tvojim očima, pa te spasi od klopki šejtanskih i ljudskih. To zato da, nakon što prođu dani mladosti i stigne starost, ne bi žalio poput svog oca. Veži svoje srce za Istinitog da te ništa što se desi ne bi uznemirilo, a odvрати srce od drugih da bi se odvratio od širka tajnog. U slijedu ovih ajeta sve do kraja sure mnogo je ushićujućih stvari, a moja malenkost nije u stanju i

mogućnosti da se upusti u njih.

Bože moj, učini Ahmeda pohvaljenim kod Tebe i udalji ga od Vatre. Hasana učini dobrim, a Jasmin podari lahkoću. Obitelj ovu vezanu za Ehli-bejt, mir neka je njima, odgoji posebnom podrškom Svojom, sačuvaj ih od zla šejtanskog iznutra i izvana i podari im sreću na oba svijeta. Posljednja oporuka moja jeste da se trudite u služenju svojim bližnjim, posebno u služenju svojoj majci koja ima prava kod vas, pa nastojte da ona bude zadovoljna vama. Hvala Bogu, prije i nakon svega, a blagoslov Poslaniku Božijem, njegovoj čistoj obitelji i onim koji ih slijede.

17. ševal 1404. /1984.

Teheran, Džamaran

Imam Homeini

## TAJNE DUŠE

Hej prijatelju, pir mejhane sa puta stiže,  
sa pupoljkom ruže jednim stiže

Nije ruža već pupoljak iz vrta sreće  
o kojem iz duše Dusta u srce spoznaja stiže.

To lice sa dahom svježine, ta kosa mirisava  
kraj šatorišta prođe i do šatora stiže.

Iz pravca hakikata, iz šatora duhovnosti  
ustade i u halvet srca žudnog stiže.

Ta pjesma andeoska iz Firdevsa živućega  
katkad i do srca vinom opijenog stiže.

Bol nutrine ašika opijenog pićem  
do srca pira mejhane sa uzdahom stiže.

Digni ruku sa srca mi, jer vapaj prosjaka ovog  
iz dubine srca razliježe se i do Šaha stiže.

Bol srca siromaha od mora do mjeseca stiže,  
plač derviša do mjesečevog srca stiže.

Ispod lukova Mašukovih obrva čarolija je  
što tajna njena u skritost srca stiže



## GNOSTIČKO - ETIČKI SAVJETI

Fatimi Tabatabai

U ime Boga, Milostivog, Samilosnog

*Onaj što od mene pismo gnostičko je htio  
od mrava je Sulejmanov prijesto zatražio  
ko da nije čuo da mi to ne znamo  
kol'ko Džibril nadahnuće od Boga je htio*

Eto, nakon navaljivanja, nagnala si me da govorim o onome o čemu mi je srce neobaviješteno i što mi je strano, pa ću sada u nekoliko redaka, poput papagaja, ponoviti stvari koje sam čuo. I sve to u stanju kada mi je staračka slabost prosula u zaborav i ono malo što sam imao u torbaku. Ipak sam odlučio da udovoljim tvom zahtjevu i ne odbijem te. Subota je, 24. ša'bana 1404., odnosno 5. hordada 1363., pa neka čitalac osmotri situaciju u svijetu i u Iranu na ovaj dan.

Odakle da počnem? Dobro je da to bude od fitreta; "fitreta Božijeg po kome je On ljude stvorio, a u stvaranju Božijem nama izmjene."

*Mi smo oni što čujemo, vidimo i znamo  
s onim što nam nisu bliski šutljivi smo samo*

Pa, osvrnimo se i mi, također, na ljudima prirođenu gnozu i recimo: Po svom fitretu i stvaranju čovjek nema druge mogućnosti već da se okrene Apsolutnoj Potpunosti i za nju veže svoje srce. Sve duše i srca okrenuti su Njemu, ne traže niti će tražiti ikog osim Njega, svi su slavitelji Njega i slavljenje bilo čega je slavljenje Njega, pa i ako slavitelj dok je pod pokrivkom umišlja da slavi nekog drugog. Tako je i prema tumačenju razumskom, što je opet po sebi samom vrsta pokrivke.

Ono što, šta god da je, traži potpunost jeste zaljubljenik u Apsolutnu Potpunost, a ne u kakvu nedostatnu potpunost. Svaka nedostatna potpunost ograničena je propadanjem, a fitret čovjekov mrzi propadanje. Tražitelj znanja traga za Apsolutnim Znanjem i zaljubljen je u takvo znanje. Takav je slučaj i s tražiteljem moći ili bilo kakvim drugim tražiteljem. Po svom fitretu čovjek je zaljubljenik u Apsolutnu Potpunost, a ono što on hoće od nedostatne potpunosti jeste njena potpunost, a ne nedostatnost, jer je ta nedostatnost ono što fitret ne podnosi i ona sačinjava pokrivke od tmine i svjetlosti koje čovjeka vode u zabludu. Pjesnici i panegiričari umišljaju da pišu pohvalnicu nakom moćnom vladaru ili istaknutom učenjaku, dočim oni svojom pohvalom i slavljenjem hvale, ustvari, moć i znanje, i to ne u njihovom ograničenom vidu, premda oni misle da je tako. I taj fitret ne može se mijenjati ili



preobličavati, jer "nema izmjene u stvaranju Božijem."

Dok je čovjek pod pokrivkom jastva, dok je obuzet njime i dok ne strgne sve pokrivke, pa i one od svjetlosti, njegov je fitret zastrt, a za napuštanje tog stupnja, pored napora, potrebna je uputa Istinitog Svevišnjeg, o čemu munadžatima namijenjenim za mjesec ša'ban čitaš: "Bože moj, učini da se otrgnem od svega da bih se obazirao samo na Tebe. Osvijetli oči mog srca osvrnutošću na Te, pa da oči srca prodru kroz zastor od svjetlosti, dosegnu do majdana Veličine i Ljepote. Veži duše naše za Tvoju Uzvišenost svetu. Bože moj, ubroj me među one koje si pozvao, pa su Ti se odazvali, među one na koje si se obazreo, pa su oni ostali raspamećeni pred Veličinom Tvojom. Naposljetku, Ti si s njima o Tajni razgovarao."

I to je potpuno odvajanje od svega, izlazak iz nivoa jastva, prekid veze sa svim i svakim, a pripajanje Njemu. Tada slijedi oprost Božiji evlijama koji su se izbezumili Njime vidjevši Ljepotu Njegovu i koji sada u svemu vide Njega. Dok se On ne osvrne na čovjeka, oči srca ne mogu prodrijeti kroz pokrivke od svjetlosti; a sve dok te pokrivke postoje, nema puta do majdana Veličine, duše se ne mogu vezati za Uzvišenost svetu, jer, dok se ne stigne u stanje tedelli (stanje između iščeznuća [fena] po biti i apsolutnog iščeznuća.), neće biti onog ... *zatim se približio, pa nadnio.* (An-Nedžu, 8). A još više od toga jeste apsolutno iščeznuće i apsolutno pripajanje (*fenayi mutlaq i vusuli mutlaq*).

Ili:

*Sufi, oklop ljubavi čiste moraš strgnuti,  
ugovoru što ga sklopi moraš vjeran biti.  
I dok sebe s Onim Koji duše drži ne spojiš,  
na putu ti Prijatelja valja sasvim iščeznuti.*

Povjeravanje Tajne Istinitog očišćenom robu ne zbiva se sve dok se robu ne desi stanje *sa'q* (onesvješćenosti, izbezumljenosti), sve dok se ne sruši brdo jastva.

Kćeri moja, ukoliko je zagrijanost za znanosti, čak i gnosticizam ili tevhidske znanosti, tek način savladivanja terminologije, kao što obično i jeste, i ako se znanost izučava radi same znanosti, onda ona putnika ne približava njegovom cilju, već ga od njega udaljava, jer "znanje je pokrivka najveća". Ako kod putnika postoji traganje za Istinitim i ljubav spram Njega, što je rijetkost, onda će mu to biti svjetiljka na putu i svjetlo upute, jer "znanje je svjetlo koga Bog usađuje u srce onog koga On hoće". Da bi se zadobio dio toga, nužno je očišćenje, spiranje i skidanje prljavštine. Nužno je, dakle, čišćenje duše i srca od svega što nije On, što dalje vodi čišćenju iskvarenog morala, a za to je potreban napor. To, dalje, vodi čišćenju svih djela kojima On, Slavljeni i Svevišnji, nije zadovoljan, te obzirnosti spram dobrih djela koja su vadžib, obavezna, prije svih, a potom i ka obzirnosti spram onih djela koja su mustehab, pohvalna, ali tako da čovjek ne zapadne u uobraženost i samoljublje. Kćeri moja, uobraženost i samoljublje potječu od neznanja o vlastitoj niskosti i veličini Stvoritelja. Ako se shvati samo djelić Stvoriteljeve veličine na temelju onog što

je otkrila danas uznapredovala nauka, ako se promisli o tome i makar malčice pojmi kako je Stvoritelj velik, javiče se stid zbog vlastite uobraženosti i samoljublja i bit će se svjesno vlastitog naznanja. U priči o hazreti Sulejmanu, vjerovjesniku Božijem, mir neka je njemu, čitamo da je mrav, onda kada je Sulejman naišao kroz dolinu mrava, rekao: "O mravi, ulazite u stanove svoje da vas ne izgazi Sulejman i vojske njegove, a da to i ne primijete." Mrav ovdje Sulejmana i njegove pratice nazva "oni-ma koji ne primjećuju". I pupavac se Sulejmanu obraća riječima: "Doznao sam ono što ti ne znaš." Oni slijepih srca ne bi mogli podnijeti ni ove riječi mrava i pupavca, a kako bi onda mogli govor svih djelića bivstvovanja, nebesa i Zemlje, jer Stvoritelj njihov kaže: *Njega veličaju sedmera nebesa, i Zemlja, i oni na njima; i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga, ali vi ne razumijete veličanje njihovo.*

Čovjek sebe vidi osovino stvaranja (premda Potpuni čovjek to i jeste), ali uopće nije izvjesno da je, s gledišta drugih stvorenja, i doista tako. Neuznapredovali čovjek sigurno nije takav: *Oni kojima je naređeno da prema Tevratu postupaju, pa ne postupaju, slične na magarca koji knjige nosi.* (Al-Džumu'a, 5) Ovakav je, dakle, napredak u znanosti ako ga ne prati čišćenje, i to opisano riječima: *Poput životinja su, i još gori.* Kćeri moja, poslanici su slati da ljudima podare duhovni napredak i da izbave ispod pokrivki. Avaj! Šejtan se zakleo sa svojim pratiocima da neće dopustiti da se to ostvari: *E, tako mi dostojanstva Tvoga, sigurno ću ih sve na stranputicu odvesti...* Svi mi spimo i zastrti smo pokrivkama: "Ljudi spavaju, kad umru probude se." Kao da nas je Džehennem obuzeo, a zastor prirode nam je prepreka da to osjetimo i u to se osvjedočimo. *A nevjernici sigurno neće umaći Džehennemu.* (At-Tevba, 49) Nevjers-tvo ima svoje stupnjeve, a samooljublje, predanost svijetu ovom i obraćanje na ono što nije On neki su od tih stupnjeva. Ako prvu kur'ansku suru osmotrimo drugim očima, ne ovim svojim životinjskim pogledom, ako joj pridemo izbavljeni od pokrivi-ki tmine i svjetlosti, cijelo bi nam srce obuzela spoznaja. Ali, avaj, daleko smo mi od toga da je samo načnemo.

Ja, čovjek bez znanja i djela, savjetujem kćeri svojoj da izučava Kur'an, to vrelo Boži-je izljevujuće milosti. Iako i samo čitanje Knjige ljubljene ostavlja traga na zastrtog čitaoca, proučavanje njeno upućuje čovjeka sve višim i višim stupnjevima. *Kako oni ne razmisle o Kur'anu, ili su im na srcima kataneci.* (Muhammad, 24) Dok se ti katan-ci ne rastave i ne skinu, neće se polučiti željeni ishod u proučavanju Kur'ana. Nakon zakletve velike, Bog Svevišnji kaže: *... on je, zaista, Kur'an plemeniti, u knjizi brižljivo čuvanoj – dodirnuti ga smiju samo oni koji su čisti.* (Al-Vaqia, 77 – 79) U vrhu halke te sjede oni na koje se odnose ajeti o očišćenju.

Ali ni ti ne budi bez nade, jer beznađe je jedan od krupnih katanaca. Trudi se ko-liko ti je moguće da ukloniš pokrivke i skršiš katanca eda bi došla do vode tekuće i vrela svjetlosti. Dok si još mlada sve je u tvojim rukama, pa se trudi što se tiče tvog ponašanja, nastoj očistiti srce, skršiti katanca i ukloniti pokrivke, jer u dosezanju horizonata melekutskih starac ne može imati uspjeha koliko može mlada osoba. Ako se u mladosti zanemare kataneci šejtanski, oni će prolaskom svakog novog dana čovjekova života biti čvršći i neraskidiviji.

*Mlado drvo što tek pupa  
svako ima snage da iščupa.  
Ali kad se jednom ukorijeni,  
njega više niko ne promijeni.*

Među velike spletke šejtanske i strašne prevare strasti spada i to da se čovjeku obećava popravak u strasti, obećava mu se očišćenje i oprost Božiji, pa se tako čovjeka navede da dopusti da drvo zekum ojača, a da volja za očišćenjem i pobunom protiv zla oslabi, te on u takvom stanju umire.

Ne udaljavam se od Kur'ana kad kažem da se pri razgovoru između zaljubljenika i Voljenog raskrivaju tajne koje On čini dostupnim samo onom koga zavoli. Možda u takve tajne spadaju *hurufi muqate'* na početku pojedinih kur'anskih poglavlja, na primjer *elif, lam, mim; sad; ja-sin* i slični. Takvi su i mnogi ajeti koje ljudi vanjštine, filozofi, gnostici i sufije tefsire i teville svako na svoj način, a svaka grupa, na osnovu njene sposobnosti, u njima uživa i doživljava ih drukčije. Dio tih tajni dotječe ljudima, shodno njihovoj sposobnosti da ih prime, preko članova Obitelji časne, jer oni su vrijuće vrelo Objave. Izgleda da su dove i munadžati iskorišteni posebno u tu svrhu. Ono što srećemo u dovama i munadžatima ovih očišćenika, mir neka je njima, rijetko se sreće u djelima drugih ljudi ili spisima gnostika. Međutim jezik Kur'ana je drugačiji. To je jezik za koga svaki učenjak i tumač Kur'ana smatra da ga poznaje, a opet nije upoznat s njim. Kur'an časni je knjiga čije znanje nema primjera i pokušati pojmiti znanje koje je u njoj teže je nego ga potvrditi. Kako je mnogo onih koji dokazima filozofije i gnoze potvrđuju kur'anske stavove, ali nemoćni su da ih dosegnu. Takav je, recimo, slučaj s raznim kur'anskim tumačenjima odnosa između stvorenog i vječnog, kvalitetom stvaranja od strane Istinitog, manifestiranjem Stvoritelja u stvorenjima, prisutnošću Stvoritelja pri činu stvaranja, tumačenjem ajeta poput *Bog je svjetlo nebesa i Zemlje, On je Prvi i Posljednji, Vanjski i Unutarnji, Nema tajnih razgovora među trojicom, da On nije četvrti, Tebi robujemo i od Tebe potporu ištemo*, i sličnih, za koja mislim da ih ne može dokučiti osim onaj kome ih je On pojasnio, pa ih takav prenosi onima koji su bliski ovakvim pitanjima. Dokučivanje dijela toga trebujе trud praćen očišćenjem. Avaj, čovjeku ovom slomljenog pera prođe život, a ne sazna više ništa od onog školskog, rečeno – čutog, znanja.

Danas, kad od proljeća života – mladosti više nema ništa i kad mi je ona izmakla iz ruku, tebi i drugim mladim ljudima koji tragaju za spoznajom oporučujem činjenicu da ste vi i sva druga bića odraz Njegov i manifestacija Njega. Trudite se i nastojte da učinite makar jednu svjetlicu toga i da u njoj nestanete. Time ćete iz ništavila stići u apsolutno bivstvovanje.

*Kao zvuci klavira i ja iščezoh.  
"Doista, Njemu vraćamo se", rekoh*

Kćeri moja, svijet ovaj i sve što je na njemu jeste Džehennem, a ta njegova unutarnost izrazi se na kraju putovanja vanjštinom. Posljednja postaja ovog svijeta jeste Džennet i on se ukaže nakon prolaska iza zastora prirode. Ja, ti i svi mi hoćemo ili u jamu džehennemsku ili ka Džennetu, druge nam nije.

Postoji predaja koja kaže da je Poslanik Časni, mir i blagoslovi neka su na nj i njegove, jednom prilikom sjedio među ashabima, kad začuše neki grozan zvuk. Ashabi upitaše: "Kakav je to zvuk?" Poslanik odgovori: "To je kamen koji se otisnuo s ruba Džehennema i sada nakon sedamdeset godina, pao na njegovo dno." Jedan od ljudi srca prenosi: "Potom čuh da je tada umro neki starac nevjernik u sedamdesetoj godini."

Svi mi smo na mostu Sirat, a on vodi preko džehennema, ali će se njegova unutarnost izraziti tek na onom svijetu. Na ovom svijetu, svaki čovjek ima osobni Sirat i kreće se po njemu, ali stvar je u tome da smo ili na *Sirati mustqimu*, Putu pravom, ili na onom koji vodi u džehennemsku provaliju, onom dakle, koji skreće lijevo ili desno. Mi od Boga Milosnog riječima *Uputi nas putem pravim* ištemo *sirati musteqim*, "Put onih na koje je blagodat, nimet, spustio", a ne "put onih na koje je On rasrđen", što je skretanje u jednu stranu, niti "put zalutalih", što je skretanje u drugu stranu. U ove istine moći ćemo se osvjedočiti na Dan okupa.

Sirat nad Džehennemom, oštar i mračan, teško je proći nama koji na njemu zastajkujemo. Oni koji na njemu nisu skretali niti na koju stranu kažu: "Prošli smo iznad Džehennema, a on je ispod nas ugašen."

Odbaci od sebe oholost i lažne šejtanske nade i radi na vlastitom očišćenju, odgoju i popravljaju djela. Posljednje je blizu i svaki dan koji ti prođe u nemarnosti je nepovratan, pa ne govori da još nisi spremna. Ono što sam ja sam za sebe samog i svak je to što jeste za sebe samog i svaki je to što jeste za sebe samog i svak je to što jeste za sebe. Svačiji džennet ili džehennem rezultat je njegovih djela. Što posijemo, to ćemo požnjeti.

Čovjek je po svom fitretu i stvaranju utemeljen na istrajnosti i dobročinstvu. Ljubav prema dobru je u potki ljudskoj, ali mi sami raskidamo tu potku, sami navlačimo pokrivke i zavlačimo se u tminu.

*Svi zaljubljenici što putem kroče  
Izvor života pronaći hoće  
Istinu traže, a to ne znaju  
u vodi Efrata dok se moče*

Kćeri moja, sinoć si me pitala da ti navedem naslove nekih knjiga o gnosticima. A pjesnik kaže:

*Pokrivke nastoj strgnuti, a ne sakupit' knjige,  
jer sakupivši knjige nećeš pokrivki riješit' se brige*



Da li ćeš pokidati pokrivke i otarasiti ih se ako odneseš kući knjige o filozofiji i gnosticizmu kupljene na bazaru, učinivši svoju dušu tako skladištem riječi i termina, pa na skupovima budeš istresala ono što sadrži tvoj torbak?! Ili ćeš tako, ne dao Bog, samo upasti u zamku Iblisovu, povladiti strasti svoje duše i ispoljiti oholost zbog svog navodnog gnosticizma i znanja? Bog Slavljeni i Svevišnji, da bi razbudio učenjake, spustio je ajet: *Oni kojima je naređeno da prema Tevratu postupaju...* (Al-Džumu'a, 5), eda bi oni shvatili da gomilanje znanja, makar i onog o Šerijatu ili tevidu, ne uklanja pokrivke, već ih, štaviše, širi. Tako umjesto malom, čovjek biva zastrt velikom pokrivkom. Ne kažem da se okaniš znanosti, gnosticizma teoretskog i filozofije, pa da život provedeš u neznanju, jer to bi bila zabluda. Kažem ti da nastojiš i potrudiš se da to stjecanje znanja bude radi Boga i s ciljem odgajanja robova Njegovih, a ne radi oholosti i samoprikazivanja, jer bi time, ne dao Bog, postala dijelom zlih učenjaka čiji smrad džehenemlije već osjećaju.

Oni koji su pronašli Njega i osjetili ljubav spram Njega, i ne žele ništa osim Njega. Svi božanski učenjaci su takvi. Ni borba, rat, izvlačenje sablje, čak i ako se radi o "udarcu vrjednijem od ibadeta robova Božijih među ljudima i džinima", nemaju vrijednosti ako ne budu zarad Boga. I ne misli da je to krajnost položaja evlija Božijih, naročito Imama časnih, mir neka je njima, nego pero nema snage da ide dalje i obznani više nivoe. Šta mi zastrti možamo reći zastrtima?! Šta to znamo što možemo reći, a i ono što znamo nije kazivo. Da hoće barem spominjanje Njega i sjećanje na Nj ostaviti traga u srcu, mada o tome još nema ni govora, pa sam kao nepismeni zaljubljenik kome je stiglo pismo od voljene ili kao Perzijanac koji uživa u Kur'anu premda ne zna arapski jezik, ali zna da je Kur'an od Njega. I to je, međutim, bolje po hiljadu puta od učenog stručnjaka za arapski jezik, onog što se usredotočio na kur'anski stil i rječitost, ili od onog teoretičara filozofije i gnoze, a ni jedan od njih ne pozna Voljenog.

Kćeri moja, ono čime se bavi filozofija jeste postojanje uopće, od postojanja Istinitog od najviših vidova postojanja. Ono čime se bavi nauka o gnosticizmu, odnosno teretski gnosticizam, jeste Apsolutno Postojanje, ili, rađe reci, Istiniti Svevišnji. Ta se nauka ne bavi ničim drugim osim Njime.

Ako se knjiga iz gnosticizma bavi nečim drugim osim Njime, to nije knjiga iz gnosticizma niti je njen pisac gnostik. Ako knjiga na filozofski način raspravlja o postojanju onakvom kakvo ono doista jeste i iznosi o njemu božansko gledište, onda se ona bavi gnosticizmom. Potom slijede nad – gnostičke stvari, onda ono što je iznad toga, a potom nastanak utapanja u postojanju, i to je ono: "Ugasi svjetiljku da Sunce grane."

Kćeri moja, čuo sam te kad kažeš: "Plašim se da u dane ispita ne budem žalosna što nisam radila tokom raspusta." Ali takva žalost i njoj slične žalosti prolazne su i kratkovjeke. Stalna, vječna žalost jeste žalost koja se javi kad napokon dođeš sebi i shvatiš da si vidjela sve i svakog, ali nisi Njega.

Zapovjednik vjernih u "Kumejlovoj dovi" kaže: *Bože moj, Gospode moj, Vladaru moj, i Gospodaruj moj, strpio bih se u patnji, ali kako da otrpim odvojenost ?!* Ja, slijepa srca,

do sada nisam uspijevao da istinski učinim ovaj dio i neke druge dijelove ove dove. Jezikom sam ponavljao ono što je 'Ali , mir neka je njemu, rekao, ali nisam mogao dokučiti šta je to što je teže otrpjeti nego džehennemske patnje, dakle šta je ono što je *teže od vatre koja će do srca dopirati*". (Al-Humaza, 5-7) Možda mi ljudi slijepih srca i ne možemo dokučiti umom ove patnje gore od džehennemskih, pa ostavimo onda da se time bave ljudi koji su od toga, a takvih je veoma malo.

U svakom slučaju, sve knjige iz filozofije, posebno one iz islamske filozofije i gnosticizma, ostavljaju traga. Prije svega, kao pod povećalom one čovjeku predstavljaju ono što je nadmaterijalno. Kao drugo, neke od njih, naročito "Menazil-u-Sairin" ili Misbahu-Šari'e", koje se po svojoj gnozi vežu za imama Sadiqa, mir neka je njemu, pripravlja srca za put ka Voljenom. A ono što je od svega tog primjećivanje srca jesu dove i munadžati Imama muslimana, jer oni su vodiči ka cilju, a ne putokazi. Oni tragaoca za Istinom uzimaju za ruku i vode k Njemu. Po stotinu puta avaj, jer mi smo od njih miljama udaljeni i za put nespremni.

Kćeri moja, nastoj da ne niječeš položaje gnostika i dobrih ljudi, kad već sama nisi od njih. Ne misli da je vjerska dužnost njima se suprotstavljati. Mnogo od onog što oni kažu sreće se u Kur'anu i dovama Imama, ali u skrivenom i teže shvatljivom obliku. Mi im se suprotstavljamo zato što su te istine zastrte od nas. Kažu da je Mula Sadra jednom u haremu hazreti Masume, mir neka je njoj, čuo velikog čovjeka kako ga proklinje. Kada ga je upitao zašto to čini, ovaj je odgovori: "Mula Sadra vjeruje u vahdetu-l-vudžud." "Je li?!", reče Mula Sadra, "Onda ga samo kuni." Iako je ovo tek jedna priča, ona nam pokazuje bitnu stvar. I sam sam u životu čuo ili vidio dosta od ove bolne stvarnosti.

Ne želim nijekati ovu tvrdnju: "Mnogi koji nose hrku u Vatri će završiti", ali hoću da ne niječeš suštinu i srž ovakve duhovnosti. One duhovnosti koju spominju i Knjiga i Sunnet, pa ne spadaj među one koji je niječu ili ne obraćaju pažnju na nju ili je žestoko napadaju. Ono što ti preporučujem jeste da tvoj prvi korak bude izlazak ispod pokrivke ovakvog nijekanja, jer ono je brana svakom napretku i svemu pozitivnom. Svakako, ovaj korak ne znači potpunost, ali znači usmjerenje k njoj, i to je ona budnost koja se navodi kao prva postaja putnika. Čak se to ne bi moglo ni ubrajati u postaje, već je to prije priprema i uvod u njihovo dosezanje. U svakom slučaju, s duhom poricatelja ne može se zaputiti k spoznaji.

Oni koji niječu položaje gnostika i postaje putnika čine to jer su samoljubivi i samohotni, a sami su neznalice glede tih stvari, pa neće da njihovo samoljublje bude ugroženo. Dok se ne ukloni taj veliki idol i moćni šejtan, nema puta k Njemu, Slavljenom i Uzvišenom. Eh, da ovaj idol hoće biti skršen i šejtan taj otjeran. Od Bezgrješnika je preneseno: "Ja sam uveo u vjeru svog šejtana." Iz ovog je jasno da svakog, pa i one na visokim stupnjevima, slijedi šejtan, ali evlije uspijevaju da svladaju, pa čak i uvedu u vjeru svog šejtana.

Znaš li šta je Šejtan učinio s djedom našim Ademom, mir neka je njemu? Udaljio ga je od biskosti Bogu i svojom spletkom šejtanskom približio ga je drvetu koje predstavlja strast ili možda neku njenu manifestaciju. Potom stiže naredba: "Izlazite

iz njega, svi!" i otpoče svaka smutnja i nevolja. Adem, mir neka je njemu, upućen Bogom pokaja se i Bog Svevišnji očisti ga čišćenjem Njegovim. I ja i ti, zavedeni drvetom Iblisovim, moramo se pokajati i tražiti preklinjući u osami od Istinitog, Slavljeno i Svevišnjeg, da nas uzme za ruku onako kako On hoće i da nas uputi pokajanju, pa da i nas odabere kao što je Adema odabrao. A to nije moguće osim naporom i trudom te odricanjem od drveta Iblisovog sa svim granama i lišćem koje je pustilo u našem biću, pa ih još svakim danom širi i jača.

Okrenutošću k drvetu zmijskom i dopuštajući rast korijena i grana njegovih ne može se, bez sumnje, iznaći put prema cilju. Iblis je baš time zaprijetio i dobro je uspio. Od spletke Iblisove i prevare jastva ne uspijeva pobjeći niko osim malog broja dobrih Allahovih robova i Prvaka Časnih, mir neka je njima. Ako i uspije uteći Iblisu, čovjek se saplete o korjenje i grane džehennemskog drveta, jer one su guste i mnogo ih je. U tome uspijeva onaj koga Svevišnji povede, kao što je to bio slučaj s Ademom, koga je Allah očistio, ali gdje je on, a gdje je naša sposobnost da primimo riječi.

Naše nevolje potječu od ovih sitnih organa i crvenog jezika u ustima, onda kada oni posluže šejtanu kao igračka, pa tako potamnjuju dušu, duh i srce.

Ne budi nemarna spram ovog velikog neprijatelja ljudskosti i duhovnosti, posebno kad se nađeš na kakvom sijelu. Kćeri moja, mnogo je nevolja na putu. U nevoljama je svaki dio naše vanjštine i unutarnjosti, a svako od njih predstavlja pokrivku zbog koje, ako ne bude uklonjena, nećemo zakoračiti na put k Allahu. Ja sam bolujem od toga i tijelo i duša moja igračka su šejtanova. Ukazat ću samo na neke nevolje u vezi, s tim. Dobrano promišljanje zaslužuje časni ajet koji kaže: *I Adem primi neke riječi od Gospodara svoga, pa mu On oprosti.* (Al-Baqara, 37) Nije, dakle, rečeno da je Adem sam mogao to učiniti, već mu je Gospodar dao da uzmogne primiti riječi. Treba promisliti i o još jednom ajetu koji se tiče istog kazivanja. U ajetu se kaže: *A kad oni ono drvo okusiše ...* (Al-A'raf, 22) Dakle, proizlazi da Adem nije doli samo okusio od zabranjenog drveta. Pa pogledajmo, onda, vlastito stanje; nas koji smo se sapleli u sve granje, lišće i korjenje drveta.

S bliskim prijateljima pobroj koliko možeš sve pogreške svojih sitnih organa i pogledaj šta oni čine za samo jedan sat tvog života koga trebaš provesti stječući zadovoljstvo Prijatelja. Kakva samo zla donose, a jedno od tih zala jeste ogovaranje tvoje braće i sestara muslimana. Pogledaj kako se igraju s obrazom ljudskim i kako iznose na vidjelo tajne muslimana, kako bacaju ljagu na ljude i lome ličnosti. Pa uzmi u obzir samo ono jedno šejtansko sijelo i razmotri koliko ti se takvih stvari desilo u toku jedne godine. Ipak, sve to držiš sitnim, a to je jedna od prevara Iblisovih, Bog nas, Milošću Njegovom, učinio imunim na njih.

Kćeri moja, osvrni se samo na ono što je kazano o ogovaranju i zlopamćenju vjernika, iznalaženju njihovih mahana i otkrivanju njihovih tajni, kao i o olagivanju vjernika. Te stvari uzdrmaj srca na koja nije otisnut Šejtanov pečat i zagorčavaju život ljudski. Zbog svoje naklonosti prema tebi i Ahmedu, oporučujem vam da se pazite zala šejtanskih, posebno mnogih zala jezika, i da se usredotočite na njegovo



čuvanje. Naravno to je sprva dosta teško, ali uz trud, volju i promišljanje o posljedicama koje izaziva, to će bivati sve lakše. Pouči se upozoravajućim pojašnjenjem Časnog Kur'ana, kada kaže: ... *i ogovarate jedni druge! Zar bi nekom od vas bilo drago da jede meso umrloga brata svoga ...* (Al-Hudžurat, 12) Možda je ovo vijest o stanju u berzahu, a možda baš na to ukazuje i govorenje Vođe vjernika kada ga je Nevf zamolio da ga posavjetuje: "Suzdrži se od ogovaranja, jer to je hrana pasa džehennemskih." , a potom je rekao: "O Nevfe, laže onaj ko ogovarajući jede meso ljudsko, a sebe smatra plodom začetim na halal način." Od Poslanika Božijeg, mir i blagoslov neka je njemu i njegovim, preneseno je: "Ljude u Vatru neće bacati ništa doli jezici njihovi." Pa okoristi se ovim i drugim ovakvim predajama, a njih nije malo, pa shvati da je Džehennem samo unutarnjost naših djela.


O Bože, spasi milostivo nas, ove žene i obitelji vezane za nas od zala šejtanskih! Učini nas onima koji jezicima i djelima ne uzimaju muslimane! Napisah ovih nekoliko redova na Fatinu\* zamolbu, a znam da sam nisam uspio izbjeći šejtanske zamke. Nadati se da će u tome uspjeti Fata, koja uživa blagodat mladosti.

Selam dobrim robovima Božijim!

12. šehri ramazana 1404./1984.

Ruhullah Musavi Homeini

\* Imam ovdje Fatimu naziva iz milja Fati, što bi odgovaralo bosanskom obliku Fata

A black and white photograph of a row of bare trees against a light sky. The trees are silhouetted, showing their intricate branch structures. The central tree is the largest and most prominent, with its branches spreading out in a fan-like shape. The other trees are smaller and arranged in a line on either side. The overall composition is symmetrical and minimalist.

**IZ GNOSTIČKIH KAZIVANJA  
IMAMA HOMEINIJA**



## Apsolutnost Božija

Njegov identitet je apsolutan, a Njegova ljepota je potpuna; ništa osim Njega i nema istinskog identiteta i ljepote.

Budući da svijet nije On, ne može niti biti lijep, ne može posjedovati identitet niti zbilju. Čitava priroda ne posjeduje vanjsku zbilju te, prema tome, ne može niti biti lijepa i svijetla.

## Stvorenja kao oličenja moći Božije

Sve razine egzistencije, od onih najviših melekutskih do najnižih svjetova mraka i tmine, manifestacija su ljepote i moći Istinitog, odnosno različite su razine manifestiranja Njegovog gospodstva.

Nijedno biće ne posjeduje bitak po sebi, nije nezavisno, te je vezano za Apsolutnog Istinitog i podređeno Njemu. I to je ono na što se ukazuje u brojnim ajetima, pored ostalog i onim: *I nisi ti bacio kad si bacio, već je Allah bacio...*

## Put Allahov

Znaj, o tražitelju zbilje i istine, da je Istiniti i Svevišnji u poretku stvaranja vidljivog i nevidljivog, htijući da bude znan, Sebe izrazio kroz Svoja imena i svojstva. I na to nam ukazuje časni hadis kudsī: „Bijah skrivena riznica, pa Sam htio da budem znan, i stvorih stvorenja.“


Stoga je On u primordijalnu prirodu svih stvorenja utkao ljubav prema Njegovoj Biti, te ona kroz tu božansku privlačnost i vatru ljubavi za Gospodarom poimaju i traže Apsolutnog i Voljenog.

## Čovjek kao Veliko ime Božije

Čovjek je Veliko ime Božije, široka sjena, Božiji namjesnik u svim svjetovima, kroz koga se On očitovao stvorenjima.

Dakle, čovjek, koji predstavlja ukupnost svih svjetova, jeste sjena Skrivenog kroz koju se može osvjedočiti u Njega. U ajetu se stoga i kaže: *Zar ne vidiš kako Allah sjenu rasprostire...*





## Imena Božija

Bit Istinitog i Svevišnjeg jeste nešto što čovjek ne može dokučiti. Čak je i Pečat poslanika, onaj koji je ponos svjetovima, bio za to uskraćen. To je nešto što ne poznaje niko osim Njega Samoga. Ono, pak, što ljudsko biće može dosegnuti jesu Njegova imena, a i ta imena imaju svoje razine. Neke od razina i mi možemo shvatiti, a neke razumijevaju Božiji prvaci i Poslanik Božiji, blagoslov neka je na nj i njegove, te oni koji su podučeni njegovom nauku.

Čitav svijet jeste ime Božije, jer ime jeste znak. Sva bića u svijetu jesu znakovi Istinitog i Svevišnjeg.

## O znanju i istinskom vjerovanju

Dakle, oni koji znaju i oni koji vjeruju nisu isto: nije svako ko zna i onaj koji vjeruje. Zato, nakon puta do znanja mora uslijediti put do vjerovanja. Znanje o Božijoj Slavi, Veličini, Moći i Ljepoti valja unijeti u srce, e kako bi srce postalo ponizno, jer samo znanje ne donosi poniznost, upravo kao što to uočavaš kod sebe, čije srce nije ponizno iako vjeruješ u Boga, stvaranje i proživljenje.

## O učešću srca u zikru

Ono što je naglašeno u vezi s ibadetima, zikrom ili virdovima jeste da srce mora osjetiti utjecaj toga, da mora doći do reakcije, e kako bi, malo-pomalo, u biće salika prodrli zilja obreda koji obavlja i kako bi se srce sjedinilo s duhom ibadeta. Dok srce ne ostvari smirenost, svjesnost i spokojnost, spominjanje Boga neće utjecati na nj. Radi se o jasnoj stvari koju ne treba posebno objašnjavati i o kojoj je dovoljno malo porazmisliti.

## Prisutnost srca u ibadetu

Ibadet, obredi bogoštovlja, zikr i virdovi polučit će potpun rezultat tek onda kad postanu unutarnjim sadržajem srca, odnosno kad srce poprimi oblik potpune pokornosti Bogu i odrekne se svake neposlušnosti i opačine. Kazano je i to da je jedan od ciljeva ibadeta nametanje volje očišćene duše, tako da joj sve čovjekove snage postanu pokorne onako kako su Allahovi meleki pokorni Svevišnjem: *...koji se onome što im se naredi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti.* (Al-Tahrim, 6)

## Uzroci nemira srca

Zbrkanost misli i dekoncentracija srca uglavnom imaju unutarnje uzroke, no, općenito gledajući, glavna su dva: Jedan je uznemirenost i uskomešanost ptice imaginacije. Mašta je živahna ptica koja stalno leti s grane na granu. To ne znači da čovjek u takvom stanju mora obavezno biti zaljubljen u ovaj svijet i gajiti u sebi neke naročite pretenzije prema njemu. Živahnost mašte ne mora imati nikakve veze s ljubavlju prema ovome svijetu. Obuzdati maštu i ustreptalost duše izuzetno je bitno i to je obavezni preduvjet daljeg napretka. Drugi razlog jeste ljubav prema ovom svijetu i okrenutost ka materijalnim dobrima. Dok je vezano za ovaj svijet, nemoguće je popravljati srce.

## O duhovnom aspektu abdesta

Kako god, putnik ka Bogu u trenucima dok uzima abdest mora biti svjestan da će nakon toga stati pred Istinitog i Najvećeg, a u kakvom su nam stanju srca trenutno, nismo dostojni Božijeg prisustva i možda bi nam to čak trebalo zabraniti. Salik se, zato, mora potruditi da osim vanjštine očisti i svoju unutarnjost, odnosno da očisti svoje srce, to mjesto na koje gleda Istiniti.

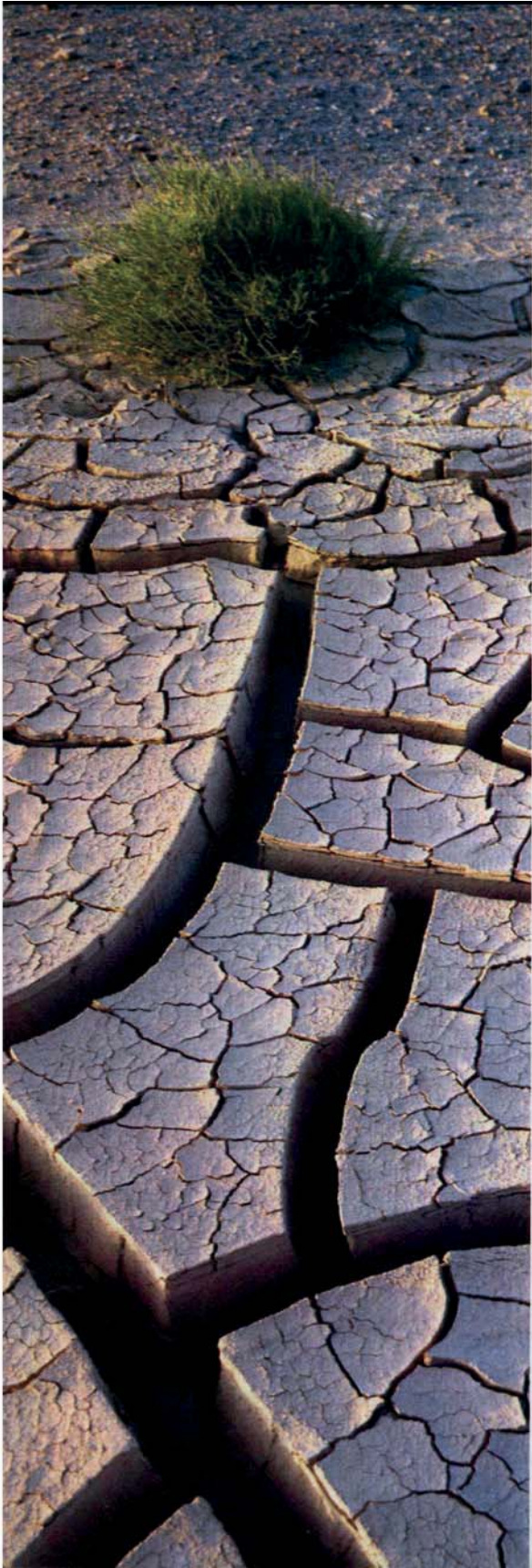
## Obzirnost spram šejtanskog upliva

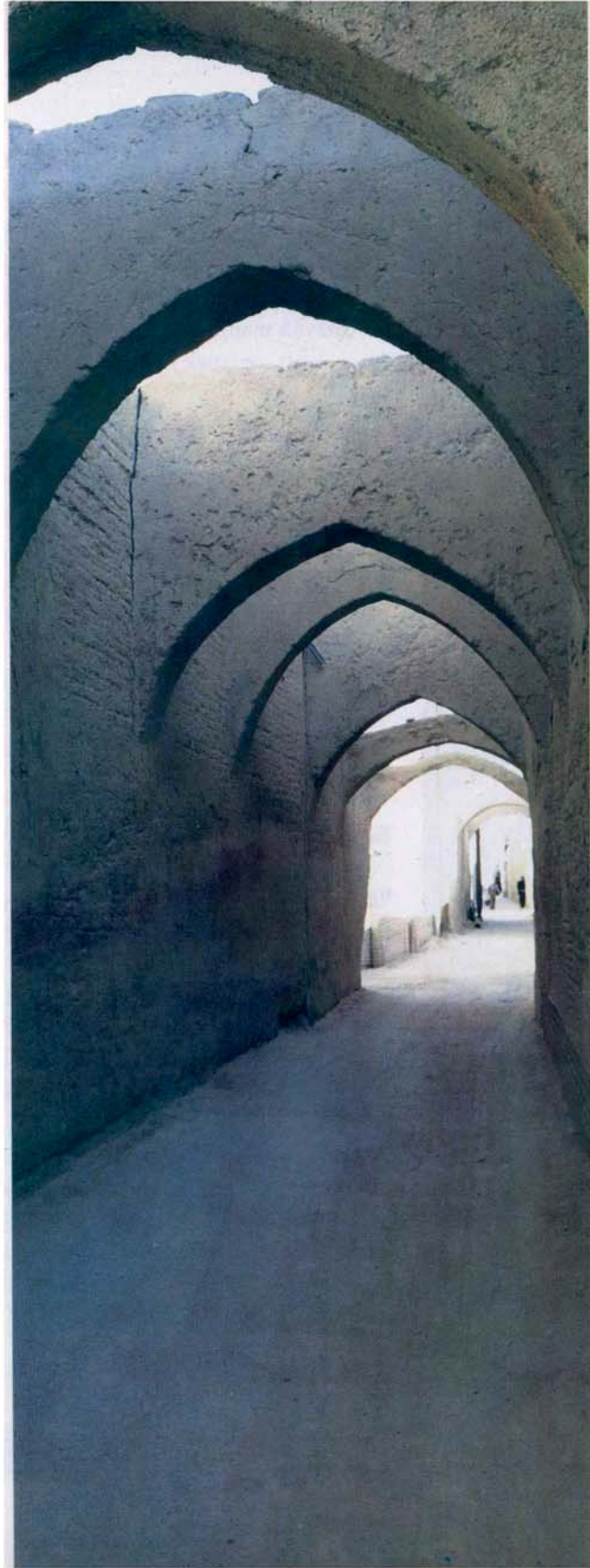
Ukratko, koliko god truda i muke ga to stajalo, čovjek šejtanske spletke mora iskorijeniti iz svog srca, jer to je ono što dijeli čovjeka od dobra i sreće. Moguće je da čovjek četrdeset godina čini ibadet, čak da taj ibadet po svojoj formi bude sasvim ispravan, no da se pritom ne drži njegovih srčanih i unutarnjih propisa. Još gore je što takvi često smatraju neispravnim sve što drugi čine i optužuju ljude kako nisu upućeni u vjeri.

## O kvaziučenjacija

Obilježje ove grupe jeste da im je draže upućivati velikaše i dostojanstvenike nego siromahe i derviše. Većinom su njihovi sljedbenici ljudi višeg društvenog položaja, a i oni sami uživaju priličan imetak i ugled. Služe se vrlo prijetvornim riječima i u stanju su one koji su se predali stjecanju ovozemnih dobara predstaviti kao Božije ljude.











### **O ihlasu (iskrenosti u vjerovanju)**

Jedna od razina iskrenosti (ihlas) jeste čistota djela od isticanja zasluge i očekivanja nagrade. Duhovni putnik treba očistiti svoju nutrinu od spomenutih svojstava. Promatranje vlastite zasluge u djelovanju predstavlja manjkavost u spoznaji svoga stanja i spoznaji Božijeg Bića, što je, opet, ogranak nečistog šejtanskog drveta.

### **Veličina Kur'ana**

Znaj, o dragi, da veličina svakog govora ili knjige počiva na veličini onoga ko je riječi izrekao ili knjigu napisao.

A ovo je knjiga Apsolutno Velikog, Onog Čija Veličina obuhvata svijet materija i svijet melekuta, vidljivi i nevidljivi svijet – ustvari, sve je to samo manifestacija Njega.

Za ljude spoznaje, ova Knjiga Svevišnjeg vrelo je sve Esencije, Atributa i Djela Božijih, odnosno potpuna manifestacija Njegove Veličine i Ljepote, dok s ostalim nebeskim knjigama nije takav slučaj.

### **Ispravno učenje Kur'ana**

To što je stupanj naše okorištenosti Kur'anom veoma nizak jeste upravo zato što mu ne pristupamo istraživački i izučavajući ga. Ustvari, Kur'an najčešće učimo mehanički, želeći na taj način steći sevab. Istina da Kur'an trebamo učiti ispravno i tačno, osiguravajući i na taj način nagradu, ali moramo i zastati nad svakim ajetom i porazmisliti nad njim.

No, mi ne činimo tako, i zato nam se dešava da čitavih četrdeset godina učimo Kur'an, ali ne primjećuje se da od toga imamo neke koristi, izuzev sevaba od samog učenja.

Čak i kada proučavamo Kur'an i razmišljamo o njemu, bavimo se uglavnom pitanjima poput kur'anskih mudžiza, povoda objavi ajeta i nekih razilaženja među mufesirima, što su, ipak, stvari koje nisu temeljne i koje nas, štaviše, udaljavaju od Kur'ana i sjećanja na Boga. Čak su i najveći mufesiri tretirali uglavnom ovakva pitanja i ljudima nudili odgovore na njih.

### **Zamke Iblisove**

Prema tome, ono što te odvraća od Boga i Njegovih očitovanja jeste tvoj vlastiti Iblis, bilo da je na priliku čovjekovu ili džinsku.

I sve one pojavnosti koje te udaljavaju od konačnog cilja su Iblisove zamke, bilo da je riječ o duhovnim postajama i razinama ili znanjima, uživanju u životu, udobnosti ili patnji, ubogosti i slično tome. Sve su ovo obilježja niskosti ovoga svijeta. Drugim riječima, vezanost srca za bilo šta drugo osim Boga je Iblisov svijet i njegove zamke od kojih treba potražiti utočište.

### O tajnama sedžde

Dakle, tajna sedžde jeste „ispiranje“ očiju od vlastitog jastva; polaganje glave na zemlju jeste odstranjivanje misli o uzvišenosti vlastite razine i viđenje sebe nižim od zemlje. Ako bi u srcu postojala bilo kakva isprika vezano za ova duhovna obzorja na koja smo ukazali, a koja se manifestiraju položajima u namazu, arifi bi to smatrali licemjerjem.


### Dan sudnji

Na ovaj apsolutni Dan, Dan kada će sunce Istine prodrijeti kroz tamne velove pojedinačnih jastava, svako biće će svojim bitkom iščeznuti u Istinitom, a kroz sjenu onog što je u imenu tog bića. Pošto se puhne u sur, bića će se opet manifestirati u skladu sa svojim imenima, *...na Dan kada će se sakupiti – u koji nema nikakve sumnje.* Za savršenog čovjeka, zahvaljujući njegovom duhovnom putovanju ka Allahu, odnosno posredstvom iseljenja k Njemu, rečene pokrivke ne postoje, pa se Dan sudnji i stajanje pred Allahom njemu dese još na ovom svijetu, jer Bog Svevišnji manifestira svoju vlast u njegovom srcu kroz namaski miradž, a jezik ovakvog roba Božijeg tumač je onoga što je u njegovom srcu.

### Razlika između ovog i onog svijeta

O dragi, ne poredi budući svijet s ovim svijetom, jer ovaj svijet nije u stanju manifestirati nijednu od onosvjetskih blagodati ili stradanja. Ovaj svijet, uprkos svoj svojoj prostranosti, ne može niukoliko ispoljiti ono što je na budućem svijetu, pod čime podrazumijevamo i svijet kabura. Šehid Sani, Allah njime bio zadovoljan, prenosi od hazreti Fatime, mir neka je njoj, prilično opširan hadis u kome Vjerovjesnik, mir i blagoslov





neka je njemu i njegovim, kaže:

*Učenjaci među našim sljedbenicima na Danu sudnjem bit će zaogrnuti ogrtačima časti u znak pohvale za obimnost njihovog znanja, i njihovu predanost u upućivanju Božijih robova. Nekima od njih bit će darovano na hiljade ogrtača od svjetlosti. Neki od tih ogrtača hiljadama puta su bolji od svega što sunce grije.*

### O zadovoljstvu Bogom

Takav je slučaj, recimo, i sa zadovoljstvom Bogom (*rida*) kao karakternom osobinom.

Ovo je jedan od najsavršenijih ljudskih kvaliteta i ima velikog utjecaja pri čišćenju duše, čineći srce stvarnim mjestom božanske manifestacije, dovodeći vjeru do potpunosti, što, opet, vodi ka sigurnosti u vjerovanju, a sigurnost vodi ka osvjedočenju, što vodi ka „uzajamnoj ljubavi“, a ova dalje ka posebnom stupnju bliskosti poznatom kao *murawadah*, što u konačnici rezultira „pripojenjem Bogu“ – *muwasalah*.

### Izbor odjeće

Oblačenje skupocjene odjeće i ukrašavanje njome utječe na dušu, pa Zapovjednik vjernika, mir neka je njemu, zato kaže: Ko oblači skupocjenu odjeću neminovno je ohol, a mjesto oholim je u Vatri. Čak i sam izgled i kroj odjeće ima utjecaja na dušu.

No, kao što skupocjena odjeća loše utječe na dušu, tako na nju utječe i isuviše neugledna i prosta odjeća. Štaviše, često se desi da je nošenje takve odjeće razlogom još veće smutnje i nemoralna.

Onaj ko se odijeva u staru i iznošenu odjeću, dok drugi nose novu i skupu, pa sebe zato vidi boljim od ostalih, previđa vlastite nedostatke i iskazuje samozaljubljenost.

### Važnost prisustva učenjaka u društvu

Opazio sam da su žitelji nekih provincija u kojima bih tokom ljeta boravio veoma lijepo čudi i da se dobrono drže šerijatskih propisa. To je zato što su imali ispravnu i bogobojaznu ulemu. Ukoliko u zajednici ili u gradu živi skrušen i bogobojazan učenjak, njegovo prisustvo bit će razlogom kreposti i ispravnosti zajednice, pa čak ako se on izravno i ne bavio propagiranjem vjere i upućivanjem.

### Uzaludnost znanja bez djela

Nema nikakve koristi od pukog poznavanja terminologije. Čak i znanost o tevhidu, ne bude li praćena očišćenjem duše, jeste propast. Mnogo je onih koji su znali sve ovo što i vi znate, čak i mnogo bolje od vas, ali pošto su sami bili zabludjeli i nisu sebe popravljali, stupivši u društvo upropastili su mnoge. Usađuju li se ove fraze u glavu, a da to ne bude praćeno bogobožnošću i moralnim vrlinama, samo će to potaći oholost i umišljenost duše. Zlosretni učenjak koga dotakne vjetar oholosti ne može popraviti ni sebe ni društvo, te, izuzev štete, on ne može donijeti ništa islamu i muslimanima.

### Nužnost duhovnog pregnuća u mladosti

Ne dao Bog da se čovjek ne očisti i ne ukrasi lijepim moralom prije nego brada posijedi i na glavu se stavi turban. Radite prije nego brada osijedi. Mislite o sebi prije nego što se nađete u središtu pozornosti ljudi. Ne dao Bog da prije nego što se čovjek izgradi ljudi počnu da se osvrću na nj, ukazujući mu pažnju i poštovanje, jer on će tad izgubiti sebe i zalutat će. Izgrađujte se i popravljajte prije nego što izgubite polet i volju. Ukrasite se lijepim ćudoredem; odbacite od sebe sve manjkavosti u moralu. U svom učenju budite iskreni, e kako bi vas to približilo Bogu.

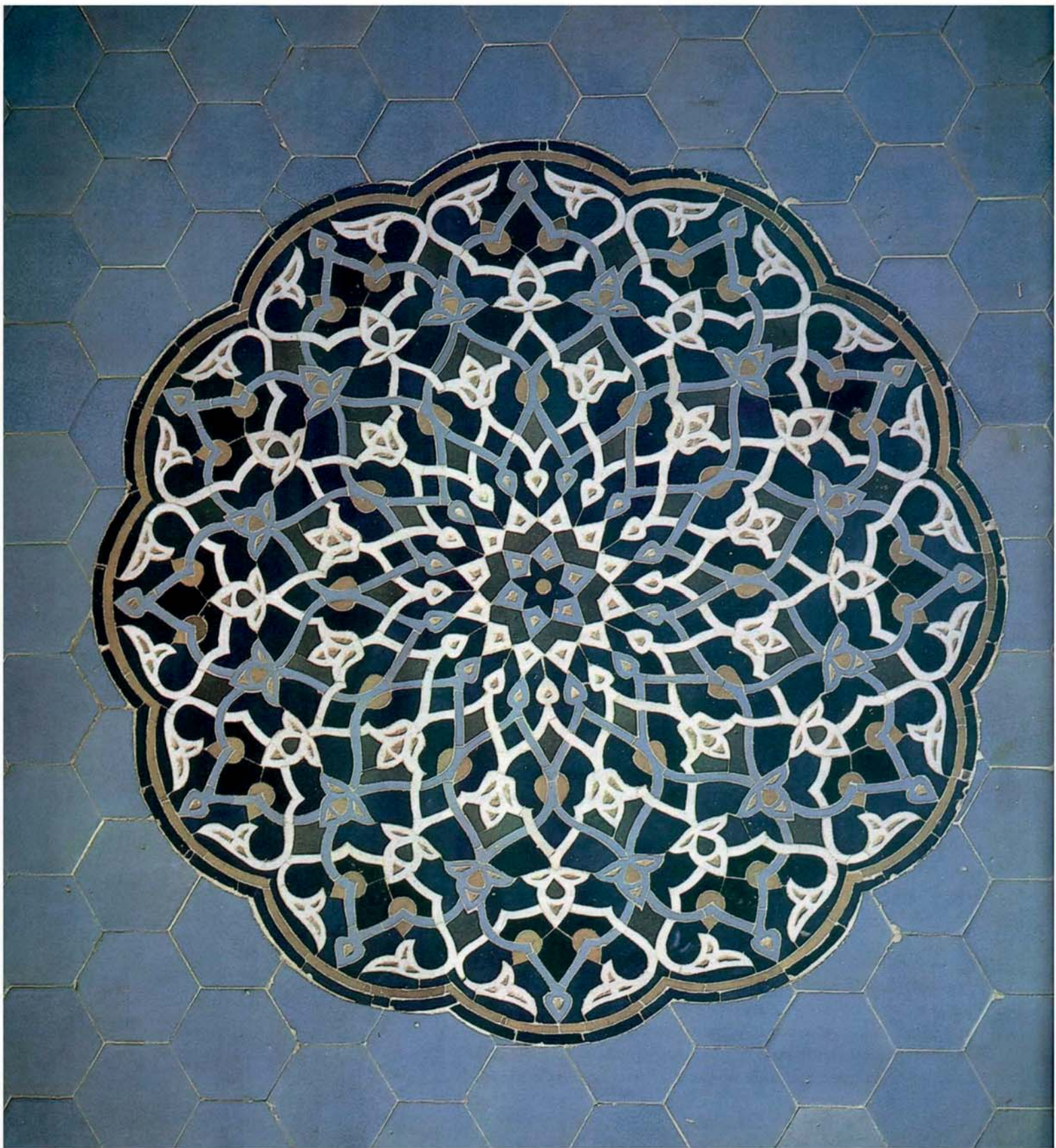
### Svijest o smrti

Razmislite malo; promislite o budućnosti; izvagajte ono što ste već učinili; sjetite se loših djela koja ste počinili; ne zaboravljajte na kabursko propitivanje, berzah i sve teškoće i muke koje vas tamo čekaju! Pameću vjerujte u Džehennem; mijenjajte svoj način življenja. Ako čovjek zaista vjeruje u ovako strašan svršetak, promijenit će svoj stil života. Vjerujete li u ove stvari, nećete živjeti tako raspusno i slobodno; pazit ćete na svoje pero, korake i jezik; trudit ćete se da popravite i očistite svoju dušu.

### Blagodat ramazana

Ako u ovom časnom mjesecu u kome ste pozvani na božansku gozbu vaša spoznaja Boga makar malo ne poraste, znajte da ste na krivi način pristupili Božijoj trpezi i da niste ispoštovali pravo pristupa k njoj. Ne





treba zaboraviti da su tokom časnog mjeseca, tokom Allahovog mjeseca, pred robovima otvorena vrata Božije milosti, a da su šejtani, shodno predaji, u okovima i lancima. Ne uspijete li se tada popraviti i očistiti, ukrotiti svoju dušu, suspregnuti strasti i prohtjeve, te prekinuti svoje veze s ovosvjetskim tlapnjama, teško da ćete po isteku mjeseca posta to moći učiniti. Zato, iskoristite priliku, prije nego što vam promakne ovaj veliki dar, pristupite čišćenju i popravljanju svojih djela.

### Post čisti srce

Ljudsko srce je poput čistog i bistrog ogledala; no, usljed velike orijentiranosti na ovaj svijet ono potamni. Međutim, ako čovjek makar post obavlja radi Istinitog, krajnje iskreno i bez licemjerja (naravno, i svi drugi ibadeti moraju se obavljati iskreno i bez licemjerja), ovaj ibadet će ga možda, kroz odricanje od strasti, užitaka i svega što nije Bog, dovesti do očišćenja i bistrenja srca. Nadati se da će se tako izdići iznad niskog svijeta starstvenosti, pa će ga u noći Kadr obasjati ono svjetlo koje obasja odličnike među vjernicima.

### O zaljubljenosti u ovaj svijet

Pokušajte prekinuti svoju zaljubljenost u ovaj svijet. Ovaj svijet, uz svu njegovu divnu vanjštinu, nije dostojan da bude voljen. Šta to imate od ovog svijeta da biste za nj vezali svoje srce? Vi imate samo džamiju, mihrab, ovu medresu i malo kućerka, pa je li ispravno da se međusobno sukobljavate oko džamije i mihraba te kvarite narod?! Čak i onaj ko cijeli život provodi u raskoši i užicima na kraju shvati da je prošao njegov slatki san. Kakve vrijednosti ima ovaj naizgled slatki život naspram vječne muke i patnje?!

### Prednosti mladosti

Neka mladi ne čekaju sjedine starosti. Dok ste mladi, vi možete učiniti nešto; možete odbaciti od sebe strasti, dunjalučke tlapnje i životinjske prohtjeve. No, ne budete li u mladosti mislili o popravljanju i samoizgradnji, u starosti će sve biti izlišno. Mislite o tome dok ste mladi. Mlado srce još je nježno i profinjeno, a sklonost ka zlu u njemu je slabija. Što ste stariji, korijen grijeha i zla je jači i čvršći, dotle da se više ne može iščupati. I predaja nam govori o tome: čovjekovo srce



sprva je poput glatkog i bistrog ogledala, svaki grijeh koga čovjek počini nanosi na srce po jednu tamnu mrlju. U starosti je teško vratiti srce ponovo u prvobitni oblik.

#### Prvi korak ka očišćenju

Dokad mislite biti u snu zaborava, uronjeni u grijeh i opačinu?! Bojte se Boga; strepite nad konačnicom svojih djela; trgnite se iz drijemeža nemarnosti! Vi još niste budni, niste načinili prvi korak. Prvi korak jeste doseći stanje *yaqzeta* – probuđenosti. No, vi spavate dubokim snom; oči su vam širom otvorene, ali srca spavaju. Da srca nespavaju i da nisu potamnijela od grijeha, ne biste bili tako nemarni spram svojih loših djela i svojih ružnih riječi. Da iole razmišljate o budućem svijetu i strašnoj konačnici, pridavali biste veću važnost teškoj odgovornosti koja leži na vašim plećima.



Imam Homeini

## SLOBODAN OD SVIJETA

“Siromaštvo ponos je”<sup>11</sup> ako neovisno o svijetu ovom bude.  
Onom ko od sebe udaljio se šta može tuga da mu bude?

Sretan li je dan onoga u čijoj noći  
uz njegov dah do jutra dah Jara bude.

Radost u peharu derviša ne poima sufija.  
Piće iz ruke idola primi, ko mahrem Ti bude.

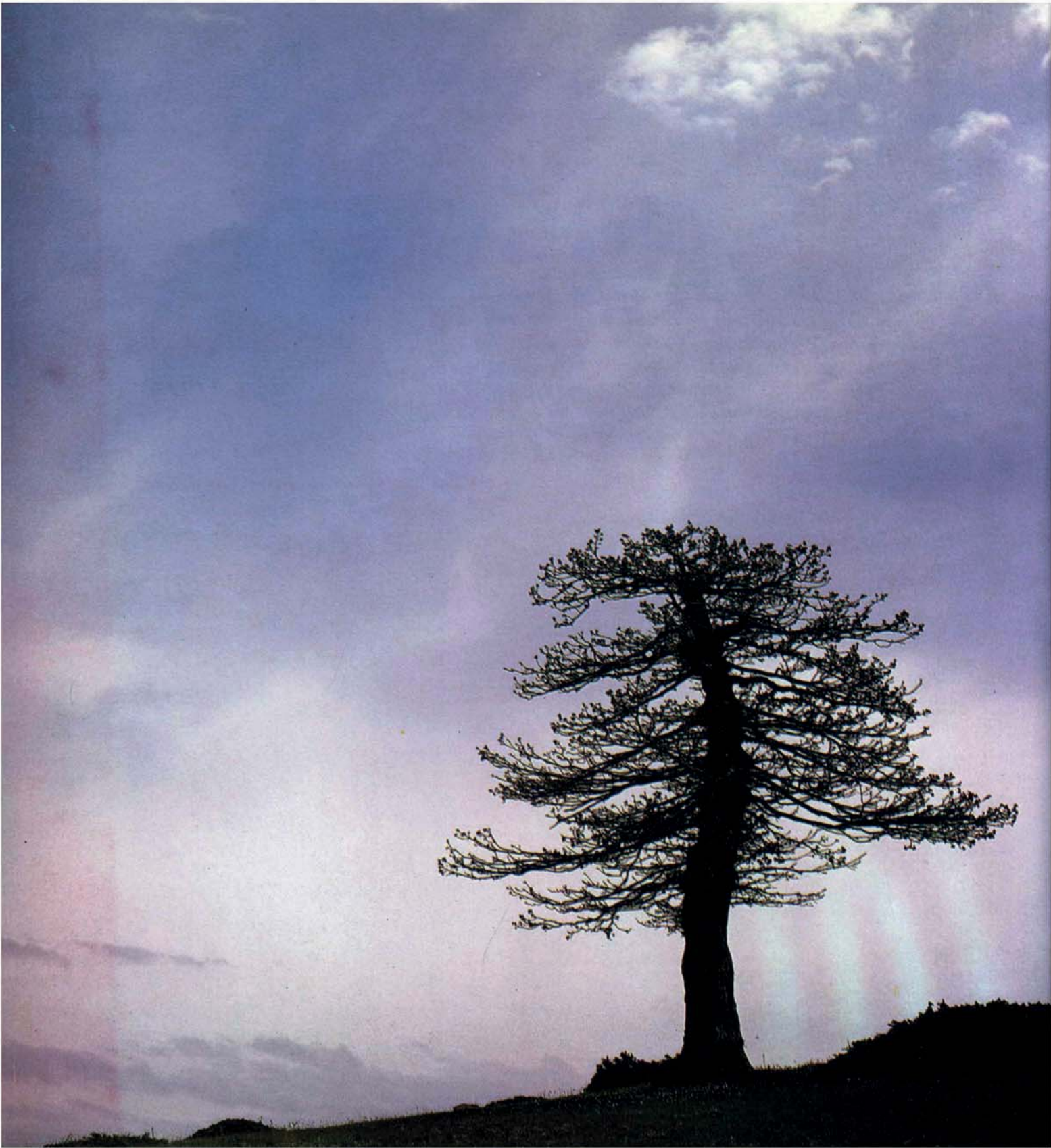
Papagaj iz vrta ljubavi ne ide u stanište sove.  
Soko Firdevsa zar može što i dresiran pas da bude.

Ovo srce izgubljeno il' u utočište svoje primi  
il' pusti ga da zadivljeno svijetom bude.

---

1 Hadis, Kašf al Asrar, Maibadi, svezak 10. str. 59.







**BIOGRAFIJA  
IMAMA HOMEINIJA**



## Djetinjstvo i mladičko doba

Ruhullah Musavi Homeini rođen je 24. septembra 1902. godine u gradu Homein u centralnom Iranu. Njegov otac Sejjid Mustafa Musavi bio je jedan od najznačajnijih vjerskih učenjaka – mudžtehida svog vremena, a obrazovanje je stekao u tada najznačajnijim vjerskim centrima Nedžefu i Samari. I djed imama Homeinija Sejjid Ahmed, poznat po nadimku Hendi, također je bio izuzetno obrazovan čovjek i jedan od najvećih autoriteta za vjerska pitanja u svome vremenu, a početkom 18. stoljeća doselio je u Iran iz Indije i naselio se u gradu Homein. Napomenimo da se radi o iranskoj porodici koja je iz unutrašnjosti Irana svojevremeno bila odselila u predjele Indije koji su u to vrijeme bili pod vlašću perzijskih vladara.

Kažimo odmah da je početak 20. stoljeća u Iranu bio vrlo nemiran period, jedan od najtežih u novijoj iranskoj historiji. Ustavotvorna revolucija (engelab-e mašrute) se zbog engleskih i ruskih spletki i miješanja u političke prilike u Iranu suočila s dubokom krizom. Mnogi značajni intelektualci i vjerski učenjaci uklonjeni su s društvene scene, a u mnogim iranskim provincijama vladala je prava anarhija, osnažile su grupe koje su imale autonomističke pretenzije ili su zagovarale pripajanje nekih iranskih provincija susjednim državama. Takvo anarhično stanje u zemlji pogodovalo je, kao i obično u takvim situacijama, nastanku pravih organiziranih bandi koje se nisu libile upadati u gradove i pljačkati stanovništvo. U takvim prilikama, Sejjid Mustafa, otac imama Homeinija, procijenio je da je najbolje i najčasnije držati se po strani od svega, te se povukao u svoj dom, prekinuvši svako učešće u društvenim i političkim događanjima. No, upravo takvim stavom navukao je na sebe neprijateljstvo mnogih te je ubijen u atentatu u vrijeme kad njegov sin Ruhullah nije još bio navršio ni pet mjeseci života.

Sigurno je da je svijest o tome da je njegov otac ubijen zbog protivljenja nasilnicima i zagovaranja pravednijeg i moralnijeg društva u bitnoj mjeri obilježila ličnost imama Homeinija i da je on već u najranijoj mladosti izgradio u sebi jasne stavove o društvu i političkim prilikama.

Nakon ubistva Sejjida Mustafa, njegova sestra Sahiba preselila je u njihov dom i sa ženom svoga brata Hadžerom preuzela na sebe brigu o porodici i naročito malom Ruhullahu. Inače, Imamova majka Hadžera bila je veoma energična žena, te je bez imalo ustručavanja u više navrata odlazila u Teheran, tražeći od centralnih vlasti da pronađu i kazne ubice njenog muža. Njena nastojanja na kraju su urodila plodom. Početno obrazovanje mali Ruhullah stekao je u lokalnoj školi, da bi kad je malo poodrastao, počeo pohađati predavanja iz temeljnih vjerskih znanosti kod najpriznatijih mjesnih učenjaka šejha Džafera, Mirze Mahmuda Efteharululemaa, hadži Mirze Mehdiya Daija i hadži Mirze Nedžefija Homeinija te kod svog starijeg brata Sejjida Morteze.

Uskoro će se Ruhullah suočiti s još dva tragična događaja: prvo umire njegova tetka Sahiba, žena koja je svoj život posvetila brizi o bratovoj porodici, a kad mu je bilo 15 godina umire mu i majka. Vidimo, dakle, da je imam Homeini u najosjetljivijim

godinama, onda kada mu je roditeljska pažnja i uputa bila najpotrebnija, ostao sam. U to vrijeme grad Arak važio je za novi ali snažan centar vjerskog obrazovanja. Naime, učeni i cijenjeni ajatollah šejh hadži Abdolkerim Haeri Jezdi napustio je univerzitet u Nedžefu i u Araku osnovao učilište koje je vrlo brzo okupilo ugledne predavače. Ruhullah Homeini započeo je studij u Araku, no uskoro je ajatollah Haeri Jezdi napustio ovo učilište i na poziv uleme iz Koma otišao onamo i počeo predavati na čuvenoj Hoze ilmiyye (vjerskom sveučilištu) u ovom među šiijama izuzetno poštovanom gradu. Tako je i imam Homeini svoj studij nastavio u Komu, gdje je pod paskom najuglednije tadašnje uleme intenzivno proučavao islamske znanosti, potpuno se posvetivši svom obrazovanju. Predano i marljivo izučavao je tradicionalne islamske nauke poput tefsira Kur'ana, fikha i akaida, ali i logiku, filozofiju, islamsku gnozu i književnost. Već tokom studiranja počeo je objavljivati prve naučne radove iz ovih oblasti. Također, već kao student počeo se politički angažirati, zagovarajući u studentskim krugovima ideju društvenog poretka zasnovanog na islamskim vrijednostima. Inače, u to vrijeme rektor Hoze ilmiyye u Komu bio je ajatollah Burudžerdi, najveći tadašnji autoritet u islamskim znanostima, no čovjek koji nije pokazivao previše interesa prema aktualnoj političkoj situaciji, već se posve predao nastojanju da unaprijedi Hozu i nastavni proces. Studenti Hoze su, međutim, veoma emotivno doživljavali politička previranja u zemlji i svoje političke stavove utemeljene na islamskom svjetonazoru i poimanju društvenih odnosa su počeli sve češće i javno iznositi.

Nesumnjivo, najznačajniji politički pokret u to vrijeme bila je konstitucionalna revolucija 1905. koja je uživala podršku tadašnje uleme. Iako je u vrijeme kad je Imam došao u Kom studirati od konstitucionalne revolucije bilo prošlo već šesnaest godina, sjećanja na revoluciju i njene zahtjeve bila su još itekako svježja. Uostalom, neki od Imamovih profesora bili su učenici vodećih ličnosti konstitucionalne revolucije, često su na predavanjima znali govoriti o revolucionarnim idealima svojih učitelja, što je bilo od velike koristi za studente sklone političkom angažmanu.

Imam Homeini stigao je u Kom mjesec dana nakon što je Reza-han izveo puč i sa svojim kozacima ušao u Teheran. Dakle, njegovo prvo zrelo sučeljavanje s političkom situacijom u zemlji ticalo se upravo postupaka Reza-hanovog režima, o kojima smo govorili. Imam Homeini bio je svjedok i Reza-hanovih prvih udvoričkih posjeta Komu i tamošnjoj ulemi i, naravno, kasnijih zbivanja, šahove represije i borbe protiv islamske tradicije, tako da mu je bila dobro poznata cijela historija režima Pahlavi dinastije.

Za vrijeme studija i daljeg boravka u Komu, imam Homeini pokazivao je posebnu sklonost ka društvenoj i političkoj problematici. Kako smo već kazali, čim se popeo na iranski tron, Reza-han je počeo svoj obračun s ulemom i islamskim naslijedom Iranaca. U znak protesta protiv Reza-hanovih postupaka, ulema iz Isfahana, predvođena ajatollahom Nurullahom Isfahanijem, demonstrativno je 1927. godine odselila u Kom i ondje organizirala svojevrstan pasivni otpor. Njihov primjer slijedila je i ulema iz ostalih većih iranskih gradova, tako da je Kom postao pravo stjecište

islamskog otpora šahu Reza-hanu, što je, naravno, imalo naročitog utjecaja na mlade studente ovog glavnog islamskog sveučilišta među kojima je bio i imam Homeini. Usto, šahovo slanje policijskih snaga u Kom, koje su ovaj grad nekoliko mjeseci držale u potpunom okruženju, te atentat na najvećeg i najutjecajnijeg šahovog oponenta ajatollaha Sejjida Hasana Moderisa dodatno su učvrstili njegovu odlučnost u borbi protiv nasilničkog i tlačiteljskog režima.

Među samom ulemom u Komu bilo je različitih stavova o tome kako se postaviti prema režimu Reza-hana i njegovim postupcima. Tim razilaženjima dodatno su doprinijeli i provladini mediji i propagandna mašinerija koja je kurs šahove vlade predstavljala kao napredni pokret koji ima za cilj da nadoknadi zaostajanje Irana za savremenim i naprednim tokovima u svijetu. Jedan broj pripadnika uleme povjerovao je toj propagandi i na određeni način pružao podršku šahovom režimu, dok je među ulemom bilo dosta onih koji su bili zbunjeni dešavanjima i nisu znali kako da se odrede spram svega što se dešavalo.

Nakon smrti ajatollaha Haerija, Hoze-ilmiyye u Komu našla se u posebno teškom položaju. Valjalo je što prije pronaći odgovarajuću osobu koja bi dostojno mogla popuniti mjesto ovog velikog duhovnog autoriteta. Narednih godina na mjestu upravnika ovog sveučilišta izmijenilo se nekoliko uglednih ajatollaha, a abdiciranjem Reza-hana sa prijestolja stvorili su se uvjeti da ova institucija ima posebnu važnost i utjecaj na društvene prilike u Iranu. Upravo tada za upravnika Hoze-ilmiyye izabran je ajatollah Burudžerdi, čovjek iznimnog autoriteta i među ulemom i među narodom, koji je dostojno mogao naslijediti ajatollaha Haerija. Imam Homeini bio je veoma obradovan ovim izborom. Naime, nakon propasti konstitucionalne revolucije i naročito za vrijeme tiranskog režima Reza-šaha, imam Homeini posebno je pratio političku i društvenu situaciju u Iranu, te je bio duboko uvjeren da je jedini izlaz iz postojeće situacije u aktivnom uključivanju uleme u društvena pitanja i da je obaveza Hoze-ilmiyye da što aktivnije učestvuje u političkom životu i javno propagira svoje stavove među narodom. Zato je držao da je izbor ajatollaha Burudžerdija na mjesto rektora ovog centralnog vjerskog sveučilišta u Iranu najbolji mogući izbor. Još od doseljenja ajatollaha Burudžerdija u Kom imam Homeini redovno je posjećivao njegova predavanja i pokazivao je posebnu naklonost prema ovom ajatollahu.

Imam Homeini je, želeći i praktično poraditi na svojoj ideji otvaranja Hoze-ilmiyye u Komu za politička pitanja, ponudio ajatollahu Burudžerdiju svoj nacrt reforme Hoze-ilmiyye koga je izradio s ajatolahom Mortezom Haerijem. Ovaj nacrt naišao je na odobravanje imamovih učenika i svih reformama sklonih alima u Komu. Međutim, pod utjecajem onih koji su smatrali da Hoze-ilmiyye mora zadržati karakter vjerskog sveučilišta koje se bavi isključivo teoretskim izučavanjem islamskih znanosti, ajatollah Burudžerdi odbio je ovaj plan. Razočaran tim odbijanjem, ajatollah Haeri, sin umrlog rektora Hoze-ilmiyye, napušta Kom i odlazi u Mešhed. No, imam Homeini nije se dao pokolebati. On ostaje u Komu i ne odustaje od svojih namjera, te svoje ideje istrajno širi među studentima i ulemom u Hozi-ilmiyyi.

Dvije decenije nakon abdikacije Reza-šaha, imam Homeini bio je posve zauzet







vjerskim predavanjima. Posljednjih godina života ajatollaha Burudžerdija Homeinijeva predavanja iz fikha (vjerskog prava) i osnova vjerskog nauka (usula) privlačila su veliki broj studenata i on je važio za jednog od najpopularnijih predavača u Komu. Kako smo već kazali, u to vrijeme Imam piše svoje prvo politički angažirano štivo – knjigu “Kašful-Asrar”.

Krajem februara 1962. godine Šah je u jednom intervjuu najavio da će saglasnost za nekoliko svojih novih ideja potražiti putem referendum. Cilj i detalji referenduma međutim, nisu bili predočeni javnosti. Susret vjerskih prvaka iz Koma sa Šahom nije razriješio nejasnoće oko novih reformi. I dalje je bilo nejasno šta Šah podrazumijeva pod novim reformama i u vezi s čim će biti raspisan referendum. Prilikom ovog sastanka Reza Pahlavi je naglasio da bi u slučaju neprovođenja reformi monarhija bila dovedena u opasnost.

Potom je, na inicijativu ajatollaha Homeinija, ulema Koma prekinula sve sastanke i pregovore sa Šahom. Ovim je ulema otvoreno pokazala opozicioni stav prema Šahu i njegovom režimu. Stoga je, nakon nekih političkih istupa određenih alima, Šah počeo represije protiv uleme i naredio je hapšenje nekoliko istaknutih vjerskih autoriteta. Ajatollah Homeini je reagirao tako što je pozvao narod na javni bojkot svetkovine Nou ruza (najvećeg iranskog nacionalnog praznika) i proglasio je javnu žalost kao odgovor na represivne mjere režima. Mnogi vjerski prvaci pristali su uz ovu Homeinijevu inicijativu.

Da bi zaplašio ulemu i ugušio kritike njegove reforme, Šah je pokrenuo snažnu propagandnu mašineriju koja je trebala srušiti autoritet vjerskih prvaka među narodom i prikazati ih u najcrnjem svjetlu. Šah Reza Pahlavi održao je 22. januara 1963. govor u Komu u kome se obrušio na ulemu, opisujući je kao reakcionarnu i nazadnu snagu koja se suprotstavlja napretku i boljitku zemlje. Otad je u svim svojim javnim istupima Šah obavezno koristio priliku da se negativno izrazi o iranskoj ulemi. U jednom od svojih govora otišao je dotle da je vjerske prvake u Komu nazvao prljavim zvjerima. Prorežimski mediji vodili su beskompromisni medijski rat protiv uleme, nastojeći vjerske autoritete predstaviti kao kočničare društvenog razvoja i glavnu prepreku svijetloj budućnosti Irana.

Policija je po Šahovom nalogu 22. marta 1963. godine napala vjerske škole Faizijeh u Komu i Talebijeh u Tabrizu. Rezultat ovog napada bio je na stotine povrijeđenih učenika ovih islamskih obrazovnih ustanova, a nekoliko učenika su i smrtno stradali. Napadi policije na vjerske škole u Komu i Tabrizu pokrenule su lavinu narodne srdžbe. U znak protesta u džamijama u Teheranu i drugim većim gradovima u zemlji sedam dana se nisu obavljali zajednički namazi.

Istog dana kada se dogodilo ovo krvoproliće, ajatollah Homeini održao je vatren i važan antirežimski govor skupini studenata koji su zabrinuti došli u njegov dom kako bi saznali Homeinijevo mišljenje o tim lošim vijestima. Ajatollah Homeini ocijenio je ovaj brutalni napad na vjerske škole kao znak slabosti i straha režima te kao obzorje pobjede revolucionarnog naroda. Potom je ulemi diljem zemlje odaslao pismo u kome je osudio svetogrđe počinjeno od sluga režima. Međutim, glavna Imamova

reakcija na ova krvava dešavanja uslijedila je dva mjeseca kasnije, početkom mjeseca muharrema (mjeseca u kome šiije obilježavaju tragična dešavanja na Kerbeli). Uoči ovog mjeseca, ajatollah Homeini pismom je zatražio od Falsafija, glavnog vaiza na džumi u Teheranu, da animira vaize u svim iranskim gradovima i zatraži od njih da na džuma namazu obavijeste narod o krvoproliću za koje je odgovorna šahova policija i da strogo osude šahovu antiislamsku politiku i njegovu saradnju s Izraelom. Uoči desetog muharrema (dana kad se obilježava pogibija hazreti Huseina), ajatollah Homeini predložio je vjerskim autoritetima u Komu da u svojim obraćanjima ljudima javno osude režim šaha Reze Pahlavija i represalije koje provodi. Ova vijest brzo se proširila i u druge gradove Irana, pa su deseci hiljada vjernika pohrlili u Kom želeći čuti obraćanje ajatollaha Homeinija, radosni što se među ulemom napokon našao čovjek dovoljno smion da se javno oglasi protiv Šahovog režima.

Navečer 10. muharrema imam Homeini obratio se golemoj masi vjernika iz svih krajeva zemlje. U ovom historijskom obraćanju imam Homeini okarakterizirao je šaha Rezu Pahlavija kao čovjeka koji se udvorava imperijalistima, a njegov režim opisao je kao običnu marionetu Izraela, javno pozvavši na prekid svake saradnje s cionističkim režimom u Tel Avivu. Imam je Šahove apsurdne reformističke mjere nazvao pogrešnim i skandaloznim i upozorio ga je da prihvati savjet uleme i prestane saradivati s Izraelom jer bi mogao doći dan kada će te strane sile kojima se danas udvorava odlučiti da ga svrgnu s vlasti i protjeraju ga iz zemlje, baš kao što su to učinili i s njegovim ocem. Imam Homeini dodao je da će narod tada slaviti njegovo svrgnuće isto onako kako je slavio svrgnuće Reza-hana.

Dva dana nakon ovoga govora, u zoru 5. juna 1963. godine, ajatollah Homeini uhapšen je po Šahovom nalogu u svojoj kući u Komu i odmah sproveden u Teheran. Prvo je smješten u tamnicu, a potom je prebačen u vojni zatvor u teheranskom vojnom garnizonu. Iste noći diljem zemlje uhapšeno je mnogo poznatih revolucionarnih alima.

Kad se vijest o hapšenju ajatollaha Homeinija proširila među narodom, hiljade njegovih pristalica izašli su na ulice Koma, Teherana, Mešheda i Širaza već istog dana, dakle 5. juna 1963. godine. Masa je klicala slogane podrške Imamu, skandirajući protiv Šaha i njegovog režima. Armijske snage, raspoređene u centralnim i osjetljivim dijelovima Koma i Teherana, otvorile su vatru na demonstrante. Ljudi su pokušali pružiti otpor i branili su se palicama i kamenjem. Demonstracije i sukobi s vojskom nastavili su se i naredna dva dana. Tokom protesta u ova dva grada poginulo je hiljade demonstranata. Tačan broj poginulih nikad nije ustanovljen, čak niti nakon pobjede Islamske revolucije.

Kad je intenzitet demonstracija opao, premijer je obznanio da bi ajatollah Homeini i još neki od članova revolucionarne uleme mogli biti izvedeni pred vojni sud i osuđeni na smrt. Dva dana kasnije Šah je u svom obraćanju rekao da su Homeinijev govor u Komu i demonstracije koje su uslijedile bili rezultat strane zavjere podržane od Gamala Abdul-Nasera. Da bi sve izgledalo uvjerljivije, šef SAVAK-a plasirao je vijest o hapšenju jednog egipatskog agenta na teheranskom aerodromu kod koga

su, navodno, pronađene velike količine novca. Kasnije, međutim, nisu objavljeni nikakvi detalji o tome hapšenju.

Iranski te istočni i zapadni mediji opisali su demonstracije pristalica ajatollaha Homeinija kao reakcionarne proteste sitnih zemljoposjednika uperene protiv naprednih vladinih reformi u Iranu. Američki magazin "Time", rusko "Novo vrijeme" i Radio Moskva imali su o protestima isto mišljenje – radi se o reakciji zaostalog puka i sitnih zemljoposjednika protiv reformatorskog pokreta koji vodi boljitku zemlje. Iranski intelektualci nisu se oglašavali u vezi s kravavim obračunom režima sa pristalicama ajatollaha Homeinija. Nije reagovao niti Nacionalni front, inače najveća i najutjecajnija politička organizacija u zemlji, a i dr. Mosadek, svrgnuti premijer, nije se oglasio ovim povodom. Štaviše, neki alimi koji su bili protiv političkog angažmana vjerskih službenika počeli su kritizirati ajatollaha Homeinija te su ga smatrali odgovornim za krvoproliće koje se desilo. No, uprkos silnoj propagandi uperenoj protiv Imama, njegova popularnost u narodu znatno je porasla i broj njegovih pristalica znatno se uvećao. Simpatije naroda prema njemu i ostalim uhapšenim alimima zabrinule su špijune režima.

Nekoliko dana nakon hapšenja ajatollaha Homeinije i grupe vjerskih prvaka, veća skupina alima iz Koma doputovali su u Teheran i protestirali su u znak podrške uhapšenima. Pod pritiskom javnog mnijenja režim je odlučio da nakon dva mjeseca zatočeništva u vojnom garnizonu premjesti ajatollaha Homeinija u jednu kuću u sjevernom dijelu Teherana, gdje je držan u kućnom pritvoru. Samo par sati nakon što je Imam doveden u kuću u kojoj će biti držan, vijest o tome proširila se gradom i hiljade ljudi pohrlili su na sjever Teherana, želeći uživo vidjeti Imama. Narednog jutra teheranski trgovci ukrasili su svoje radnje, prolaznicima su dijelili slatkiše i bombone, slaveći na taj način oslobađanje ajatollaha Homeinija iz zatvora u vojnom garnizonu. Međutim, Imamu je bilo onemogućeno da u kući u kojoj je bio smješten prima bilo kakve posjete.

Navečer istog dana režimska štampa objavila je saopćenje SAVAK-a u kome se naglašavalo da je puštanje Homeinija i ostale uleme iz zatvora rezultat njihovog sporazuma s režimom, odnosno njihovog navodnog obećanja da se u budućnosti neće miješati u politička pitanja. Naravno, takva tvrdnja bila je gnusna laž i imam Homeini je u svom prvom obraćanju po povratku u Kom porekao ovo saopćenje SAVAK-a. Imam je neko vrijeme držan u kućnom pritvoru upravo zato što je režim bio svjestan da će on u prvom obraćanju javnosti poreći saopćenje koje je SAVAK dao medijima.

Prvih nekoliko mjeseci nakon što je Imam bio pušten iz zatvora u vojnom garnizonu samo nekolicini osoba SAVAK je dozvolio da kontaktiraju s njim. No, zato su ajatollaha Homeinija redovno posjećivali mnogi službenici šahovog režima koji su pokušavali da ga na ovaj ili onaj način uvjere da se odrekne svog političkog angažmana.

Ulema koja je nakon Imamovog hapšenja u znak protesta došla u Teheran ostala je tu mjesec dana. Tokom ovog perioda vjerski prvaci održali su sastanke s nekoliko vladinih zvaničnika, no od tih sastanaka nije bilo naročite koristi, te su uskoro bili



prinudeni da se vrate u svoje gradove. 19. marta 1963. godine (posljednjeg dana 1342. godine po iranskom kalendaru) premijer Asadullah Alam podnio je ostavku i Šah je za novog premijera imenovao Hasana Alija Mensura. Nova vlada je odmah pokušala zauzeti pomirljiv kurs prema ulemi, te je Mensur u svojim obraćanjima javnosti islam označavao kao progresivnu religiju i iskazivao javnu naklonost prema islamskoj tradiciji.

Nešto manje od mjesec dana nakon imenovanja novog kabineta, 4. aprila 1963. godine, ajatollah Homeini oslobođen je iz kućnog pritvora u Teheranu i pod strogim nadzorom sproveden je u Kom. Čim je Imam stigao u Kom, hiljade građana pohrlili su njegovoj kući želeći ga vidjeti, pa se Imam do kasno navečer zadržao u druženju sa svojim sugrađanima. Narednog dana ljudi su isticanjem zastava i ukrašavanjem grada slavili povratak ajatollaha Homeinija u Kom. I nekoliko narednih sedmica Imamovi poštovaoci iz cijele zemlje organizirano su autobusima dolazili u Kom, želeći da vide Imama. Ovo narodno oduševljenje povratkom ajatollaha Homeinija u Kom od režimskih medija nije uopće popraćeno. Sama vijest o njegovom oslobađanju i povratku u Kom u štampi je prošla gotovo nezapaženo, iako se radilo o vijesti koja se od usta do usta munjevitom brzinom proširila Iranom.

Samo dan nakon oslobađanja ajatollaha Homeinija, šah Reza Pahlavi krenuo je na hodočašće u Mešhed, gdje se nalazi turbe imama Reze, osmog šiitskog imama, želeći time poreći optužbe da je protivnik religije i islamske tradicije. Premijer Mensur pratio ga je na tom putovanju i u svom zvaničnom obraćanju odao je počast progresivnoj ulemi i istakao "Šahovu naklonost prema vjerskim dostojanstvenicima".

Tri dana kasnije najutjecajniji prorežimski dnevni list "Etelaat" pisao je o "suglasju uleme i Šahove bijele revolucije". Ovi napisi trebali su potvrditi ranije insinuacije kako je imam Homeini postigao kompromis sa Šahom, što je – navodno – rezultiralo njegovim puštanjem na slobodu. Saznavši kakve su tvrdnje iznesene u uvodniku ovog dnevnika, ajatollah Homeini poslao je svog izaslanika u redakciju lista s nalogom da demantira takve informacije. Naravno, novine nisu objavile Imamov demanti, obrazlažući to time da su sporno saopćenje preuzeli od sigurnosne službe. Zato je ajatollah Homeini 10. aprila pred skupom asocijacije studenata Teheranskog univerziteta koji su mu došli u posjetu kategorično porekao istinitost tvrdnji koje su iznesene u štampi u vezi s njegovim navodnim kompromisom s režimom. Imam je tom prilikom kategorično ustvrdio da se borbena ulema nije niti će se ikada usaglasiti sa Šahovom bijelom revolucijom i njegovim tiranskim režimom. Istakao je da on ni po cijeni vlastitog života nikad neće pristati na bilo kakav kompromis sa Šahom. Potom je svoje i hapšenje ostalih alima opisao kao skandal i sramotu režima. Kazao je i to da je upliv Izraela u za zemlju sudbinska pitanja glavna prijetnja Iranu i islamu. Oštro je osudio luksuz i rastrošnost vlastodržaca u situaciji kad broj siromašnih građana iz dana u dan raste. Osvrnuo se i na masakr počinjen 5. juna i kazao je da se armija prema narodu tom prilikom ponijela kao da je imala posla sa stranom vojnom silom, a sam ovaj događaj nazvao je povodom za neprekidnu žalost iranskog naroda.

Imam Homeini tako je stavio tačku na sve glasine o njegovom navodnom kompromisu

i pomirenju s režimom i pokazao je da je bez imalo straha spreman javno kritikovati i osuditi sve loše poteze šahovog režima. Da bi spriječio režim da posije sjeme razdora među ulemom i vjerskim autoritetima, već od prvog dana po puštanju na slobodu ajatollah Homeini je inicirao održavanje redovnih sedmičnih sastanaka uleme iz Koma. Također, u pismima ulemi širom zemlje zatražio je od njih da i sami u svojim mjestima svake subote organiziraju slične sastanke. Na ovim sastancima vodile su se rasprave o svim važnim društvenim i političkim pitanjima i analizirane su prilike u zemlji. Značajno je bilo i to što je ovim sastancima uz ulemu redovno prisustvovao i veliki broj studenata. Ovi skupovi bili su, ustvari, jedini oblik organiziranog političkog djelovanja u Iranu u to vrijeme, budući da je bila obustavljena aktivnost svih političkih partija u zemlji. Imam Homeini je tako bio na čelu najveće, iako nezvanične, političke organizacije u zemlji.

Nakon izbora za lokalne (gradske i provincijske) savjete, vjerska društva iz Teherana koalirala su i osnovala Islamsko koaliciono društvo koje je u tajnosti provodilo revolucionarne aktivnosti, štampalo, umnožavalo i distribuiralo tekstove vjerskih autoriteta, posebno one imama Homeinija. Ovo društvo imalo je velikog utjecaja na vjerski nadahnute antirežimske proteste u zemlji. Članovi ovih društava koja su koalirala u Islamsko koaliciono društvo provodili su tajne političke aktivnosti, a regrutirani su uglavnom iz redova srednje klase, trgovaca i studenata.

Imamovi sedmični skupovi s ulemom i vjerskim prvacima iz Koma održavani su redovno, ali neki ugledni alimi (posebno ajatollah Golpajegani i ajatollah Šeriatmadari) nisu pokazivali nikakvog interesa prema političkom angažmanu. Iako su u Komu tada živjela četiri velika ajatollaha, njihovo neučestvovanje na sastancima značilo je nemogućnost postizanja konsenzusa i činili su da bilo koja kolektivna odluka bude potpuno autoritativna. Uprkos ovim opstrukcijama, ajatollah Homeini trudio se da ohrabri sumnjičave vjerske prvake i potakne ih da redovno prisustvuju sedmičnim sastancima. Bilo je očigledno da nakon imenovanja novog premijera i vladinog kabineta, koji su makar nominalno izražavali poštovanje prema islamu i ulemi, dobar dio vjerskih prvaka u Komu nema volje ulaziti u nove sukobe s režimom, tim prije što su smatrali da bi dalji politički angažman uleme mogao dovesti do novih krvavih događanja poput onih iz juna 1963. No, imam Homeini je ipak tokom ovog perioda održao nekoliko važnih političkih govora koji su snimani na kasete i tajno distribuirani po cijeloj zemlji. Osnovna ideja tih govora bila je ukazati na opasnost od zbližavanja Pahlevijevog režima s Izraelom te istaći lošu pojavu da su se behaije, kao zvanični otpadnici od vjere, infiltrirali u sve važne državne i ekonomske institucije. Također, Imam je u tim govorima skretao pažnju na lošu socijalnu situaciju u Iranu i sve veći porast siromaštva uprkos Šahovim navodnim reformama koje su trebale preobraziti iransku privredu u napredan ekonomski sistem.

Nakon što je iranski parlament i zvanično usvojio rezoluciju o imunitetu američkih građana pred iranskim pravosuđem, imam Homeini odmah je pozvao vjerske autoritete u Komu na zasjedanje i tom prilikom obrazložio je koliko je ovakva odluka ponižavajuća po Iran i opasna po budućnost zemlje. Potom je odaslao poruke alimima



diljem zemlje informišući ih o pogubnim posljedicama ovakve odluke. Imam je potom najavio da će 26. oktobra održati govor u svojoj rezidenciji.

Saznavši za namjeru imama Homeinija, režim je poslao nekoliko svojih izaslanika koji su pokušali odgovoriti ajatollaha Homeinija od daljeg političkog angažmana i planiranog govora, za koji se znalo da će biti politički intoniran. Međutim, imam Homeini nije odustao od svoje namjere i održao je kako je i obećao historijski govor pred hiljadama ljudi iz Koma i drugih gradova. Izgledao je tom prilikom potreseno i uznemireno. U svom obraćanju kazao je: "Iranski režim kompromitirao je nezavisnost zemlje i praktično je dokazao svoje podaništvo SAD-u. Dan u kome se ovakvo što desilo je za iranski narod istinski dan žalosti. Zato je sasvim prikladno da ljudi na svoje kuće i trgovine istaknu crne zastave." Imam je vladu i poslanike parlamenta nazvao američkim slugama, strogo osuđujući i zapadne i istočne sile zbog njihove podrške režimu Reze Pahlavija. Kazao je i to da je ovakva odluka nelegalna jer ne predstavlja stvarni stav iranskog naroda i pozvao je ulemu da obavijesti narod o sramoti koja je nanesena zemlji te da podigne svoj glas protiv ovakve odluke. Nakon toga Imam je izdao saopćenje za javnost u kojem je osudio ratifikaciju zakona o imunitetu. Ovaj zakon okvalificirao je kao "dokument o ropstvu iranskog naroda" i "pismeno priznanje režima da je Iran kolonija", upozoravajući pritom na moguće posljedice i mogućnosti zloupotrebe ovog zakona. U ovoj izjavi ajatollah Homeini još jednom je naglasio da je Amerika odgovorna za nedaće kojima je izložen narod Irana i muslimani svijeta. Naglasio je da je Amerika, uz asistenciju Izraela, od palestinskih muslimana napravila beskućnike, a u Iranu je oba doma parlamenta učinila svojim slugama, zatvarala je, mučila i ponižavala ulemu, osiromašila je iranske trgovce i

poljoprivrednike, a izmišljanjem navodnih reformi i tzv. bijele revolucije stvorila je od Irana veliko tržište za svoju i izraelsku robu. Potom je kazao: "Dužnost je iranskog naroda da pokida ove okove. Iranska armija ne smije dozvoliti da se u Iranu dešavaju ovako ponižavajuće stvari. Oni trebaju zbaciti ovu vladu i protjerati iz parlamenta poslanike koji su glasali za ovaj skandalozni zakon. Dužnost intelektualaca i profesora jeste da, zajedno s vjerskom ulemom, stave tačku na ovu mučnu tišinu... Dužnost studenata jeste da se gromoglasno izjasne protiv ovog zakona.. Dužnost je iranskih studenata u inozemstvu da se oglase spram ovog vitalnog problema koji je zaprijetio ugledu i vjeri iranskog naroda."

Imamova izjava distribuirana je diljem cijelog Irana, a znatan broj letaka dostavljen je i Amerikancima koji su boravili u Teheranu.

Devet dana poslije ovog obraćanja, skupina komandosa opkolila je Imamovu kuću u Komu, uhapsili su ga i pod okriljem noći prebacili u Teheran, a potom su ga transportnim avionom protjerali u Tursku u pratnji dva SAVAK-ova oficira. Istoga dana državni radio i štampa objavili su šturu vijest o hapšenju i izgonu ajatollaha Homeinija iz zemlje, ne saopćivši ništa o tome gdje je Imam protjeran. Tako je dosije o kontinuiranoj borbi ajatollaha Homeinija protiv režima šaha Reze Pahlavija makar privremeno zatvoren.

## **Političko djelovanje imama Homeinija tokom perioda izgnanstva**

Imam Homeini jedanaest mjeseci proboravio je u Turskoj, a za to vrijeme Šah je pod nadzorom SAD-a nastavio ubrzano provoditi reforme u okviru bijele revolucije. Također, Šah je popustio pred traženjima uleme i naroda da jedna delegacija otputuje u Tursku da se uvjeri da je imam Homeini dobro. Imam je iskoristio ovu posjetu da pošalje pisma nekim alimima u Iranu i zatraži da mu se dostave neke vjerske knjige. Boravak u Turskoj Imam je iskoristio da priredi prvu knjigu svojih fetvi u kojoj je po prvi put razmatrao neke šerijatske propise koji se tiču društvenog angažmana i političkog života.

Nakon jedanaest mjeseci boravka u Turskoj, imam Homeini je sa svojim sinom ajetollahom Mustafom otišao u drugu zemlju svog izgnanstva – u Irak. Šah je, ustvari, bio pod stalnim pritiskom uleme i studentske omladine koji su tražili da se imam Homeini vrati u Iran. Želeći osloboditi svoje turske saveznike briga zbog prisustva imama Homeinija u Turskoj, a znajući i da je irački režim veoma strog prema političkom angažmanu vjerskih lica, Reza Pahlavi odlučio je da imam Homeini bude prebačen u poznato šiijsko znanstveno sjedište Nedžef u Iraku.

Imam je u Iraku toplo dočekan od tamošnje uleme i vjerničkih masa, što je bio jasan pokazatelj da je njegov islamski orijentirani politički angažman poznat muslimanima i van granica Irana. Imam je odmah odbio intervju za iračku državnu televiziju, čime je jasno stavio do znanja da nije spreman biti moneta za potkusurivanje u



rivalitetu između iranskih i iračkih vlastodržaca. Takav stav Imam je zadržao tokom čitavog svog boravka u Iraku i tako je pokazao da je jedan od rijetkih političkih lidera koji nije spreman na bilo kakve kompromise zarad kojih bi se morao odreći svojih proklamiranih stavova i ideala. Odbio je ponude iračkog režima da mu oni pomognu u njegovoj borbi protiv šaha Reze Pahlavija, a uskoro se počeo i otvoreno suprotstavljati režimu u Iraku, ostajući dosljedan idealima islamske revolucije.

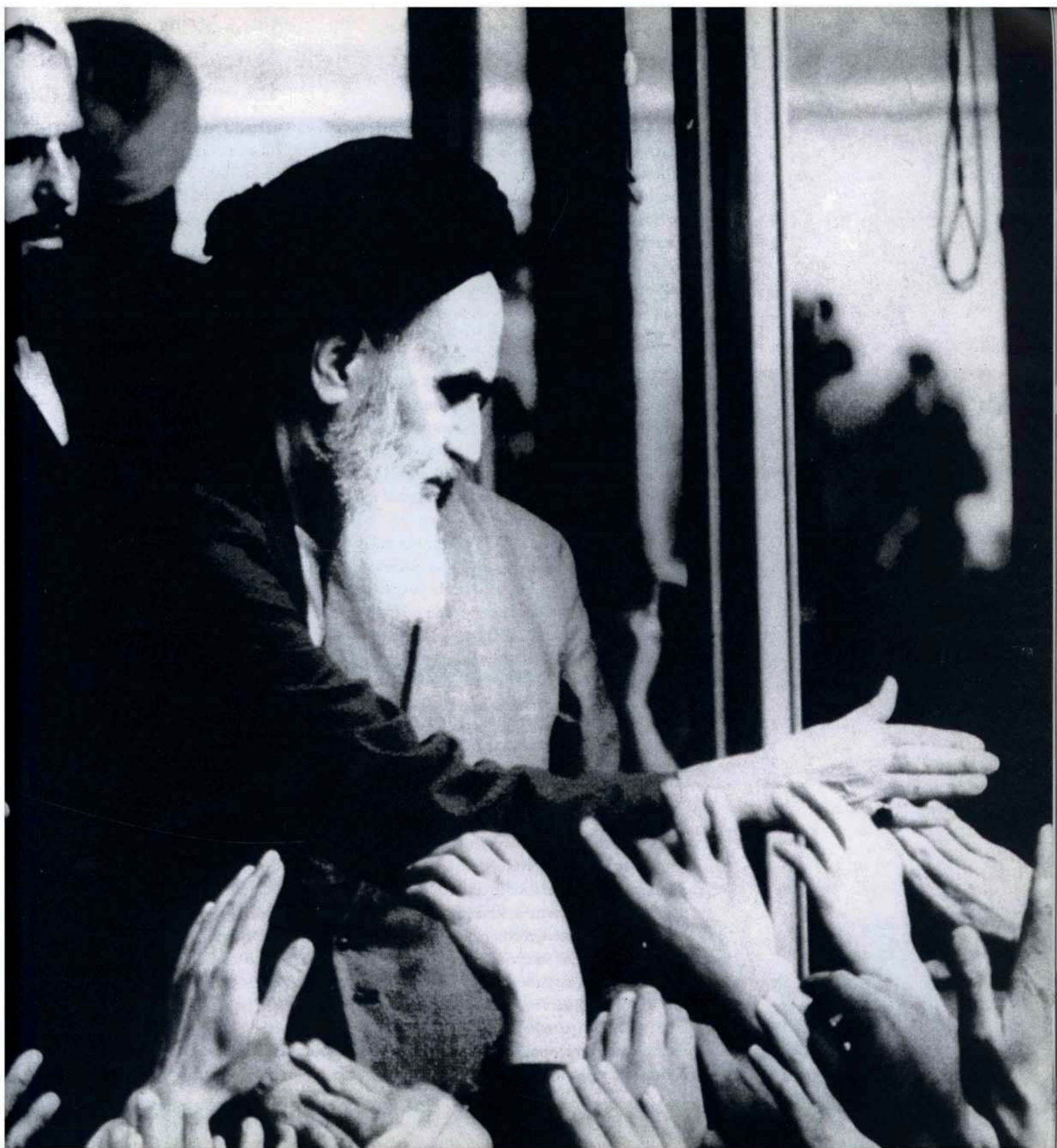
Imam Homeini proveo je u Iraku trinaest godina i cijelo to vrijeme bio je izložen provokacijama iranskog režima, ali, što je još bolnije, trpio je i napade pojedinih ljudi koji su važili za vjerske autoritete. Međutim, ajatollah Homeini nije gubio strpljenje. Znao je da je za buduću islamsku revoluciju najvažniji rad sa mladima i njihovo odgajanje u duhu izvornih revolucionarnih načela islama. Nastavio je putem pisama komunicirati sa revolucionarnim antirežimskim snagama u Iranu, naročito podstičući ulemu da radi na političkom odgoju i osvještavanju naroda.

Period od Imamovog progonstva iz Irana vrijeme je najbrutalnije represije Šahovog režima. Praktično sve pore javnog života bile su pod potpunom kontrolom SAVAK-ovih špijuna, koji su provodili sigurnosnu kontrolu i u najzabitijim iranskim provincijama i okrutno su se obračunavali sa svakim, makar i najbezazlenijim, vidom proturežimskog djelovanja.

Istovremeno, na Šahovom dvoru je rastrošnost i besprizorno trošenje državnog novca na raskošan život Šahove porodice doseglo svoj vrhunac. Šahova rodbina, bez ikakvog političkog znanja i iskustva, počela se otvoreno uplitati u rad svih državnih organa. U tome je naročito prednjačila sestra Reze Pahlavija, poznata po svojoj rastrošnosti, sklonosti ka kocki i drogama, koja je praktično činila sve što joj se prohtjelo, smjenjivala i postavljala ministre i vladine službenike prema vlastitim željama i sklonostima.

Troškovi novog režima za vojsku bili su ogromni. Naravno, oružje i vojna oprema nabavljali su se isključivo iz SAD-a, a američki vojni stručnjaci koji su imali potpunu kontrolu nad iranskom armijom bogato su plaćani novcem iranskog naroda. Koliko je Reza Pahlavi trošio na vojsku i vojne potrebe dovoljno ilustrativno govori podatak da je samo u periodu od 1970. do 1977. godine u te svrhe potrošeno 26,4 milijardi dolara, što je dijelom plaćeno u nafti. Najapsurdnije je to što je toliko naoružanje trebalo poslužiti isključivo osiguranju američkih interesa u Perzijskom zaljevu.

Šahov režim crpio je i izvezio naftu bez ikakve kontrole i ograničenja, mnogo puta se oglušivši o zahtjeve susjednih arapskih zemalja izvoznica nafte da se eksploatacija crnog zlata ograniči, čime bi se postigla veća cijena na međunarodnom tržištu. U stvari, Šah je ovako postupao upravo po nalogu SAD-a, kojima je odgovarala niža cijena nafte. Međutim, uprkos ogromnim приходima od prodaje nafte koja je pripadala cijelom iranskom narodu, šahov režim nije učinio skoro ništa na poboljšanje katastrofalno loše infrastrukture u zemlji. Istina, Teheran, od koga je Šah namjeravao napraviti metropolu po uzoru na velike gradove na Zapadu, stalno se gradio, no u provincijama u unutrašnjosti zemlje još nije bila u potpunosti provedena elektrifikacija i izgrađena vodovodna mreža, putevi su bili neasfaltirani a narod je živio u istim uvjetima kao i pedeset godina ranije. I u samom Teheranu situacija nije bila onako blistava kako je



to šahov režim nastojao prikazati. Južni i zapadni gusto naseljeni dijelovi grada bili su krajnje siromašni. U stvari, ti dijelovi Teherana sastojali su se od ogromnog broja sirotinjskih hudžerica u kojima su stanovale stotine hiljada ljudi. Samo centralni i sjeverni dijelovi Teherana, namijenjeni za život elite i Šahovih poslušnika, bili su uređeni poput najbogatijih evropskih gradova i snabdjeveni svakovrsnom robom američke proizvodnje.

Iako u izgnanstvu, imam Homeini je svojim pismima i porukama ulijevao nadu iranskom narodu da će doći kraj tiraniji Šaha i njegovog režima. U svojoj poruci iranskoj ulemi i narodu u povodu šestodnevnog arapsko-izraelskog rata imam Homeini pozvao je muslimanske zemlje da prekinu sve ekonomske odnose s Izraelom i da bojkotiraju izraelsku robu. Takva poruka jednog iranskog alima loše se odrazila na odnose Izraela prema iranskom šahu. U znak osvete, policija je upala u Imamovu kuću u Komu, a potom i na učilište u Komu, odakle su odnijeli sve Imamove knjige i fotografije. Tom prilikom uhapšeni su Imamov sin hodžetolislam Sejjid Ahmed Homeini, hodžetolislam šejh Hasan Sana'i i Imamov opunomoćenik u Iranu ajatollah Turbeti te još nekolicina ljudi odanih Imamu. Malo prije ovog događaja agenti SAVAK-a bili su uhapsili i na neko vrijeme zatvorili Imamovog sina hodžetolislama Ahmeda, koji je redovno odlazio u Nedžef i otud donosio poruke imama Homeinija narodu i ulemi. U to vrijeme SAVAK je ulagao golemi napor da zaustavi Imamove kontakte s istomišljenicima u Iranu. Šahov režim bio je do te mjere osjetljiv na svaku Imamovu poruku da su njegovu kuću u Komu držali pod strogim nadzorom, sprječavajući da uđe bilo ko od ljudi koji su bili osumnjičeni kao simpatizeri imama Homeinija.

Kada je na vlast u Iraku došla islamskim pokretima nesklona BASS partija (1968. godine), imam Homeini našao se pred novim problemima. Uskoro je došlo do spora između iračke vladajuće BASS partije i režima šaha Reze Pahlavija oko nekih pograničnih pitanja. Kako se spor produbljivao, iračke vlasti protjerale su iz Iraka mnoge Irance koji su tamo boravili. Iračko rukovodstvo željelo se u ovoj situaciji okoristiti sukobom imama Homeinija s iranskim režimom, no Imam je odbio da na bilo koji način bude uvučen u ovaj spor.

Godine 1969. cionisti su podmetnuli požar u kojem je izgorio jedan dio svete džamije Mesdžidul-Aksa u Jerusalemu. Šah je, plašeći se da će nakon toga biti izložen gnjevu naroda zbog svoje saradnje s Izraelom, požurio da ponudi novac za opravak hrama Mesdžidul-Aksa. Imam Homeini je u svojoj poruci iranskom narodu ukazao na Šahovo licemjerje rekavši: "Sve dok okupirana Palestina ne bude oslobođena, muslimani ne trebaju obnavljati Mesdžidul-Aksa. Pustimo da zločin cionista ostane vidljiv kao stalna opomena pred očima muslimana i neko to bude naš motiv da učinimo nešto za slobodu Palestine."

Četiri godine Imamovog boravka u Nedžefu bile su od velike koristi za širenje njegovih ideja islamske revolucije među ulemom Iraka, Libanona i drugih muslimanskih zemalja. Upravo ovdje Imam je pripremio i prvi put štampao svoju čuvenu knjigu "Velajati faqih" (Vladavina islamskih učenjaka), u kojoj je izložio svoj koncept



uređenja islamske države. Ova knjiga brzo je postala popularna među revolucionarno orijentiranom ulemom i islamskom omladinom i doživjela je svoje iransko, iračko i libanonsko izdanje.

Ugled imama Homeina u Iranu je rastao sve više što su represije Šahovog režima bile gore. Među proislamskim grupama, čiji je broj stalno rastao, postojala je neka vrsta prećutnog konsenzusa da je imam Homeini vođa islamskog pokreta otpora. Režim se nemilosrdno obračunavao s pripadnicima islamski orijentiranih grupa, pa su mnogi strijeljani, a zatvori su bili puni onih koji su dijelili ideje imama Homeinija.

Otprilike 1963. godine svoje aktivnostia otpočela je i politička grupacija koja je sebe nazivala Mudžahedini khalk (narodni mudžahidi), koja se opredijelila za oružanu borbu protiv režima Reze Pahlavija. No, koliko god su se članovi ove grupacije pokušali predstaviti islamski orijentiranim, radilo se o političkoj opciji koja je bila duboko nadahnuta komunističkim i marksističkim idejama. Stoga imam Homeini nikada nije ukazao svoje povjerenje ovoj opciji, a kad je njihov predstavnik doputovao u Nedžef kako bi pridobio Imamovu podršku, Imam je jasno ukazao na zastranjenja

koja ovu grupaciju čine suprotstavljenom idealima islamske revolucije.

U Iranu je u to vrijeme formirana još jedna organizacija koja je ideološki bila prokomunistički orijentirana, a koja je nastala kao ogranak Tudeh partije i činili su je ljudi koji su bili razočarani u pasivnost Tudeha spram diktature koju je Šah provodio i smatrali su da je vrijeme da se s režimom obračunaju oružanom borbom.

Obje ove grupacije, međutim, SAVAK je uspio vrlo brzo rasturiti. Istina, oni su uspjeli izvesti nekoliko napada na institucije režima, no ubrzo su se SAVAK-ovi agenti uspjeli ubaciti u sama jezgra ovih stranaka, pa su uslijedila masovna hapšenja njihovog članstva. Prvaci ovih organizacija su strijeljani, a neki od rukovodećih ljudi uspjeli su spasiti živote tako što su pristali na saradnju sa SAVAK-om. Neki od njih bili su zaduženi da u zatvorima prikupljaju informacije od uhapšenih pristalica imama Homeinija i prosleđuju ih agentima SAVAK-a.

Od 1970. pa nadalje u važnim teheranskim džamijama i studentskim centrima sve češće javno istupaju napredni islamski mislioci poput prof. Morteze Motaharija, dr. Alija Šarijatija, ing. Mehdiya Bazargana i dr. Bahunara. Profesor Motahari bio je u Komu jedan od učenika imama Homeinija i allame Tabatabajija i, nakon što je doselio u Teheran, predano se angažirao na upoznavanju mladih s izvornim islamskim naukom i objašnjavanju islamskih pogleda na mnoga pitanja savremenog života.

Odnosi između BASS partije u Iraku i režima Reze Pahlavija u Iranu su 1971. godine dodatno pogoršani, pa su iračke vlasti masovno protjerivale Irance nastanjene u Iraku. Imam Homeini obratio se ovim povodom iračkim vlastima protestnim pismom i odlučio je i sam napustiti Irak i potražiti novo utočište. Ali, saznajući za ovu Imamovu odluku, iračke vlasti otezale su da mu dopuste odlazak.

## **Stavovi imama Homeinija od rađanja Pokreta pa do pobjede Islamske revolucije**

Sukobi između Šahovog režima, s jedne, i imama Homeinija i vjerskih autoriteta, s druge strane, izbili su na površinu 1962. godine zbog ratifikacije Zakona o lokalnim (gradskim i provincijskim) savjetima od Savjeta ministara. U početku je Imam savjetovao vladi da ne usvoji zakon, no kada nije naišao na razumijevanje, pozvao je Šaha da pomogne u rješavanju problema. Ali, Šah se oglušio o ovaj poziv. Imam je logično zaključio da je Šah u savezu s vladom te da mu je cilj oslabiti utjecaj islamskih autoriteta. Kada je Šah kasnije odlučio provesti referendum povodom šest zakona za koje se lično zalagao, suočio se s protivljenjem imama Homeinija i ostalih vjerskih prvaka, pa je odlučio zaplašiti ulemu prijetnjama. Šah je lično stajao iza brutalnih upada policije u školu Faizijeh u Komu i premlaćivanja studenata 22. marta 1963. i iza krvavog obračuna policije s demonstrantima 5. juna 1963. godine. Imam Homeini označio je Šaha kao lično odgovornog za uskraćivanja ljudskih prava i slobode govora te ga je javno prozvao kao krivca za pretvaranje zemlje u američku koloniju. Od 1962. godine, kada je pokrenuo borbu protiv režima šaha Reze Pahlavija, imam

Homeini nekoliko narednih godina nije otvoreno govorio o svrgavanju režima. Bio je skloniji putem dijaloga i razgovora s ulemom i vjerskim autoritetima te putem svojih govora i javnih obraćanja ukazivati na antiislamske i antinarodne poteze Šahovog režima. Imam Homeini je čvrsto vjerovao da je dužnost uleme uputiti narod koji će sam biti u stanju pronaći najbolji put borbe protiv tiranskog i nenarodnog režima. No, nakon brutalnog upada policije u škole u Komu i Tabrizu te naročito poslije krvavog gušenja demonstracija u Teheranu, Imam je počeo razmišljati o konkretnim potezima za svrgavanje režima. Imam je u svojim govorima insistirao na tome da islam nudi okvire za jedan sveobuhvatan društveni sistem s progresivnim društvenim i političkim nazorima. Ipak, uviđajući nespремnost dobrog dijela uleme u Iranu i Iraku za politički angažman, još nije otvoreno govorio o svom konceptu uspostave islamske vlasti i islamske države.

Kad je nakon jedanaest mjeseci boravka u Turskoj stigao u Irak, Imam je vrlo brzo uočio da je većina tamošnje šiitske uleme letargična spram društvenih pitanja i nespремna za politički angažman. Već četrdeset dana po svom dolasku u Nedžef imam Homeini počeo je držati predavanja koja su iz dana u dan privlačila sve veći broj slušalaca, naročito mladih ljudi i studenata, a uskoro im se počela pridruživati i društveno svjesna ulema. Naročitu podršku Imamu za njegovog boravka u izgnanstvu pružila je Iranska islamska asocijacija studenata u Evropi i Americi. Ovi mladi i obrazovani ljudi uviđali su koliko je Šahov režim poguban po istinske interese Irana, a u imamu Homeiniju prepoznali su istinski autoritet u borbi za slobodu i boljitak iranskog naroda.

Veoma je bitno istaći da Imam nikad nije bio pristalica terorističkih aktivnosti usmjerenih protiv režima. Uvijek je najoštrije osuđivao atentate i oružane diverzije koje su u to vrijeme izvodili pripadnici različitih, uglavnom prokomunistički orijentiranih, političkih grupacija u Iranu. Imam nije pristajao na oružane obračune s režimom, čak ni kao odgovor na najgore moguće brutalnosti koje je režim činio. I u vrijeme konačnog obračuna naroda sa Šahom i njegovim režimom, u prijelomnim danima Islamske revolucije, Imam je pozvao iranski narod da se suzdrži od upotrebe sile, objašnjavajući ljudima da su pripadnici iranske armije također dio iranskog naroda i da je sva njihova nesreća u tome što su se našli pod komandom izdajničkog nenarodnog režima.

U osnovi, Imamova politička strategija bila je utemeljena na političkom prosvjećivanju masa. Imam je, naime, vjerovao da je glavna dužnost uleme i muslimanskih intelektualaca da ostvare međusobno jedinstvo i da putem svojih pisanih djela i javnih obraćanja, koristeći snagu džamija i univerziteta, ožive političku svijest kod pripadnika svih društvenih slojeva. Smatrao je da je politički osviješten narod u stanju formirati moćan pokret koji će oboriti režim uprkos svoj njegovoj vojnoj moći.

Imam je imao teorijski i historijski potvrđene argumente za ovakav način razmišljanja. Znao je da je najveći dio iranskog naroda odan vjeri i islamskoj tradiciji i da u vjerskim učenjacima vidi svoje autoritete. Iranski narod bio je spreman slušati upute uleme i slijediti ih po svaku cijenu. Uostalom, pogibija na tom putu među vjerničkim

masama doživljavana je kao šehadet – smrt na Božijem putu, što se u islamu smatra najvišim stupnjem duhovnog postignuća ljudskog bića. Sam imam Homeini pamtio je nekoliko situacija u kojima je iranski narod pokazao svoju bezrezervnu odanost ulemi. Konstitucionalna revolucija (1907), ustanak uleme u Isfahanu (1927) i Horasanu (1935) te pristanak uz Nacionalni front fetvom ajatollaha Kašanija bili su jasni dokazi odanosti iranskog naroda svojoj ulemi.

U svojim pismima i obraćanjima narodu iz progonstva imam Homeini izbjegavao je baviti se marginalnim političkim pitanjima i nužnost borbe protiv Šahovog režima smatrao je temeljnim problemom Irana. Stoga je izbjegavao oglašavati se o pojedinim političkim problemima koji su se mogli smatrati dnevnim politikom. Također, bio je protiv bilo kakvih apeliranja na međunarodne organizacije da one pomognu u nevoljama izazvanim Šahovom diktaturom, jer je njihov rad smatrao besplodnim, a držao je da je iranski narod dužan i sposoban sam riješiti svoje unutrašnje probleme. Politička borba iranskih intelektualaca u Iranu bila je uglavnom koncentrirana na niz političkih promašaja Šahove administracije, ali niko se nije usuđivao obrušiti se izravno na Šahov režim. Tek je imam Homeini svojom knjigom “Velajati fakih” otvoreno izložio svoj politički koncept prema kome je preuzimanje vlasti dužnost islamske uleme. Ova knjiga distribuirana je među iranskim hodočanicima tokom hadždža 1970., pa su primjerci ove knjige koje su donijeli hodočasnici umnožavani i distribuirani po cijeloj zemlji.

Knjiga “Velajati fakih” bila je svojevrsni politički manifest imama Homeinija i uleme koja ga je podržavala. Iako zbog oštre cenzure i represivne atmosfere ova knjiga nije mogla biti legalno distribuirana u Iranu, širok krug zainteresiranih ipak je imao priliku na ovaj način se upoznati sa stavovima i političkim mišljenjem imama Homeinija.

Juna 1967. godine imam Homeini je u saopćenju emitiranom putem bagdadskog radija, a povodom iznenadnog napada Izraela na Egipat, Siriju i Jordan, osudio izraelske napade i objavio da je svaki vid političkih, vojnih i ekonomskih odnosa s Izraelom muslimanima zabranjen (haram) kao i svaki oblik nagodbe s Izraelom.

U februaru 1970. godine, kada se Šahov režim pripremao za pompezno obilježavanje 2.500 godina Perzijskog carstva, Imam je u saopćenju za javnost, distribuiranom na hadždžu iste godine, opisao ovu proslavu kao “sramotnu gozbu”. Imam je, naime, kazao da je ova proslava obično veličanje kraljeva tlačitelja, vladara koji su bili odgovorni za patnje i siromaštvo ljudi, a šaha Rezu Pahlavija nazvao je živim primjerom takvog vladara. Imam Homeini ni ovaj put nije propustio priliku da još jednom oštro osudi saradnju iranskih vlasti s Izraelom, poznatim neprijateljem islama i muslimana, te da ukaže na brutalne napade tiranskog režima na univerzitete i akademske institucije.

Tri mjeseca kasnije, u jednom svom govoru, imam Homeini je izrazio žaljenje zbog jadne situacije u kojoj se iranski narod, posebno ruralna populacija, nalazi, kritizirajući pritom razuzdane proslave kojim je obilježavano 2.500 godina postojanja monarhije u Iranu. “Ove proslave su” – kazao je imam Homeini – “podsjećanje na tiraniju i masakre koje su činili kraljevi diktatori”. Imam je pozvao iranski narod na pasivni otpor i zatražio je od građana da ne učestvuju u svečanostima kojima je obilježavano

dva i po milenija monarhije u Iranu.

Godine 1973. imam Homeini kritizirao je u svom obraćanju stanje u zemlji – siromaštvo, obespravljenost, nedostatak komunalne infrastrukture i loše zdravstvene usluge – i oštro je osudio sporazum vrijedan dvije milijarde dolara potpisan između Irana i SAD-a koji je zaključen kako bi Iran i praktično bio pretvoren u ogromnu američku vojnu bazu. Treba napomenuti i to da je Šah nemilice dijelio izuzetno povoljne kredite evropskim zemljama, dok je dobar dio iranskog naroda živio na ivici egzistencije. Imam je stoga u ovom obraćanju prozvao Rezu Pahlavija da rasipa bogatstvo obespravljenog iranskog naroda. Ukazujući na ovisnost iranske ekonomije o imperijalističkim silama, posebice u domenu industrije i agrikulture, Imam je razotkrio ispraznost Šahovih obećanja o izgradnji nove blistave perzijske civilizacije. Februara 1975. godine Šah je najavio osnivanje nove političke strane Rastahiz (Oživljenje) i zabranio višepartijski sistem iako je i dotad sama vlada osnivala i kontrolirala zvanične političke stranke. Šah je ocijenio da je višepartijski sistem štetan po zemlju u aktuelnom trenutku i pozvao je cijeli narod da se pridruži novoj stranci. Za one koji nisu bili spremni pridružiti se Rastahizu, Šah je rekao da nisu zainteresirani za boljitak zemlje i pozvao ih je da uzmu pasoše i napuste Iran.

U ovom periodu mladi muslimanski mislioci, posebno ajetollah Motahhari i dr. Šariati, prikazali su islam u novom svjetlu i ponudili su adekvatne islamske odgovore na brojna društvena pitanja savremenog svijeta. Oni su uspijevali vješto ukazati na nedostatke marksizma i evropskog liberalizma u odnosu na islamsko učenje. Ova nova islamska intelektualna misao bila je znak vitalnosti i dinamizma islamskog mišljenja uopće.

Prva politička i vjerska revolucionarna zbivanja izbila su u junu 1977., nekoliko dana poslije iznenadne smrti dr. Alija Šariatija. Njegova smrt nikad nije do kraja razjašnjena. Studenti Teheranskog univerziteta organizirali su 21. juna 1977. masovne proteste nakon džuma namaza. Nekoliko dana kasnije demonstrirali su i studenti u Mešhedu i Tabrizu, a studenti u Teheranu ponovo su izašli na demonstracije. Tokom demonstracija studenti su uzvikivali slogane u znak podrške imamu Homeiniju.

Iranski intelektualci i javni radnici počinju se napokon otvoreno oglašavati protiv Šahovog režima. Desetine intelektualaca, pisaca i opozicionih političara izdali su 1. novembra zajedničko saopćenje za javnost u kome su režimu uputili niz zahtjeva, zalažući se prije svega za provođenje Ustava, oslobađanje političkih zatvorenika i povratak egzilanata, zahtijevajući slobodu informisanja i javne riječi te suđenje i zakonite kazne za one koji su kršili osnovna prava i interese naroda i društva. Međutim, u ovom saopćenju Šah, iako glavni krivac za zločine i izdajnik naroda, nije bio meta kritika.

Imam Homeini, koji je pažljivo pratio razvoj političkih dešavanja u zemlji, uvidio je Šahovu varku i političku grešku kritičara i liberalnih protivnika režima. Sljedećim riječima on je upozorio na ovu novu političku prevaru: "Moram upozoriti narod Irana na veliku prijetnju i zavjeru stranaca i njihovih agenata. Trenutna tolerancija vlade koja je piscima dozvolila da pišu i govornicima da govore protiv režima jeste velika zamka



koja ima za cilj poštediti Šaha dajući lažni privid sloboda, a odgovornim za zločine se namjerava prikazati prošli saziv vlade, koji je samo instrument... Vjerovatno među onim mnogobrojnim piscima koji napadaju vladu i navode njene zločine postoje i neki koji su ustvari naklonjeni režimu. Njihov cilj jeste da odvrate pažnju naroda od glavnog izvora zločina i izdaje. Sve probleme iranskom narodu tokom pedeset godina duge nelegalne vladavine zločinačke porodice Pahlavi nanijeli su otac Reza Han i njegov omraženi sin.”

Na kraju ovog pisma Imam je pozvao narod, ulemu, intelektualce, studente i univerzitetske poslenike da brane islam koji je garant njihove nezavisnosti i slobode. Pozvao ih je da iskoriste priliku i skrenu pažnju svijeta na zločine Šahovog režima. Također je od vjerski orijentiranih političara zatražio da izbjegavaju stranačke aktivnosti i da, pomoću svoga iskustva, djeluju u skladu s islamskim principima te da se suzdrže od saradnje s onima čiji svjetonazor nije u skladu s islamskim shvatanjem svijeta i života.

U novembru 1977. godine iznenada je umro Mustafa Homeini, stariji sin i blizak saradnik imama Homeinija. Pošto se ova vijest proširila Iranom i Irakom, brojni vjerski prvaci i svjetovni dostojanstvenici uputili su u Nedžef telegrame saučešća. U Teheranu, Komu i drugim iranskim gradovima održane su komemorativne ceremonije povodom smrti Mustafe Homeinija, pri čemu je prvi put poslije trinaest godina javno spominjano ime imama Homeinija i hvaljeno je njegovo naučno i političko djelo, a slične ceremonije ponovile su se i sedam i četrdeset dana nakon smrti Mustafe Homeinija.

U svojoj poruci potlačenom iranskom narodu Imam je golemo učešće naroda na dženazi njegovog sina nazvao istinskim referendumom i izrazio je svoje zadovoljstvo što se u ovoj prilici jasno izrazila revolucionarna politička svijest vjerničkog naroda. Imam je ovom prilikom naglasio da tu svijest valja održati i iskoristiti je za zbacivanje tiranskog šahovog režima.

## **Imamov boravak u Francuskoj, priprema za obaranje Šahovog režima**

Na sastanku ministara vanjskih poslova Irana i Iraka u New Yorku dogovoreno je da Irak otkáže gostoprimstvo imamu Homeiniju. Irački policajci su po nalogu čelnika BAAS partije opkolili Imamovu kuću u Nedžefu, a u razgovoru s imamom šef iračke obavještajne službe kazao mu je da je njegovo odustajanje od dalje političke aktivnosti uvjet njegovog ostanka u Iraku. Imam Homeini izričito mu je odgovorio da zbog svog osjećaja odgovornosti prema islamskom ummetu nije spreman na ustupke ovakve vrste.

Imam je stoga 23. septembra 1978. godine napustio Nedžef, a budući da mu je Kuvajt uskratio gostoprimstvo, novo utočište pronašao je u Francuskoj, u selu Nofi Šato u blizini Pariza. I francuske vlasti zatražile su od Imama da obustavi sve političke



aktivnosti, no on im je odgovorio da bi se takvo uvjetovanje njegovog boravka u Francuskoj kosilo s demokratskim duhom Francuske.

U toku četiri mjeseca boravka imama Homeinija u Francuskoj, parisko predgrađe Nofi de Šato postalo je jedno od medijski najinteresantnijih mjesta u svijetu. Imam je ovdje dao na stotine intervjua svjetskim novinarima, objašnjavajući im situaciju u Iranu, ukazujući na diktatorski karakter vladajućeg režima i objašnjavajući principe islamskog uređenja države za koje se zalaže.

Vladin kabinet pod predsjedavanjem Šerifa Imamija u Iranu nije potrajao duže od dva mjeseca. Šah je od američkog i britanskog ambasadora panično tražio da učine nešto što bi promijenilo situaciju u zemlji i učvrstilo njegov položaj, ali bilo je kasno da se bilo šta učini. Za ašuru su održane milionske demonstracije u Teheranu i drugim velikim gradovima i ove demonstracije predstavljale su nezvanični referendum na kome se narod nedvosmisleno izjasnio protiv Šaha. Amerikanci su savjetovali Šahu da kao posljednji pokušaj da spasi svoj tron imenuje premijerom Šapura Bahtijara, jednog od vođa Nacionalnog fronta. U Teheran je hitno doputovao i general Hajzer, zamjenik glavnokomandujućeg NATO-a. On je pokušao osigurati podršku armije Bahtijarovoj vladi.

Međutim, pozivima imama Homeinija narodu da ustraje u svojim antirežimskim protestima potopljeni su u vodu svi planovi Amerikanaca za spašavanje Šahovog režima. U novembru 1978. godine imam Homeini formirao je Revolucionarno vijeće. Šah Reza Pahlavi prebacio je sve ovlasti Bahtijarovoj vladi, formirao je dvorski savjet, a onda je 16. januara 1979. napustio Iran. Vijest o Šahovom odlasku iz zemlje munjevito se pronijela Teheranom i diljem Irana, pa je narod oduševljeno pohrlio na ulice i počelo je spontano narodne veselje. Međutim, to još nije bio i konačni kraj režima. U zemlji je i dalje na vlasti bila Bahtijarova vlada podržana snažnom armijom. Imam Homeini odlučio je da se vrati u Iran, iako su mnogi njegovi najbliži saradnici smatrali da je to isuviše opasna odluka. Postojala je čak bojazan od atentata, postavljanja bombe u avion kojim bi se vraćao u Iran, jer bilo je malo vjerovatno da će SAVAK-ovi i CIA-ini agenti dopustiti da se Imam vrati u zemlji. No, imam Homeini poslao je poruku narodu Irana u kojoj je kazao da u ovim sudbonosnim i prijelomnim trenucima neizostavno želi biti među ponosnim iranskim narodom.

Na vijest o Imamovom povratku u Iran Bahtijarova vlada zatvorila je teheranski aerodrom za sve međunarodne letove. Na vijest o tome na ulice Teherana izašli su milioni građana, a iz unutrašnjosti su neprestano stizale desetina hiljada ljudi, počele su demonstracije u kojima je učestvovalo nekoliko miliona ljudi i od vlade je izričito traženo da aerodrom odmah bude otvoren. Bahtijarova vlada nekoliko je dana oklijevala, ali je na kraju bila primorana popustiti i teheranski aerodrom je opet otvoren.

Tako se 1. februara 1979. godine imam Homeini, nakon dugog izgnanstva, napokon vratio u Iran. U Teheranu su ga oduševljeno dočekali milioni ljudi. Masa koja je brojala više od 5 miliona ljudi ispunila je prostor od aerodroma do teheranskog groblja Behešt-i Zehra dug 33 kilometra. Pred tolikom masom vojska i policija bili su

nemoćni. Imam Homeini tad se, na oduševljenje mase, obratio okupljenima i održao svoj historijski prvi govor po povratku u Iran u kome je kazao: "Postavit ću vladu koja će biti zaštitnik ovog naroda." Još aktuelni premijer Bahtijar nije ove Imamove riječi uzeo za ozbiljno i mislio je da ih je Imam izrekao u općoj euforiji koja je u tim trenucima vladala. Već 11. februara, međutim, imam Homeini imenuje privremenu revolucionarnu vladu čiji je premijer bio ing. Mehdi Bazargan. Ing. Bazargan bio je čovjek islamske orijentacije, vičan politici i jedan od priznatih boraca protiv Šahove diktature. Imam Homeini povjerio mu je da napravi saziv privremene vlade koja će organizirati izbore i referendum o islamskoj republici. Onda je Imam pozvao narod da se izjasni da li želi održavanje izbora i referenduma. U odgovor, milionske mase opet su izašle na ulice skandirajući Imamovo ime i zahtijevajući održavanje demokratskih izbora. Međutim, već u tim danima formirao se i svojevrsan kontrarevolucionarni front koga su činili Bahtijarova vlada, monarhisti, komunisti i pripadnici organizacije Mudžahedini halk.

Značajan korak za revolucionare bilo je pristupanje iranskog ratnog zrakoplovstva pokretu imama Homeinija. Naime, pripadnici ovog elitnog vojnog roda, na čelu sa svojim zapovjednicima, posjetili su Imamovu kuću u Teheranu i stavili mu se na raspolaganje. Iranska armija, inače, još nije poduzimala ništa. Vojska je bila u kasarnama, ali je veliki broj vjeri naklonjenih oficira i starješina već bio napustio kasarne i pridružio se revolucionarnoj masi na ulicama.

U najvažnijoj bazi iranskog ratnog zrakoplovstva u Teheranu 15. februara je zapovjedništvo ove baze donijelo proglas kojim se javno stavlja na raspolaganje pokretu imama Homeinija. Na ovu vijest Šahova garda krenula je zauzeti bazu, no prema bazi su odmah krenule i desetine hiljada građana Teherana riješenih da pomognu zrakoplovcima, tako da su se gardisti morali povući pred masom. Već sutradan mnoge kasarne i policijske stanice bile su u rukama demonstranata. Vojni zapovjednik Teherana proglasio je da u gradu na snagu stupa policijski čas i zabrana javnih okupljanja. Imam Homeini pozvao je narod da odgovori na taj dekret masovnim izlaskom na ulice i da putem građanskog neposlušna i praktično sruši pokušaj uspostave vojne vlasti u zemlji. Milioni ljudi ponovo su bili na ulicama. Imamovom pozivu odazvale su se i žene i djeca, pa su sa svojim muževima i očevima pohrlili na ulice. Prvi tenkovi i borna kola su u pokušaju da izađu iz kasarni zaustavljeni tijelima demonstranata. Vojska je pokušala razbiti demonstracije, ali je već dva dana kasnije pokušaj vojnog puča i zvanično propao i islamska revolucija u Iranu doživjela je svoj trijumf. Naime, milionske mase na ulicama hrlile su golim prsima na vojne barikade. Demonstranti su bacali cvijeće na vojnike i povicima "Svi smo mi braća!" i "Vi ste djeca našeg naroda!" učinili su da ogromna većina vojnika i oficira napuste svoje barikade, pridruže se demonstrantima i zajedno s njima krenu u pravcu drugih barikada i kasarni.

## Uspostava Islamske Republike

Uprkos pokušajima vodećih svjetskih sila da spase Šahov režim, islamska revolucija je u ovoj svojoj prvoj fazi odnijela pobjedu koja je zapadnim posmatračima predstavljala pravo čudo koje izmiče svakoj racionalnoj analizi. Naime, uz Šahov režim stajala je administracija SAD-a, zemlja je bila puna agenata CIA-e i MOSAD-a, Šahov SAVAK bio je nevjerovatno dobro obučen i spreman da se najbrutalnije obračuna sa svakim pokušajem pobune, a iranska armija važila je za najjaču i najopremljeniju vojnu silu u široj regiji. Pošto se revolucija već desila, Amerika i Britanija odlučili su po svaku cijenu spriječiti uspostavu islamske vlasti u zemlji, u čemu im se pridružio i SSSR kome nipošto nije odgovaralo da se u njegovom susjedstvu formira država koja bi funkcionirala čvrsto se držeći principa islama.

Imam Homeini živio je u skladu sa svojim idealima – skromno i jednostavno. Od svog povratka u Iran nastanio se u teheranskom kvartu Džamaran u jednoj prostoj kući koja ni po čemu nije odudarala od domova većine građana Teherana. Štaviše, njegov dom bio je krajnje skromno uređen. U svojoj sobi Imam je posjedovao samo najosnovniji namještaj, gomile knjiga i radioaparat. Upravo zbog toga što je živio u skladu s onim što je zagovarao, Imam je uživao bezgranično povjerenje i ljubav iranskog naroda.

Kada je u maju 1989. godine zbog srčanih problema imam Homeini prebačen u bolnicu u Teheranu, iranski narod sa zebnjom je očekivao vijesti o Imamovom zdravstvenom stanju. Dove za zdravlje imama Homeinija postale su neizostavni dio molitvi Iranaca. Ljekarski tim učinio je sve što je bilo u njegovoj moći, no bilo je očito da je stiglo vrijeme da se duša ajatollaha Homeinija vrati svom Gospodaru.

Imam Homeini preselio je s ovog svijeta 4. juna 1989. u dobi od 87 godina. Njegova smrt ožalostila je milione srca koja su bila vezana za njega. Prije svoje smrti Imam je obavio u bolničkoj postelji svoj posljednji namaz, a onda je izgovarajući do posljednjeg trena riječi šehadeta ispustio svoju plemenitu dušu.

Vijest o preseljenju imama Homeinija s ovog svijeta potresla je srca Iranaca ali i miliona poštovalaca njegovog lika i djela diljem svijeta. Oni koji ne shvataju kolika je bila ljubav iranskog muslimanskog naroda prema čovjeku koji im je povratio pogaženu čast i oživio vjeru u njihovom društvu i srcima sa čuđenjem su gledali slike sa dženaze imama Homeinija na teheranskom groblju Behešt-i Zehra. Na dženazi imama Homeinija okupilo se, prema nekim procjenama, 10 miliona ljudi. Imamova dženaza bila je neviđena manifestacija ljubavi prema imamu Homeiniju i tuge zbog gubitka čovjeka koji je u XX stoljeću oživio islam i vratio muslimanima širom svijeta osjećaj ponosa što pripadaju vjeri koja je utočište za sva pravdoljubiva i slobodarska srca.

Imam Homeini

## SKRIVENA TAJNA

Priča o tuzi mojoj skrivena tajna je  
što zna je onaj ko odjednom bez sebe ost'o je.

Do kovrdža uvojka Ti ne mogu put naći,  
Onaj može čijem srcu Ti si znan.

Krčag vina iz krčme opet mi dajte,  
možda baš u mejhani ovoj njen vlasnik je.

Oko Mašuka oblijeće, tugu krčmara pije  
samo onaj rind što bez imena i znaka je.

Iako star sam, kunem se solufom Ti, Prijatelju,  
da ašk u srcu mome k'o iz mladih dana je.

Daleko od sokaka Tvog sam, o koketo što svuda si,  
udio moj u viđenju lica Ti tek ljubavno pismo je.

Ako čobani su ti što kroz sokak Ti dolaze i prolaze,  
taj tren u kom' i ja čobanom ću biti blagoslovljen je.





**SUSRET SA  
IMAMOM HOMEINIJEM**



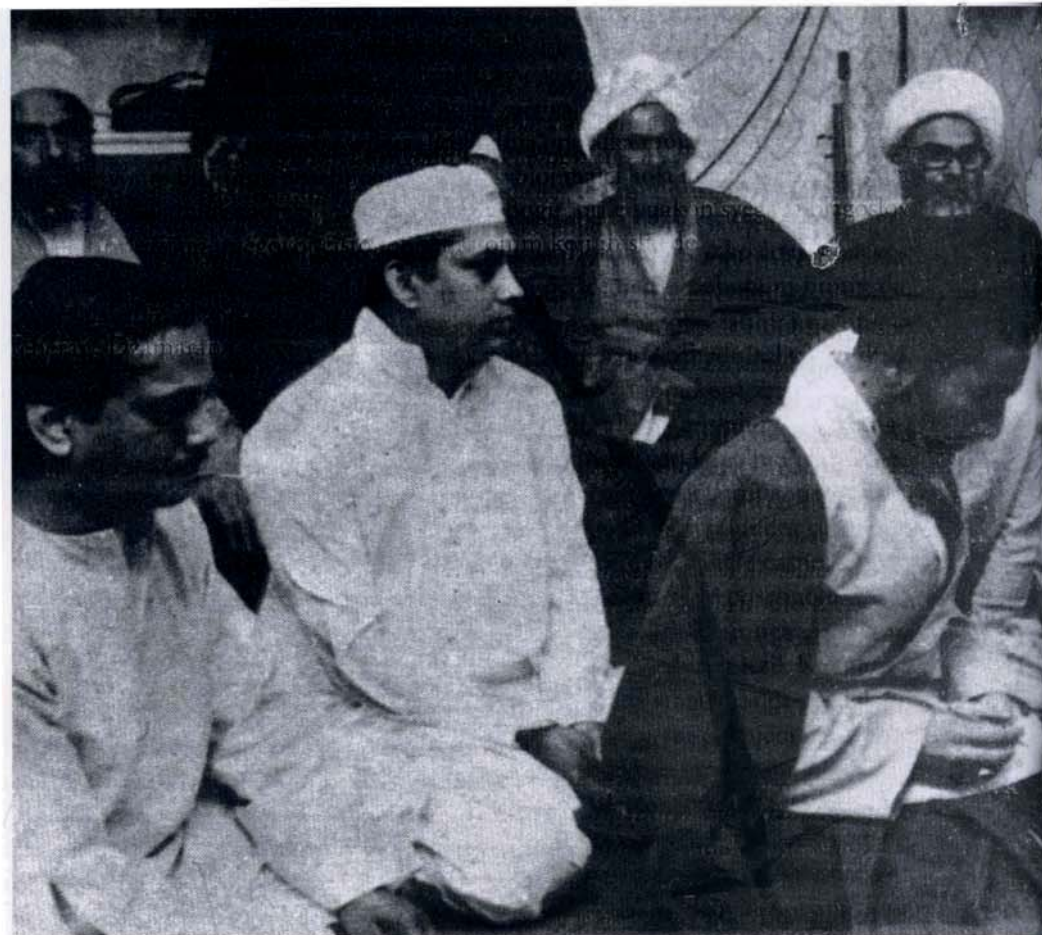


Robin Woodsworth Carlsen  
Kanadski filozof i pjesnik

## SUSRET SA IMAMOM HOMEINIJEM

### Posjeta imamu Homeiniju

U noći 8. februara bilo je objavljeno da će se onima koji su pozvani na konferenciju obratiti imam Homeini u svom stanu na sjeveru Teherana. Čim sam čuo potvrdu onog što je bilo stavljeno na dnevni red neizvjesno za bilo koji dan u toku nekoliko sedmica u kojima se održavala konferencija, odmah sam osjetio značaj događaja za mene samog, jer ću konačno imati priliku izravno odmjeriti vrijednost ovoga čovjeka; on će biti izložen strogom ispitivanju mojih kritičkih duhovnih čula... Jer mada čovjek ne može prosuđivati o unutrašnjem stanju svijesti neke osobe, može barem utvrditi da li postoje neki znaci osobne izvedbe, koji bi dali potvrdu naciji da je dosegnuo stanje "oslobođenosti" od uskih granica ega. Za mene je naprosto bilo odveć odmazde, krvi i doktriniranog apsolutizma da bih konačno pristao na ideju da je Homeini "prosvijetljeno" biće. Premda su najčuveniji sveci iznikli iz tradicije – to jest iz jednog organiziranog, visoko izgrađenog i drevnog sustava obožavanja i pročišćenja – oni bi se, kad bi dosegli vrhunac svoje posvećenosti, odvajali od "politike", od duboke umiješanosti u površnu pojavnost života, od krutog ideološkog ratovanja i sukoba mišljenja koje dominira više svjetovnim pojedincem. Homeinijevo – bezuvjetno – prihvaćanje sirove islamske pravde, primjerice kamenovanje preljubnika, odsijecanje ruku lopovu i njegova žestoka javna osuda Sjedinjenih Država i Sovjetskog saveza – njegovo pripisivanje svih problema zavjerama imperijalizma – sve je to izgledalo odveć jednostrano i preopterećeno vjerovanjem da bi bilo opis jednog ljudskog bića koje boravi u staloznosti i navodnom blaženstvu apsoluta, stanju trajne slobode od primarnosti egoizma. A onda, postojali su portreti magazina "Time", mnogi opisi Imama, naručito u toku krize s taocima i čak i nakon pada Šaha: sve je ovo nagovještavalo nezdravu ozbiljnost, strogost bez smisla za humor i očevidno odsustvo ljubavnosti, veselosti ili – što je i najvažnije - samilosti. Vidljivo svojstvo ljudske osobe koja je dosegla izvjesno jedinstvo s čistom sviješću bila bi zračeca zbilja ljubavi, ljubavi koja je naprosto činjenica tog sklada, činjenica te neodvojenosti i apsolutne saradnje sa zakonima univerzuma koja bi djelala za sreću svakog stvora. Ovo je bila mjera svih velikih svetaca, bilo svetog Francisa, Budhhe, Lao – Cea i čak sufija koje sam čitao. Imam Homeini bio je na Zapadu simbol najkrućeg atavističkog ponosa i neumorljive mržnje. Čak i neki zapadnjaci s kojima sam razgovarao, koji su sreli Homeinija, primijetili su negovu harizmu, ali su u istom dahu prigovarali potpuno odsustvo humora i topline u njegovom ponašanju. Sad sam imao priliku da sam sudim.



### Predavanje imama Homeinija

Već na putu autobusom u dvoranu u kojoj je Homeini trebalo da govori (a koja je bila povezana s njegovom kućom) bilo je nekog osjetnog uzbuđenja koje je upućivalo na to da nešto moćno samo što se nije dogodilo. Što se tiče mene samog, znao sam da se mogu pouzdati u svoju intuiciju, dostatnu da odredi da li je ajatollah Homeini suštinski dobar, suštinski loš ili neka mješavina. I ja sam, također, osjetio da će mi se uskoro dogoditi nešto dramatično, kad psiha ima predosjećanje nečeg što će korjenito utjecati na nečiju moć opažanja, nečije iskustvo. Bio sam sklon vjerovati da nešto unutar Stvaranja zna što će se uskoro desiti ili, radije, da dovrši tendencije date situacije, neki oblik stvarnosti koji je imanentan (ali nesaznatljiv pojedincu) počinje da učestvuje u trenutku iskustva čak i prije no što se značajni događaj desi. Drugim riječima, postoji odsustvo vremena, sadašnjost čuva smisao budućnosti,



posebice neposredne budućnosti, koja treba da duboko utječe na nečije iskustvo stvarnosti. Ako nekom treba da se desi nešto značajno, činjenica te stvarnosti već će biti sadržana u stvarnosti iskustva koje vodi do iskustva koje tek treba da se desi. Ja sam znao da će, što god da se desi u dvorani u kojoj će Homeini govoriti, biti burno i s posljedicama; kako bi i bilo drugačije u situaciji u kojoj je jedno pojedinačno ljudsko biće utjelovljavalo i upravljalo namjerom i stvarnošću jedne revolucije?! Dvoznačnost, dvosmislenost koju sam iskusio glede osobe Homeinija samo što se nije razriješila: ja ću poznati suštinu njegove motivacije, suštinu tvrdnji njegovih sugrađana o njegovoj duhovnoj veličini. Tekući događaj njegova govora slijedio je neizbježno iz niza koraka koji su počeli autobuskom vožnjom prema sjevernom Teheranu kroz različite kontrolne tačke i, konačno, ulaska u salu. Budući da je bilo zajamčeno da ćemo vidjeti Imama, autobuska vožnja sadržavala je stvarnost tog susreta, i otud je snaga te stvarnosti utekla u iskustvo vožnje prema našem odredištu. U izvjesnom smislu, ja sam osjetio da će se sva moja umovanja, pretpostavke,

pojmovi o Revoluciji rastočiti u susretu licem u lice s vođom te revolucije. Nisam bio razočaran.

Bilo je najmanje pet ili šest kontrolnih tačaka na kojima su nas pretraživali da li posjedujemo bilo kakvo oružje ili predmet koji bi mogao biti upotrijebljen za dovođenje u opasnost života voljenog (ili omrznutog) vođe Irana i Islamske revolucije. Ništa – ni olovke, ni kamere, ni predmeti bilo koje vrste – nisu mogli proći prvu kontrolu. Dok smo žustro koračali kroz nešto što je izgledalo kao labirint staza, bilo je osjećanja žara s kojim je svaki uzvanik osiguravao odgovarajući pogled na govornika – drugim riječima, bio sam svjestan da su mnogi od nas hodali brzo da bi dobili najbolja sjedišta. I dok smo išli, nisam mogao a da ne primijetim bistrinu, budnost, život u samom zraku; ovo je bio sasvim drugačiji dio Teherana; on je posjedovao neku brujeću energiju, neku životnu snagu, posebnu vrstu svijesti. Je li to bilo zbog istinske stvarnosti ove ličnosti zvane ajatollah Homeini ili zbog stava koji je karakterizirao procjenu ljudi o Homeiniju? Osjeti sam tada da bi moglo biti oboje, jer sam ponovo utvrdio da je uistinu bilo nečega objektivno drugačijeg u prostoru u koji smo ulazili. Bilo je to središte stvari suprotnih apatiji i mlitavosti koju sam našao na ulicama Teherana; ovdje u sokacima koji su vodili do sale za predavanje, u rano jutro – bilo je oko osam ujutro – stotine čuvara Revolucije, običnih građana i sveštenih lica bili su dio čuvara i službenika koji su kružili oko sunca Homeini. Mogao sam vidjeti da su oni uživali u svom radu, da je to bilo ono gdje je (kao i usred bitke) revolucija očitovala svoju živuću snagu. Uistinu sam mislio da se približavamo samom izvoru revolucije, tako usklađenom činila se atmosfera osjećanja i načela, mitoloških stvarnosti revolucije. Sad bi, na ovom mjestu u mojoj priči, čitalac morao shvatiti da sam ja bio potpuno svjestan svih onih stvari koje su se pripisivale režimu, a posebno autoritetu Imama: brutalno mučenje, hiljade izvršenja smrtnih presuda, silovanje zatvorenica, oživljavanje SAVAK-a; ukidanje muzike, plesa i svake uvredljive estetske i sportske djelatnosti koje su prihvaćene kao normalne u modernom svijetu. Ubijanje omladine, strijeljanje djevojaka sa visokih škola, cenzura štampe, okrutni pohod ubijanja i skrnavljenja bahaiske zajednice, odbijanje dopuštenja Amnesty Internationalu da uđe u Iran – ukratko sustavno i žestoko rušenje svake sličnosti s demokratijom, uspostavljanje sustava vladavine koji se nepovoljno poredi sa Šahovim, čak i na njegovu najveću štetu. Čuo sam sve ove stvari; čuo sam ove stvari čak i od ljudi u čije poštenje i vjerodostojnost nisam mogao sumnjati. Iran je bio u stanju velike ludosti i izvor opakog gušenja nije bio niko drugi do osoba koju sam ja domalo trebao da vidim kako drži predavanje i kasnije sretnem. Prije prebacivanja na usredotočenu bitku protiv svih „protivnika“ režima (koja je prouzročila ovo povećano neprijateljstvo prema njemu), ajatollah Homeini bio je predmetom krajnje mržnje u Sjedinjenim Državama zbog bliske veze s uhićenjem nedužnih američkih diplomata. Bilo je i tada još mnogo kazni i kažnjavanja protivnika režima, mržnja prema Homeiniju ušančila se čak i u srcima mnogih koji su se borili protiv Šaha, Iranaca koji su čak služili u privremenoj vladi, koji su, ustvari, bili odani Homeiniju sve do prije šest mjeseci. Sad sam trebao da

vidim ličnost od krvi i mesa čija je volja vladala Iranom, čija je politika (premda pripisana Bogu) prouzročila toliko mnogo uništavanja u Iranu i izmamila toliko mnogo nijekanja na Zapadu.

Osigurao sam sjedište u prednjem djelu dvorane: Homeinijeva stolica, prekrivena bijelim čaršafom, bila je smještena na bini iznad nas, najmanje petnaest stopa od nivoa poda. Jedan bjelobradi mulla motrio nas je dok smo ulazili u salu, namještao je mikrofona, čekajući strpljivo na znak da će Imam ući kroz zatvorena vrata desno od bine na kojoj će održati svoje predavanje. Dvorana je mirisala šaputavim iščekivanjem, i s vremena na vrijeme neki bi muslimani klicali slogan ili redak iz Kur'ana a onda bi im se pridružile stotine drugih muslimana i čuvara Revolucije koji su bili u službi. Nikakvo pušenje nije bilo dopušteno unutar dvorane i duboko poštivanje koje je preovladavalo u stavu svih koji su čekali na Imamov ulazak učinili su takvim ovaj prizor u kojem su uobičajeni mirisi i ambijent Irana bili znatno izmijenjeni. Čak dok sam gledao gore na binu, na mjesto gdje je Homeini održao stotine govora, moje su oči uočile fizički mir, fizičku čistoću, fizičku svježinu koja je lebdjela ili, radije, skupila se u blok trodimenzionalne kristalne čiste energije koja je bila u takvoj suprotnosti hotelu u kojem smo bili, i, ustvari, svakom drugom okruženju u kojem sam bio za moja dva putovanja u Iran. Čak ni đamije nisu zračile taj kvalitet, tu puninu energije. Bi li Imam napokon mogao biti jedno prosvjetljeno biće, istinski sūfi – ili možda čak i više? Svi su znaci upućivali na to da je nešto dešavalo u ovoj dvorani što je nadmašivalo bilo šta u Iranu a što se događalo izvan ove dvorane – jedino osjećanje koje je uopće izgledalo blisko ovom osjećanju bilo je osjećanje s vojnog fronta, i onda kada sam šetao kroz groblje Behešti Zehra. Ja bih to mogao objasniti jedino pretpostavkom da je mučeništvo bilo stvarno, da je iznenadno i posvećeno odvajanje duše od tijela, nošenje te duše u nebo zbog nakane mučeništva, proizvelo energiju koja je bila sveta energija koju je sam Allāh blagoslovio. Što god da je bilo, atmosfera tamo gdje je bila Homeinijeva stolica bila je zračeca i živa. Ovdje je vladao sklad, a ne mržnja.

Dok smo čekali na Imama, grupa palestinske djece iz Libana, čiji su roditelji bili ubijeni u izraelskim bombaškim napadima (i koje je iranska vlada usvojila po Homeinijevu nalogu), ušla je u salu pjevajući na arapskom razne pjesme o revoluciji. Stali su ispred nas, upravo ispod bine, izgledajući nešto malo više zbunjeni nego stotine iranskih studenata s islamskih visokih škola koji su stupali i klicali iza nas. Oni su bili pozvani da slušaju Imama, i u svojim uniformama nalik na one za jedrenje (plave kape, bijela odjeća), strpljivo su stajali, dok su njihovi učitelji organizirali njihovo pjevanje i njihove položaje. Homeini se, očigledno, svakodnevno sretao sa pojedincima i grupama povezanim s revolucijom. On je posebno bio zainteresiran za onu djecu čiji su roditelji bili ubijeni u izbjegličkim logorima iz izraelskih mlažnjaka u niskom letu. Oni su bili potlačeni ljudi koji su nedužno patili u rukama napadača: oni su, dakle, posebno pristajali kategorijama moralnog suđenja islama i revolucije. Samo drugo očitavanje zla moglo je stvoriti ovu siročad; Palestinci su bili žrtve američkog imperijalizma, budući da je američko oružje prolilo krv očeva i

majki ove djece. Svaka borba u svijetu bila je borba potlačenih protiv talačitelja. Ova palestinska djeca bila su simboli te borbe, bila su simboli moralnih razlikovanja, nužnih da podupru revoluciju i održe njenu apsolutističku osnovu. Bez ozbiljnosti zla ne može se pretpostaviti postojenje suprotnog - dobra. Iranci sami možda nisu kvalificirani da sami sebe nazovu čistima, ali je njihova islamska motivacija bila čista, a neprijatelji su sigurno bili zli. Kako može biti da se iko osim Boga suprotstavi zlu; budući da je zlo postojalo, ono što mu je bilo suprotstavljeno bilo je dobro. Irance je njihov vođa naučio da misli na ovaj način. Ništa, ni udaljavanje Ibrahima Yazdija, ni otpor mudžahedina, nije moglo zaustaviti one koji podržavaju „Liniju Imama“ da pristanu uz ove crno-bijele kategorije suđenja, jer samo se na taj način mogla ozakoniti alegorija dobra protiv zla.

Bili smo tamo oko četrdeset i pet minuta prije što će Imam ući. Signal je bio jasan; nekoliko drugih alima s turbanima pojavilo se na vratima i jedan je dao znak muli koji je čekao na bini da je glavni vođa, svećenik, sveti čovjek, lider, imam na putu u salu. Na pojavu Homeinija na vratima, svako je skočio na noge i počeo klicati „Homeini!“, „Homeini!“, na način najgromoglasnijeg, najjačeg, najpobjedonosnijeg, najmilitantnijeg izražavanja poštovanja nekoj osobi kojem sam ikada svjedočio. Svako je izgledao potpuno ponesen bujicom ljubavi i hvale, svakom ćelijom njihova srca izražavano je apsolutno uvjerenje da onaj kojeg su poštivali zaslužuju to poštivanje u očima Allâha. Ja bih rekao da eksplozija ekstaze i moći koja je pozdravila Imama nije bila toliko prost odraz osjećanja zasnovanih na već ustanovljenoj ideji o Imamu; to je, radije, bila prirodna i nadahnuta himna hvale, slavljenja, koju je zahtijevala veličanstvena i neodoljiva harizma ovog čovjeka. Jer, kada su se vrata otvorila za nj, ja sam osjetio da je kroz vrata pojurio uragan energije, i u svojoj smeđoj halji, s crnim turbanom oko glave, sa svojom bijelom bradom, on je pokrenuo svaki molekul u zgradi i privukao pažnju na način da je sve drugo iščezlo. On je bio tekuća masa svjetla koje je prodiralo u svijest svakoga u sali. Rušio je sve predstave koje je čovjek imao prije nego što ga je sreo. On je bio tako dominantan u svojoj prisutnosti da sam se ja našao zatečen.

Očekivao sam – bez obzira na očitu vrijednost tog čovjeka – da uhvatim sebe kako pomno ispitujem njegovo lice, istražujem njegovu motivaciju, pitam se o njegovoj stvarnoj prirodi. Homeinijeva moć, elegancija i apsolutna dominacija uništile su sve moje procjene, i ja sam bio prepušten jednostavnom iskustvu energije i osjećanja koja su se širila oko njega na pozornici. On je bio uragan, pa ipak se moglo vidjeti da je postojala tačka apsolutnog mira unutar njega. Ta nepokretnost pokrenula je čitavu zemlju Iran. On nije bio obično ljudsko biće; ustvari, od svih svetaca koje sam sreo – Dalai Lama, budistički monasi, hindu mudraci – ni jedan nije posjedovao Homeinija. Za one koji su mogli vidjeti (i osjetiti), to nisu upitne tvrdnje, koliko god utišavane od ljudi kao Yazdi, njegova naroda da je on iznad normalnog (ili abnormalnog) sebičnjaštva ljudskog bića i nastanio se u apsolutnom. Ova apsolutnost otkrivala se u zraku, ona se otkrivala u kretanju njegova tjela, ona se otkrivala u pokretu njegovih ruku, ona se otkrivala u vatri njegova karaktera,





ona se otkrivala u mirnoći njegove svijesti. Nije bilo misterije u načinu na koji su ga voljeli milioni Iranaca i muslimana diljem svijeta. On je pokazao, barem ovom promatraču, empiričku osnovu za pojam viših stanja svijesti. Da strogost, odsustvo osjećanja za humor, apsolutističko suđenje bili su očiti; pa ipak, u datim uvjetima, unutar kojih je on bio smješten, bilo je potvrde značaja svake njegove geste i izgleda. Ovo je bila najneobičnija osoba koju sam vidio.

U početku, nije govorio; drugi vjerski lider obratio se slušateljstvu. Homeini je sjedio pokazujući bezgrešnu šutnju i savršenu ravnotežu. Bio je nepokretan; bio je odvojen; bio je u okeanu mirnoće, pa ipak, bilo je nečega u čistom pokretu; dinamičnog; nešto je bilo spremno da pokreće stalni rat. On je bio niži od svih ljudi koje sam sreo u Iranu, a dominirao je pozornicom, čak i kada je drugi mulla govorio. Sve oči su bile uprte ka Homeiniju i nije bilo ni traga nadmenosti, smaosvijesti, čak ni, ako mogu tako reći, unutarnjeg dijaloga ili traga ispraznog razmišljanja. Cijelo njegovo biće bilo je fokusirano na tačku usredotečenja koja je estetski i duhovno spadala u dramatičnu scenu kojoj sam ja svjedočio. Uprkos apsolutnog osjećaja beskompromisne ispravnosti, bilo je nečeg blagog, što je upravljalo vidljivim pokretima njegovih ruku, zvukom pročišćavanja grla, njegovom pažnjom. Ovdje su stotine domoljuba i muslimana slvile njgovu veličinu, kleli se u svoju ljubav, svoje apsolutno pštovanje; ipak, dok je primao sve ovo, on je ostao unutar sebe, on je ostao nedirnut; u dostojanstvu unutarnjeg mira izvan granica uzročnosti koja je meni poznata.

Čitalac se može namrštititi na ekstravagantnost moga opisa ovog čovjeka; on mora znati, međutim, da uprkos svemu što sam dotad čuo, uprkos prturječnih dokaza koje sam ranije bio dobio (vidljiva žestina izražavanja, odsustvo stvaralačke razigranosti itd.), sadašnji neposredni dojam o onom što je imam Homeini nije imao ništa zajedničko s prethodno formiranom predodžbom. Homeini je bio tako moćan; Homeini je bio tako jak, Homeini je bio bez ega i neosvojiv. U jednom trenu, ja sam vidio sve impulse revolucije, čitavu historiju rušenja Šaha, ritmove mučeništva, minulu islamsku civilizaciju koja je privremeno zasjenila Zapad: sve ovo je bilo sadržano u nazočnosti ovoga čovjeka. On je bio izvor obnove islama, on je bio izvor revolucije, on je bio izvor sve one moći revolucije i islama koja je predstavljena svijetu. Bez njega, siguran sam, monarhija bi bila još na svom mjestu i islam bi bio silom eliminiran kao faktor u političkoj sudbini Bliskog Istoka. Kada sam već jednom vidio Homeinija, pitao sam da li bi čak revolucija u Iranu preživjela, jer se činilo prilično očitim da je sve nadahnuće pristeklo iz Homeinijeva rukovođenja. Homeini je bio revolucija. Onima kojima je data svijest ili osjećanje da znaju šta je on predstavljao život (opasan islamom) ne može a da ne bude ispunjen žarom islama, blagoslovljenim povjerenjem u mučeništvo, odlučnošću da se islam proširi svijetom. On ga je obnovio i transformirao; ovo je bilo učinjeno ne pomoću njegove harizme; ovo je bilo učinjeno stvarnim materijalnim životom; s nemjerom onoga koji je proizveo svu ovu dramu. Ne, Homeini je bio u središtu te islamske erupcije; Homeini je bio izvor duhovne moći koja je protekla u srca muslimana diljem

Srednjeg Istoka – bar onih muslimana koji su instinktivno bili blizu srca islama. Nije se ni jednom nasmijao; njegovo lice je bilo nepokretno, s odlučnim izrazom njegove volje; Bog je zatražio sve od njega; on je posvetio svoj život služenju Bogu. Nije bilo ničeg nad čim bi se smijalo, nad čim bi se divilo, nad čim bi se čudilo; njegov cilj je bio određen, dovesti islam do slave koju mu je Bog najavio. On je živio sa islamom; on je postao instrument islama; on nema svrhu osim ustanovljenje islama. Njegova individualnost izgledala je stopljena sa univerzalnošću njegove više svrhe. Ja nisam otkrio mentalnu entropiju, niti unutarnje reakcije na njegovu okolnu; ne, postojala je samo dužnost koja ga je stavila u službu Alláhu. Psihološki, osamdesetogodišnjak kakav je bio, odavao je dojam čovjeka punog zdravlja, sposobnosti, nepotrošene energije. Sve što je činio – od pokreta njegovih ruku do otvaranja usta, do zvuka njegovih riječi – bilo je pod kontrolom jedne metodične inteligencije. Odavao je utisak nekog ko nije sam zagospodario sobom nego je i sam bio slugom drugog gospodara. Može se samo pretpostaviti da je on ili halucinirao u iskustvu potčinjavanja Bogu ili je zaista dosegao tu vječnu milost, koja je bila predmetom moje kontroverzne rasprave s Ibrahimom Yazdijem. Evo ga, možda najomraženiji čovjek posthitlerovske civilizacije, pa ipak, čovjek ga je vidio krajnje nedemagoškim; vidio ga je kao poslanika Starog zavjeta, jedan islamski Mojsije došao je istjerati farona iz njegovih zemalja (faranoizam koji je izražen u svim onim vrijednostima i činima koji zanemaruju zbilju Alláhove svemoći).

Iako omražen (razmišljao sam o svim onim milionima ljudi koji su za vrijeme krize s taocima bili ispunjeni negativnim mislima o „Ayyatolláhu“ – kako se ogromno neprijateljstvo fokusiralo samo na njega), on je ipak izgledao nedirnut ovom razornom energijom. Bio je dovoljno jak da je preživi. Pored toga, prema njemu je bila usmjerena mržnja tisuća, možda miliona njegovih sugrađana - da se ne spominju Saddam Husain i monarsi regiona – okrenuti protiv njega. Ja sam intuitivno osjetio da je mržnja uperena protiv njega ustvari samo ojačala revoluciju, da ga je učinila još moćnijim; on nije živio za odobravanje drugih; on nije živio da bi bio heroj; on nije živio ni za jedno osobno zadovoljstvo; on je živio za istinu koju je iskusio u zakonima islama, u objavama Poslanika, u sreći i bemičnosti koja se može postići putem islama.

Sve će se ovo činiti pretjerano većini koji čitaju ovu knjigu, pa ipak, jasnost kojom su ovi dojmovi potvrđeni učinila ih je samoočitim i istinitim koliko je i buđenje iz sna. Homeini je bio stvaran, prisutnost Homeinija umanjila je dojam o bilo kojem drugom političkom lideru kojeg sam vidio. On može biti neprijatelj pluralističkih vrijednosti; on može biti neprijatelj individualne slobode; on može biti neprijatelj demokratske vlasti; on može biti neprijatelj metafizike različitog subjektiviteta (to jest, univerzuma individualnog) - ali ne može se poreći da je, uprkos njegovu ozbiljnom licu i strogim i nefleksibilnim vrijednostima i zakonima za koje je ustao, on bio najuzvišenija snaga cijelovitosti i integriteta; on je bio mikrokozmos Istine kakava je prenesena kroz islam. On je bio neko s kim se moglo raspravljati o individualnom izboru, ili o erotskoj ljepoti baleta, on je bio najdivotnije ljudsko biće na sceni međunardone politike, i činilo se da je jednostavno suvremenik Krista

samog; ne bi Homeini sam sebe uporedio s Kristom – ali on je blistao onim istim beskompromisnim integritetom i jedinstvenom namjerom. Kako je moguće da ljudsko biće koje je odbijalo bogatstvo lične slobode utjelovljava tako mnogo od poretka samog univerzuma? Radi donošenja nekakvog zaključka o ovoj revoluciji i jakoj ljubavi kojom je Homeini okružen od barem polovice svojih sugrađana želim odvojiti ideološke izjave Homeinija od veličine ovog čovjeka kao ljudskog bića. Njegova veličina ne proizilazi iz njegovih riječi, niti njegova autoriteta, nego iz života, izraza njegova bića, iz samog načina na koji univerzum reagira na organiziranu formu njegove individualnosti. Uprkos svoj njegovoj ekstremističkoj retorici, uprkos svoj njegovoj gorčini prema Sjedinjenim Državama, uprkos njegovu proklinjanju Zapada, on ipak transcendirira sadržaj svojih riječi, sadržaj svog pisanja; ono što je primarno, to je element svetosti koja utječe u čovjekovo srce. Filmski ili pozorišni režiser, kada bi gledao nastup ajatolaha Homeinija, rekao bi da je to glumac koji može igrati ulogu Mesije ili Dvanaestog Imama, tako veličanstven je bio njegov nastup na pozornici, tako je apsolutno bilo njegovo samopouzdanje, tako je čvrsta bila njegova volja.



Imam Homeini

## MUŠTULUK SJEDINJENJA

Uvojak solufa loknavog u kosi Dilbera rasplete se,  
asketa stari k'o mladić zaljubljeni zbuni se.

Kap pića iz pehara blagodati Tvoje kuš'o sam,  
duša od talasa tuge Ti ukorak s morem zaputi se.

Priču o Dustu pusti jer o Njemu kad mislim,  
vatra u duši se raspali od koje duh iscrpi se.

Muštuluk sjedinjenja bohemima hanikaha stiže,  
odjednom graja, ples i veselje se diže.

Vatra što ašk Njegov u srcu i duši raspiri,  
dušu mi od mene odvoji i, k'o Halilu<sup>1</sup>, u ugodnost se preobrati.

---

<sup>1</sup> Drugo ime Ibrahima, a.s., kome je vatra, suprotno svojoj prirodi, Božijom voljom, postala hladna i spasonosna; vidi: Qur'an, Al-Anbiya' (Vjerovjesnici), 69.





**POJAM ČOVJEKA  
U MIŠLJENJU IMAMA HOMEINIJA**



Dr. Davud Firahi  
Univerzitet Teheran

## POJAM ČOVJEKA U MIŠLJENJU IMAMA HOMEINIJA

### Uvod

Pojam čovjek, mada po sebi sasvim interpretativne naravi, jamačno je temelj svake iole značajnije političke i socijalne filozofije. Stoga bi analiza ovoga pojma u mišljenju Imama Homeinija mogla biti prikladnom polaznom tačkom za spoznavanje i artikulaciju socio-političkih i pravnih gledišta ovoga suvremenog *faqiha* (experta islamskog prava) i filozofa. Čovjek je ono uspravljeno biće koje je postojalo i postoji u svim dijelovima svijeta i fazama povijesti pa mnogi ovaj pojam smatraju odveć očiglednim i lahko odredivim. Ali, baš o tom biću, čim prekorači domete lijepje književnosti i postane predmetom znanstvenih i filozofskih evaluacija, otvaraju se brojna pitanja na koja nije nimalo lahko ponuditi zadovoljavajuće odgovore. Historija ljudskoga mišljenja pokazuje da razvoj znanosti i filozofije nije baš doprinio upoznavanju "nepoznatog" čovjeka. Prije bi se moglo kazati da je u ovom domenu rečeni razvoj napredovao unatraske, od "poznatog" ka "nepoznatom". Indikatori humanističkih znanosti nisu kadri rasvijetliti suštinu, štostvo čovjeka, ili bar ne u onoj mjeri u kojoj je to slučaj sa drugim fenomenima univerzuma. Tako, temelj svakog sustava mišljenja koji se bavi čovjekom i njegovim pravima počiva upravo na spoznaji samog čovjeka, a istodobno, svako pregnuće na tragu dosezanja ove spoznaje oslanja se isključivo na skup pojmova utemeljenih uglavnom na "vrijednostima" svakog posebnog određenog sustava znanja hraneći se tim "vrijednostima"; te ih je, najčešće, nemoguće potkrijepiti objektivnim objašnjenjem. Drugim riječima u svakome "pojmu/konceptu" čovjeka, i pored svekolike želje za (generaliziranjem) globaliziranjem i poopćavanjem, krije se neka, influenza značenja i utjecaj specifičnih/određenih/konkretnih kulturno-civilizacijskih vrijednosti koje daju geometrijska obilježja/konture "poželjnog čovjeka" datog civilizacijskog miljea. Pojam čovjeka u mišljenju imama Homeinija, naravno, nije izuzetak od ovog "pravila".

U ovom radu nastojimo, prije svega, artikulirati pojam čovjeka u Homeinijevom mišljenju, a potom, ukratko, rasvijetliti neke primjere viđenja čovjeka i njegovih prava u opusu ovoga znamenitog mislioca.

### Pojam čovjeka

Naglasili smo da svaki koncept čovjeka slijedi određeni vrijednosni sustav koji prodire u sami sadržaj koncepta. Ovo je zacijelo siguran smjerokaz, tragom kojega



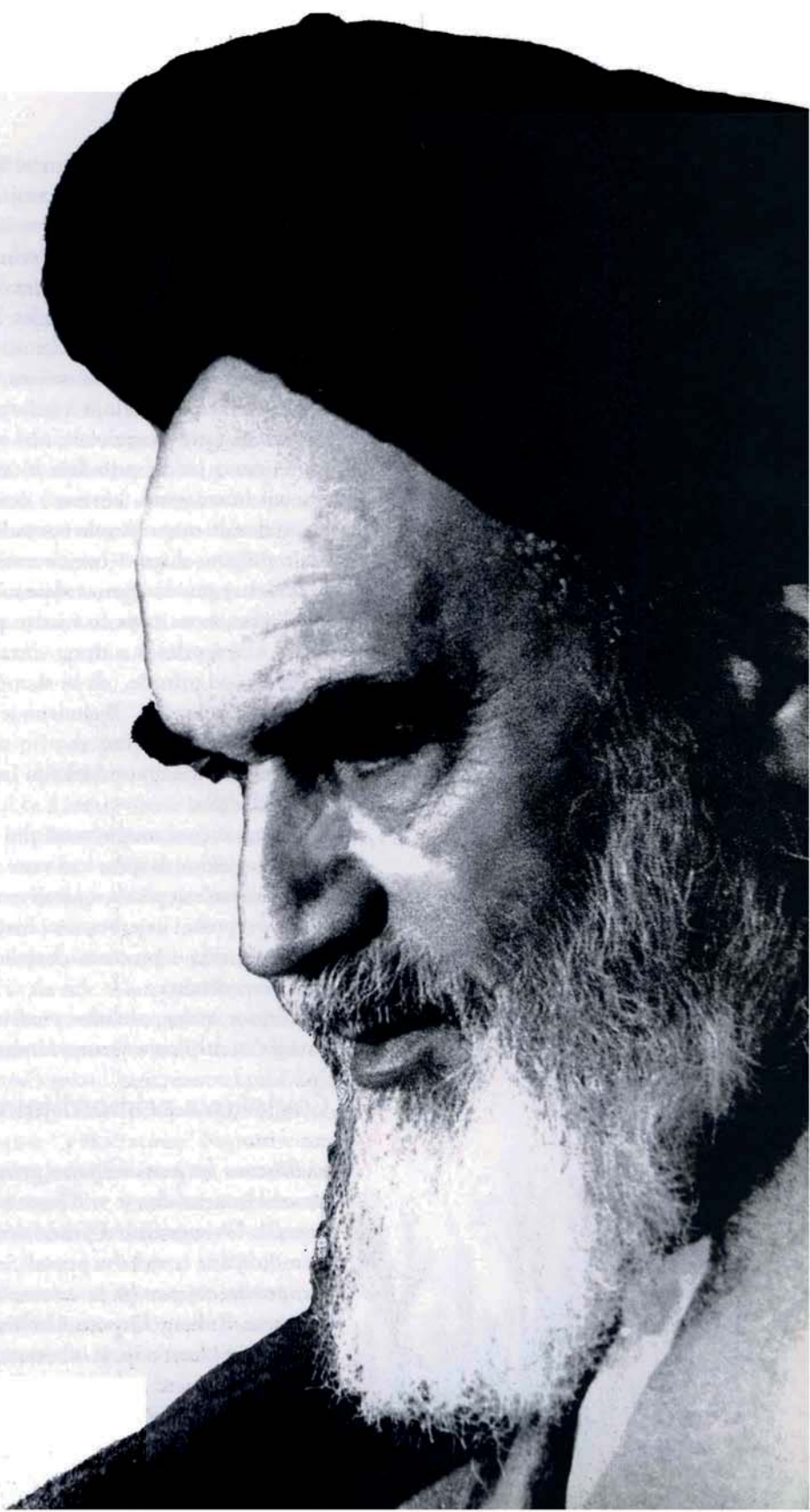
ćemo odgonetati relaciju između "pojma čovjek" i onog vrijednosnog sustava unutar čijih vrijednosti je imam Homeini artikulirao i koncipirao vlastiti sustav znanja/ mišljenja i djelovanja.

Čovjek (*insan*) i islam, odnosno islamstvo (*islamijet*) i čovječstvo (*insanijet*), pojmovi su koji u mišljenju Imama Homeinija najčešće dolaze jedan uz drugi ili se međusobno vezuju. U njegovim govorenjima vrlo često nalazimo fraze kao što su "očuvanje aspekata čovječnosti i islamstva" ili "očuvanje tih ljudskih i islamskih obzira." On na jednome mjestu, dovodeći ova dva pojma u vezu kaže: "Trebate djelovati disciplinirano, uređeno, sa *insanijetom* i *islamijetom* / ljudski i islamski, i pokazati svijetu da ste vi odlučan narod, upućeni u zbilje islama i odani islamskim imperativima." Drugdje kaže: "Svim pripadnicima sigurnosnih snaga i onima koji upravljaju zatvorima i brinu o zatvoreniciima naređujem da se prema zatvoreniciima, ko god oni bili, ophode sukladno insanijetu i islamijetu, te da se suzdrže od maltretiranja, zlostavljanja, nasilnog ponašanja i neprikladnog govora, jer to je u islamu i vladavini islamske pravednosti zabranjeno i osuđeno. Mnogo puta sam rekao i ponovo kažem: niko nema pravo napadati i upadati u domove ljudi. A ako neko i sazna da se u nekoj kući nalazi počinitelj nekog zločina /krivičnog djela, treba samo paziti da taj prestupnik ne bi pobjegao i obavijestiti nadležne organe kako bi se pristupilo njegovu hapšenju u skladu s postojećim zakonskim regulama. Oni koji su naklonjeni ovom pokretu (islamskoj revoluciji) neka se klone takvog postupanja. Neka narod djeluje po vjerozakonskim normama."

Iz navedenih citata uviđamo da imam Homeini, s jedne strane ima na umu islamsko poimanje pojma čovjek, a, s druge strane, insanijet/čovječnost/ljudskost ističe kao glavni cilj islama uopće.

On u svome uvodu u tumačenje (tefsir) kur'anske sure Al-Fatiha piše: "Općenito, tumačiti/tefsiriti knjigu znači pojasniti njezine intencije i u tom pogledu objelodaniti šta je autor htio kazati. Tumač ove časne knjige (Kur'ana), o kojoj Bog Uzvišeni svjedoči da je knjiga podučavanja i upućivanja (*kitab-al-talim wa al-hidayah*) i svjetlo na stazi čovječnosti, trebao bi u svakom njezinom kazivanju, čak u svakom njezinom stavku (ajetu), posvijestiti recipijentu tumačenja aspekt upute Skrivenome svijetu i obzire smjerodavnica na putu blagostanja i stazi onog duhovno-egzistencijalnog proputovanja čije krajnje konačište jeste istinska spoznaja koja upravo koincidira s potpunim ozbiljenjem čovječnosti/insanijeta. Tumačem (*mufessir*) Kur'ana možemo smatrati samo onoga koji nam je razjasnio intenciju objave/cilj spuštanja (*al maqsad al nuzuli*), a ne onoga koji nas obavještava o povodima objave/spuštanja (*sebab al nuzu*), kako se često u tefsirima ističe."

U mišljenju imama Homeinija "Savršeni čovjek" (*insan al kamil*) je, ustvari, čovjek potpune predanosti (*islam al kamil*), a slika i prilika takve osobe je svakako Poslanik islama, mir i blagoslov Božiji njemu i njegovim, a onda se na njegovu paradigmu nadovezuju likovi poput hazreti Alije i Imama vremena, mir njima. "Savršen čovjek" je "islamski čovjek", čovjek potpune predanosti, a u isto vrijeme, temeljni cilj islama (predanosti) jeste "izgraditi čovjeka", tj. "počovječiti" čovjeka. "Kur'an časni, ta



*knjiga nad knjigama, škola nad školama i Objava nad objavama*, došao je izgraditi čovjeka, to jest učiniti "potencijalnog čovjeka" (*insan bi -al-quwwah*) "aktualnim" (*insan bi al fi'l*). Svi pozivi vjesnika Božijih, sa njihovim stupnjevitim različitostima, imali su upravo ovaj smisao i svrhu, učiniti čovjeka čovjekom." Za imama Homeinija ljudsko biće nije isto što i čovjek (*insan*) i čovjekova čovječnost (*insanijjat-al-insan*). Moglo bi se kazati da insanijet korespondira sa nadmaterijalnom, natprirodnom (metafizičkom, u doslovnom smislu ovog izraza) dimenzijom čovjeka "Islam je došao čovjeku, ne muslimanima, ne Iranu." Ali, oni koji zборе o pravima čovjeka, "oni vide samo životinju s jednom glavom i dva uha; oni vide samo ovu prirodu, bolje reći, površinu prirode, ne i njezinu dubinu/nutrinu." "Ono što mi poznajemo, to je samo jedno prirodno biće/tjelesno biće, to nije čovječnost/insanijet. Ono što mi imenujemo (zovemo) čovjekom razvilo se od zametka/zakvačka, pa malo napredovalo, napredovalo i postalo životinjom. E, ta etapa 'životinjstva' (*hajwanijjat*) traje prilično dugo, i čovjek može u njoj ostati sve do kraja života." "Čovječnost znači onaj put kojega su vjesnici Božiji došli pokazati. To je bila njihova misija. Našli smo se na raspuću i jedan put je put čovječnosti, to je *sirat*, pravi put čiji je jedan kraj u prirodi, a drugi u kraljevstvu Božijem (*uluhiyyat*). Pravi put počinje od zametka, od prirode, da bi skončao u konačistima koja prelaze obrise moje i tvoje mašte i imaginacije." Bjelodano je da ovakvo razmatranje čovjeka ima tri aspekta, tj. odvija se u tri ravni i to:

- a) tretira idealnu projekciju insanijeta, tj. ideala koji je konačni cilj čovjeka kao čovjeka,
- b) pojašnjava mogućnosti ali i ontološke i primordijalno prirodne ograničenosti čovjeka – čovjeka kao vrste sa svim njegovim obilježjima; i
- c) na trećem planu, nastoji razlučiti i razjasniti historijske, društvene i političke prepreke i uvjetovanosti čovjeka na tragu prevazilaženja svakovrsnih poteškoća, pupanja i procvata čovjekove primordijalne prirode i približavanja idealu čovječnosti.

Mi ćemo, ovdje, ukratko predstaviti tek jednu od strana ovoga "antropološkog trougla" u mišljenju imama Homeinija.

## Čovjekova primordijalna priroda (*fitrah*)

### *a) Blistava bit primordijalne prirode čovjekove*

Imam Homeini dao je vrlo pozitivnu i jezgrovitu definiciju čovjekove primordijalne prirode: "Primordijalna priroda čovjeka jeste svijetla/svijetleća po svome stvaranju. Primordijalna čovjekova priroda je poput nalazišta čistog zlata i srebra."

"... pojašnjenje ovoga je u tome da primordijalna priroda čovjeka jeste spravljena moćnom Rukom Ljepote i Veličanstvenosti Boga Uzvišenog i spuštена iz svijeta Čistote i Svetosti, te je u samom činu svoga stvaranja besprijekorno blistava i uglačana."

U Homeinijevom mišljenju "čovjek ne dolazi na ovaj svijet kvarnim, već sa prvotnom

prirodom dobrom, prirodom božanskom i Bogom danom. (Sve što se rađa, rađa se na sliku izvorne prirode). To je upravo ona izvorna priroda čovječnosti, priroda puta pravoga, priroda islama (predanosti), priroda tewhida (monoteističkog nazora i uvjerenja); a ova se priroda onda snagom odgajanja dovodi u stanje procvata ili se njezino pupanje i cvjetanje spriječi." Ove aluzije znače samo to da čovjekova primordijalna priroda u svojoj biti ne inklinira zlu, već, naprotiv, pokazuje esencijalnu sklonost dobru. Ali, to nipošto ne znači da je čovjekova primordijalna priroda – onako kako se pretpostavlja u liberalnim filozofskim školama – samodovoljna i imuna na unutarnje i vanjske pokretače zla. Drugim riječima, primordijalna priroda čovjekova na osnovu svoga stvaranja ima opću sklonost dobru, ali aktualizaciju dobra ili promjenu te naklonosti u smjeru zla, sukladno odgoju, ponavljanju, navikama, treba tražiti u općoj slici odgojno-obrazovnih, a dosljedno tome, i u vrsti i usmjerenosti političkih sustava. Možda baš zato imam Homeini i insistira na prioritetnosti političkog pitanja u odgoju i obrazovanju čovjeka. On, naglašavajući značaj odgoja, kaže: "Ti mladi ljudi su u početku dobri, rođeni su kao dobri, jer svojim rađanjem na svijet dolaze u svojoj izvornoj naravi, ali ih onda odgajatelji pokvare. Odgajatelji i životno okruženje ih mogu odvesti putem kvarnim."

*b) Izvorna priroda – tražitelj dokaza.*

Ipak, ne može se kazati da je čovjekova izvorna priroda potpuno pasivna spram odgoja i obrazovanja (uključujući i školu, medije i sl.), koji su opet plod generalne politike svakog posebnog političkog sustava. Kad bi Homeinijevo mišljenje išlo u pravcu jedne takve interpretacije, onda bi ono impliciralo i trajnu nemogućnost trenutnih izlaza iz sustava odgoja i obrazovanja, medija i neadekvatnih političkih sustava, neutralizirajući svaku nadu u osmišljavanje i projiciranje teorije socio-kulturološke i, u konačnici, političke revolucije.

Imam Homeini rečenu čovjekovu prirodu smatra itekako aktivnom i presudnom bar u nekim, nadasve osjetljivim poljima, i to na način da nije sklona olahko prihvatiti svaku riječ i djelo, već naprotiv, odbacuje sve što ne korenspodira s njezinim primordijalnim datostima. Dosljedno tome, možemo pretpostaviti da čovjekova primordijalna priroda *a priori* posjeduje svojevrsnu logiku i logičnu strukturu koja je predsocijalna, te onda ta priroda nije nužno sklona pukom povinovanju odgojno – obrazovnim, društvenim i političkim strukturama i pokretačima. Naprotiv, ona je u stanju nadasve djelatne interakcije sa rečenim datostima sredine, a u slučaju kolizije nekog od vanjskih poticaja s apriornom logikom čovjekove prirode, ma kog oblika i sadržaja bio taj poticaj i bilo da pripada sferi filozofskoga, političkog ili religijskog, on će biti odbačen.

Upravo zato, prema imamu Homeiniju, nikako ne treba čovjekovoj prirodi nuditi i afirmirati one paradigme i sustave koji su s njom u koliziji, ali isto tako, besmisleno je i beskorisno neprirodnim metodama i sredstvima nuditi ljudskoj prirodi čak i ono čemu je ona sklona, poput religije i religioznosti. Možemo pretpostaviti da bi Imam Homeini, da je danas živ, oblikovao jedan globalni antiteroristički front u svijetu.

Kako god, Homeini na tragu svoga stajališta o primordijalnoj prirodi čovjeka ističe: "Čovjekova priroda je takva da ništa ne prihvata tek tako. Nikako. Naprotiv, za sve što joj se kaže, ponudi i predoči, traži razloge, dokaze i argumente." "Prihvatiti nešto bez ikakvog razloga i dokaza znači napustiti načelo same izvorne naravi islama i primordijalne prirode čovjeka, prirode koja uvijek traži obrazloženje." Homeini sličan stav zastupa i u sferi ljudskoga djelovanja (a ne samo mišljenja i govora), pa ističe kako se dobrim djelom (*amal salih*) može smatrati onaj čovjekov postupak koji je sukladan njegovoj izvornoj/primordijalnoj prirodi. "Dobro djelo je ono koje je sukladno čovjekovoj prvotnoj naravi, ljudskoj duši u njezinoj izvornosti i prvostvorenoj dobroti, u njenoj potencijalnoj, dispozicionoj sreći i dobru." Jasno je da ovakvo poimanje "dobra djela" ima značajne socio-političke implikacije, jer, ukoliko uistinu prihvatimo da sukladnost čovjekovoj izvornoj naravi jeste siguran ili bar empirijski mjerljivi kriterij ispravnosti ljudskih postupaka, time, ustvari, priskrbljujemo itekako važnu osnovu za prepoznavanje i određenje "općeljudske izvorne naravi" na širem, globalnom planu, koja bi djelovala kao kriterij kritičkog preispitivanja i evaluacije politika i funkcija različitih sustava. Homeinijeva definicija "dobrog djela" i onog koje to nije je sasvim jednostavna i jasna: "Dobro djelo je ono koje je sukladno primordijalnoj prirodi čovjeka, a nije dobro djelo ono koje toj prirodi oponira. Nastojte činiti dobro, dakle, činiti stvari sukladne onoj nepatvorenoj prirodi čovjekovoj."

### *c) Primordijalno-prirodno slobodoljublje*

Primordijalnost čovjekova *senzusa slobode*, tj. izvorno i u samoj biti čovjekovoj pohranjena težnja slobodi, jedan je od postulata Homeinijeva poimanja čovjeka. "Čovjek, po svojoj izvornoj naravi, ljubi slobodu, zaljubljenik je slobode." A, kako je islam vjera izvorne naravi čovjekove, to je "... islam društvena škola neovisnosti i slobodoljublja". On, interpretirajući na ovaj način čovjekovu narav i religioznost, dodaje: "Mi nipošto ne želimo nametati Zapadu islamske vrijednosti, ni Zapadu, ni Istoku, naravno. Islam se nigdje i nikome ne može nametati. Uopće, islam se protivi nametanju. Islam nije učenje nametanja. Islam promovira i promiče slobodu u svim njezinim dimenzijama. Mi, dakle, samo prezentiramo islam, pa ko hoće nek prihvati, a ko neće - budi volja njegova." Ipak, pojam slobode u mišljenju imama Homeinija ne uključuje sve aspekte i dimenzije slobode koja se danas aktualizira na Zapadu. On tako kaže: "Islam se protivi onome što je protivno čednosti", pa dodaje da zapadnjačka sloboda uključuje i one vidove koji se kose sa čednosti, ističući potrebu za kontrolom takvih sloboda: "Svi trebamo znati da te zapadnjačke oblike slobode koji uzrokuju propast mladih ljudi, djevojaka i mladića, osuđuje ne samo islam nego i ljudski raz/um. Muslimani su obavezni prevenirati takve oblike slobode i njezina izražavanja, kao i sve ono što je zabranjeno vjerezakonom i što jeste prepreka na putu napretka islamskoga naroda i zemlje, ono što se kosi s karakterom islamske republike. Svi spram ovog pitanja imaju svoju odgovornost." Čitajući ove citate, zaključujemo da poštivanje načela čednosti i opće moralnosti i moralnog integriteta zajednice za



imama Homeinija predstavlja jednu od izvjesnih granica slobode. Uz to, treba imati na umu još jednu preciznu granicu slobode, a to je "sloboda drugoga". Čovjek je, kako kaže Homeini, "u svojoj primordijalnoj prirodi zaljubljenik slobode, sklon činiti što želi, težeći čak da njegova volja ima utjecaja i na druge, nastojeći ukloniti sve što stoji na putu njegovoj moći, htijenju i vladanju. I jasno je da na ovome svijetu, bar u granicama tjelesnoga, nema ništa snažnije i utjecajnije od volje čovjekove." Upravo iz ovih razloga je za ozbiljenje slobode svih ljudi nužno uspostavljanje zakona i zakonitosti. Nadalje, "načelo slobode odlučivanja o vlastitoj sudbini" najznačajniji je društveno-politički postulat na kojem je Homeini insistirao.

*d) Primordijalna sklonost prijateljstvu i ljubavi prema drugome*

Sklonost ljubavi prema drugome je, također, jedna od osobnosti čovjekove primordijalne prirode. Imam Homeini s tim u vezi kaže: "Ljudska priroda je priroda prijateljstva... Neprijateljstvo je sekundarna čovjekova ćud, a prijateljstvo izvorna, primarna. Dijete svojim dolaskom na svijet nosi obilježja ljubavi, samilosti, a tek kasnije u njemu se razvija suprotna osobina ili se ova prva, izvorna nadograđuje." Prijateljstvo je, u mišljenju imama Homeinija, ne samo stvar same primordijalne prirode čovjeka, već spada i u domen teologije, s dubokim korijenima u spoznaji Boga, odnosno teističkom viđenju svijeta i čovjeka. Za Homeinija, čovjek je najuzvišenije, najplemenitije stvorenje Božije, pa je stoga i predmetom ljubavi i posebne naklonosti Boga Uzvišenog. Otuda, svakako neprijateljstvo prema čovjeku kao predmetu Božje ljubavi značilo bi neprijateljstvo prema samome Bogu. U jednom pasažu svog izuzetno vrijednog djela *Chehel hadis* (Komentar četrdeset hadisa) Homeini ukazuje na položaj nekih pravovjernih bliskih Bogu koji su "skriveni" među svjetinom, pa kaže: "Dragi moj, sprijatelji se s robovima Božijim kojima je On milost i blagodat Svoju darovao, onima koji su ukrašeni kvalitetima predanosti (*islam*) i vjerovanja (*iman*). Uspostavi s njima odnos ljubavi srčane. Ne dozvoli da budeš neprijatelj miljeniku Božijem, jer Bog Uzvišeni neprijatelje miljenika Svojih drži neprijateljima vlastitim, pa će ih odbaciti iz okrilja milosti Svoje. A posebni robovi Božiji skriveni su među ostalima, te (nikad ne znaš) da li tvoje nepoštovanje, neprijateljstvo ili skrnavljenje časti i dostojanstva jednoga vjernika znači istodobno i bogohuljenje i skrnavljenje Njegove Svetosti. Vjernici su prijatelji Božiji, pa prijateljjevanje s njima je prijateljjevanje s Bogom, a neprijateljstvo spram njih znači neprijateljstvo prema Bogu Uzvišenom. Pa boj se srdžbe Božije i čuvaj se neprijateljstva zauzimatelja (zagovarača) na Dan suda. Teško onome čiji su zauzimatelji neprijatelji njegovi. Zamisli se malo nad ovosvjetskim i onosvjetskim posljedicama takvoga grijeha." Iz ovoga citata razaznajemo nekoliko značajnih teoloških pitanja:

Prvo, poštovanje i prijateljstvo – ljubav prema svim ljudima kao miljenim robovima Božijim jeste naš imperativ. Neprijateljstvo prema bilo kojem čovjeku znači i neprijateljstvo prema samom Bogu.

Drugo, uz rečeni imperativ koji je općeg karaktera i obuhvata ljubav prema svakome čovjeku, posebno se ističe potreba poštivanja vjernika koji kod Boga Uzvišenog

užívaju položaj posebni u okrilju Blizine Njegove. Neprijateljstvo prema takvim odabranicima izaziva srdžbu Božiju.

Treće, takvi bogougodnici, Bogu bliski robovi odabrani, toliko su skriveni u narodu, svjetivni, da ih je isuviše teško otkriti i raspoznati. Stoga, kao logičan razumski zaključak nameće se teza o nužnosti ustezanja od neprijateljstva prema ijednome čovjeku, odnosno potreba za ustrajnim prijateljstvom prema svim ljudima. Uz isticanje ukorijenjenosti ljubavi i prijateljstva prema čovjeku u samoj primordijalnoj prirodi ovog stvorenja Božijeg, te teoloških načela i konotacija u vezi s tim, Homeini naglašava itekako važne sociološke perspektive i učinke te ljudske osobine: "Širokogrudnost, samilost, promicanje ljubavi među ljudima najbolji su načini da se zadobiju srca ljudi i spriječi neposluh i razuzdanost u zajednici..." "Skrnavljenje časti vjernika i otkrivanje slabosti i tajni njihovih može izazvati propast onoga koji to čini, suočivši ga sa sramotom još na ovome svijetu."

*e) Instinkt održanja/opstanka ili težnja za vječnošću (i odbojnost prema smrti)*

Riječ o još jednom od bitnih obilježja čovjekove izvorne naravi. Čovjek se po tome obilježju ne razlikuje mnogo od ostalih živih bića. Imam Homeini o tome kaže: "Čovjek po svojoj primordijalnoj naravi i suštini voli život i opstanak, a prezire propast, nestanak i smrt." Neki muslimanski mislioci iz ove izvorne čovjekove težnje izveli su i zaključke koji spadaju u domen eshatologije. "Ova sklonost odnosi se na apsolutni opstanak, vječni optrajavajući život; opstanak, dakle, koji je imun na nestanak i život koji ne vodi u smrt." Međutim, to je samo jedna od perspektiva u čijim obrisima nalazimo implikaciju rečenog afiniteta koji polučuje i ne manje značajne plodove i na društveno-političkom planu. Ovo posebno ako imamo na umu općeraširenost i globalnost/univerzalnost tog afiniteta, i, svakako činjenicu da svaka sklonost jeste plod znanja i prepoznavanja. "Jer, kako je ova ljubav prema životu i opstanku, kao i prezir smrti i nestanka, dio čovjekove izvorne naravi, to će čovjek zavoljeti i iskazati privrženost onome svijetu kojeg spozna i prepozna kao vječnotrajući *medium vivendi*."

Suodnos između želje za opstankom i prepoznavanja (definiranja) izraza/opredmećenja opstanka pokazuje da ta želja za opstankom nije ograničena samo na eshatološke perspektive već je imanentna svakome čovjeku, bilo da vjeruje ili ne vjeruje u budući svijet i budući život. Upravo iz tog razloga jedan apsolutni materijalist i poricatelj budućeg svijeta pripravlja sebi opstanak na ovome svijetu, a oni koji vjeruju u život na budućem svijetu, ovaj svijet vide sasvim drugim očima i prema njemu se sasvim različito odnose. Riječ je, dakle, o dva bitno različita pristupa ovome svijetu, što možemo sažeti u dvije teze: "ovaj svijet – svijet življenja" i "ovaj svijet- zasad svijeta budućeg".

S obzirom na ovakvu analizu, ljubav prema sebi i želja za opstankom zajednički su svim ljudima, materijalistima i teistima. Upravo iz ovakve perspektive pozivajući se na riječi imama Džafera Sadika, Homeini kaže: "Ti samoga sebe voliš više nego ikoga drugog.... Ako uzmogneš, ne čini zlo onome koga voliš."



#### f) Savršenstvo

Skлонost savršenstvu i potpunosti također je osobina čovjekove primordijalne prirode, s tim što definiranje/prepoznavanje njegovih opredmećenja ovisi o razini svijesti i znanja o ovome pojmu kod svakog pojedinačnog čovjeka. Možda se značajan dio pitanja odnosa među ljudima i društvenih nedaća može smatrati posljedicom upravo tih različitih poimanja i interpretacija savršenstva koja nalazimo kod različitih ljudi. Ili, kako to reče Homeini, to je posljedica "koprena koje su u nama... patnje koje proživljavamo su zbog tih koprena u nama." Prema Homeiniju, "čovjekova priroda nikad se ne zaustavlja, ničim se ne zadovoljava. Takva je čovjekova priroda. Ona traži Boga. Zahvaljujući takvoj prirodi, čovjek nikako da nađe i dokuči svoju *izgubljenu stvar*. Zato, onaj koji teži moći traga, ustvari, za apsolutnom moći, a apsolutna moć je sami Bog." Želja za opstankom i težnja savršenstvu očituju se raznovrsno, polučujući različite pokretače u čovjeku, a jedan od najznačajnijih proizvoda ovih čovjekovih primordijalnih sklonosti ogleda se kroz uzajamnu implikaciju i povezanost između moći i opstanka. Imam Homeini u pismu upućenom jednom od suvremenih političkih (i ideoloških) vođa kaže: "Čovjek po svojoj izvornoj naravi teži savršenstvu u apsolutnom smislu. Znae da čovjek želi apsolutnu moć u svijetu, ne pokazujući naklonost moći koja je nepotpuna i uvjetna. Kad bi mu cijeli ovaj svijet stavili na raspolaganje, a rekli da postoji još jedan (svijet), on bi odmah poželio da mu se i taj drugi svijet da. Dakle, čovjeka zadovoljavaju samo apsolutna moć i apsolutno znanje, a to nije ništa drugo do sami Bog Svevišnji... Uopće, čežnja i želja za vječnim životom (opstankom) koju nalazimo u samoj esencijalnoj osnovi svakog ljudskog bića znak je postojanja vječnoga svijeta, imunog na smrt (nestajanje)." Iz ovoga vidimo da Homeini čovjekovu primordijalnu sklonost moći smatra očiglednom, *a priori* prihvaćenom, a onda na temelju ove teze on razvija racionalnu argumentaciju za tezu o postojanju Boga i budućeg svijeta, odnosno čovjekova povratka Iskonu u svome eshatonu. Ovo i jeste prvotna Homeinijeva namjera u ovome pismu, mada ne treba zanemariti i njegovu uvodnu tezu o čovjekovoj sklonosti moći. Ovu čovjekovu izvornu, urođenu sklonost možemo interpretirati i tako što ćemo kazati da čovjek jeste u stalnoj potrazi za moći, ali pravac, smjer toga traganja može ga odvesti Bogu i božanskome ćudoređu, a mogu ga odvesti i na sasma druge staze. U tom slučaju možemo postaviti sljedeće pitanje: može li se pretjerana težnja za moći (koja prerasta u hegemonizam) neutralizirati i uravnotežiti snagom oponirajuće moći na istoj razini, kako o ovome misle sljedbenici modernog političkog realizma? Ili, u tom slučaju, život čovjeka dopijeva u beskrajni i bezizlazni vrtlog pun sukoba i tenzija? Homeini na drugom mjestu naglašava da čovjekova težnja savršenstvu i apsolutnome, čim skrene sa svog božanskog/teološkog puta i prizemlji se u nizije ljudskih prohtjeva i nemoralnih želja, odmah prerasta u strast za hegemonijom i gomilanjem bogatstva, vukući tako zajednicu i cijeli svijet u pakleno grotlo ljudskih nadmetanja; isključivosti, monopola i beskrajnih sukobljavanja. "Apsolutno savršenstvo je čovjekova iskonska težnja, dio njegove primordijalne prirode koja jeste nit božanskoga u čovjeku. To

je priroda jednobojstva. Ustvari, ta priroda teži apsolutnome savršenstvu kao svome konačnom ozbiljenju – pronalasku sebe u sebi. Čovjek se ne smiruje dok taj svoj cilj ne postigne, ne nađe svoju izgublenu stvar. Ako uopće i nađe! Svi mi tragamo za tom svojom “izgubljenom stvari”, ali je na pogrešnim mjestima tražimo, jer nismo ustvari ni svjesni šta tražimo. Kad vidimo nešto kod drugoga, pomislimo: eh, da mi je to i to. A, kad dođemo do toga i toga, mislimo da nam, zapravo, treba nešto drugo, treće i tako u nedogled. Što više postignete, sve više ste uznemireni. Čovjek je takav po svojoj prirodi. Jer, čovjek traga za apsolutnim savršenstvom, ali je izgubio orijentaciju. Kad bi vam dali i cijeli svijet, vaš nemir bio bi samo uvećan. Ono što čovjeku ulijeva spokoj i sigurnost je svijest o Bogu (*Zikrullah*).

Ovakav stav o suštini čovjeka svakako implicira i sasvim specifičnu perspektivu razmatranja i razviđanja čovjekova života, što bismo mogli sažeti u sljedeću tezu: Čovjekova priroda otrgnuta od svoga božanskog-teoetičkog temelja nije kadra sama uspostaviti i urediti miroljubivi život i postojan mir u svijetu. Drugim riječima kazano, čovjek je po svojoj biti takav da bez pretpostavke o nekoj vrsti metafizike nije sposoban uspostaviti moralni sustav i društveni život utemeljen na etičkim načelima, jer ako prihvatimo čovjekovu urođenu želju za opstankom i težnju apsolutnom savršenstvu, možemo neizostavno pretpostaviti sljedeća dva puta:

1. Usmjeravanje ove čovjekove iskonske sklonosti ka moralnosti koja implicira metafizičko ili, kako bi Homeini kazao, “teološko i monoteističko”.

2. Razuzdavanje ovoga esencijalnog čovjekovog poriva na putu beskrajnog služenja materijalnome, koje skončava u potresima i nemiru pojedinaca i zajednice.

No, s obzirom na činjenicu da je civiliziranost dio samog bića čovjekova, a civiliziranu zajednicu ili grad nije moguće zamisliti bez reda i poretka, ovo opet nije ozbiljivo osim uz pomoć zakona, dok zakon nije moguć bez morala, a moral bez metafizičkoga, to je pretpostavljanje (postojanja) Boga i vjerovanje u svijet metafizičkoga neizbježan preduvjet spokoja pojedinca i sigurnosti zajednice. Kako reče Homeini, ono što smiruje čovjeka (i zajednicu) jeste svijest o Bogu i sjećanje na Njega.

Ovdje ćemo ukazati na neke implikacije Homeinijeve antropologije u domenu prava čovjeka.

Već smo spomenuli kako je i po Homeiniju društvenost dio samog bića čovjekova. Da bi očuvao i razvijao svoj život, čovjek se udružuje u zajednicu. I pored blistave iskonske naravi svoje, sklone dobru, moralu i ljubavi prema drugome, čovjeku su svojstveni drugi afiniteti koji, u slučaju njegova “raskida” sa moralom i metafizikom, bivaju vrelom destruktivnih učinaka u sferi mišljenja i djelovanja. Upravo iz tog razloga Homeini govori o nužnosti “obzirnosti u djelima” *vis a vis* religijskoga ćudoređa. Odatle u njegovome mišljenju, nasuprot modernim mišljenjima na Zapadu, čovjekova prava i obaveze čvrsto su vezani za pojmove metafizike, monoteizma i religioznosti. Prema Homeiniju, čovjek mora paziti na svoja djela, jer svako čovjekovo djelo ponavljanjem može polučiti jednu karakternu osobinu njegove duše (*meleke*). Stoga, svaki moralni čin može biti uvodom u formiranje jedne moralne odlike u čovjekovoj duši i obrnuto. “Što god da uradimo, bilo dobro

ili zlo, to ćemo i vidjeti .... Tamo (na svijetu budućemu) ozbiljuje se samo djelo koje smo učinili...

Čovjek ima mnoge duševne osobnosti, kvalitete čudi, dobre i loše. Neko je izdajnik po svome karakteru... Čovjek potencijalno posjeduje sve kvalitete, naravno on ima kapacitet njihova ozbiljenja. Ima kapacitet ozbiljenja / zadobijanja lijepih i kvarnih obilježja vlastite duše, što ovisi o njegovu nastojanju. Čovjek, tako, može učiniti da nutrina biti njegove postane odveć kvarnom." To znači da "nutrina čovjekove biti ovisi i o onome iz čega izvire sve upute i zastranjenja." Imam Homeini vjeruje isto tako da se osebujna širina lijepih osobina čovjekove duše koje polučuju lijepo ophođenje i dobra djela, razvija samo iz religiozne monoteističke moralnosti. Stoga u odsustvu takvih temelja, čovjek i kada govori o tako prijemčivom i poželjnom pojmu kakva je, recimo, "priroda", on ga artikulira u sferi vlastitih interesa, prevashodno onih materijalne prirode. Na takav način veliki globalni "pojmovi" bivaju tek oruđem u rukama onih koji teže supremaciji u svijetu. Otuda je imam Homeini skeptičan prema parolama o ljudskim pravima koje ističu imperijalističke/kolonijalističke sile svijeta.: "Oni su i ime miroljubivosti najveći raspirivači rata, u ime ljudskih prava prednjače u njihovu kršenju/nepoštivanju; ističu svoju dobrohotnost želeći samo zlo drugome; sve žele samo za sebe, potirući druge." On, dalje, ističe kako ovakvo stanje nalazimo u skoro svakoj zajednici i kod gotovo svakoga čovjeka, te dodaje: "To je zato što nutrina biti čovjekove nije pročišćena eda bi htjela pravdu radi pravde, a ne radi sebe. Da, mi i kada pravdu želimo, zarad sebe je želimo. Nemojmo se zavaravati. Ne želimo pravdu radi nje same, jer, čim bi pravda bila protiv nas, odmah bismo joj se usprotivili. Čim nam neka nepravda donese korist, odmah je zavolimo. Uzrok ovakvog stanja je u nama samima. U čovjeku, dakle. Kad bi se taj uzrok uklonio, sve bi bilo riješeno. Svi bi se zavoljeli, pomagali jedni drugima, niko nikom ne bi smetao...E sve dok je taj korijen iskavrenosti duboko u ljudskim srcima, čovjek neće prihvatiti ni ono za što zna da je nesumnjivo pravedno." Ovakve duševne karakteristike, prema Homeiniju, razvijaju se u čovjeku zbog njegove nepažnje i nemara prema vlastitim djelima i postupcima koji postupno uzrokuju nastanak snažnih unutarnjih poriva koji čovjeka i zajednicu vode u destrukciju. Jer, onaj čija je čud i duševna konstitucija istkana samoljubljem i egoizmom, za svoj glavni životni cilj ima razne ugodnosti kojima nastoji zadovoljiti vlastiti ego. Homeini, pozivajući se na riječi imama Bakira, piše: „Teže je biti obazriv u djelovanju, nego djelovati.“ Na koncu, čak i dobro djelo može se naći u vrtlogu koji predstavlja uvertiru u nemoral i zlo. Čini se kako Homeini, s obzirom na njegovo viđenje čovjekove primordijalne prirode, smatra da su obzirnost u djelovanju i izbjegavanje stvaranja plodnog tla za bujanje „kvarnosti“, teško dokučivi za mnoge pojedince i zajednice. Neophodno je da se stalno nadoknađuju moralne manjkavosti „zajednice dobra“ koje nastaju iz sukobljenosti interesa njezinih pojedinaca. S druge strane, pripadnici te zajednice moraju imati razvijene i snažne obrambene mehanizme koji bi mogli spriječiti eventualne „udare izvana“. Homeinijevo mišljenje o ovom pitanju temelji se na sljedećim tezama:

- „Ljudska vrsta može živjeti ugodnim životom na ovome svijetu, uz međusobnu suradnju i potpomaganje. Nemoguće je živjeti sasvim individualno, bez zajednice, osim ako čovjek napusti okvire ljudskoga i pridruži se carstvu divljih životinja. Društveni život počiva na međusobnom povjerenju ljudi, koje je uvjetovano pouzdanjem i ustezanjem od svake vrste izdajstva.“ Dakle, moralni život svakoga čovjeka i svake zajednice nužno je uvjetovan moralnošću drugoga i uzajamnim povjerenjem.

- Dok god je u materijalnom svijetu, čovjek je u stalnome mijenjanju i dozrijevanju zahvaljujući suprotnostima i zbivanjima svijeta ovoga, a i njegovoj prirodi koja jeste primateljka utjecaja raznorodnih. Nadalje, sve dok je na ovome svijetu, izložen je neprijateljstvima destruktivnih činitelja koji ga mogu, ukoliko ih u tome ne spriječi, odvesti u propast i nestanak. Ovo važi za čovjeka kao individuu (kao uostalom i za životinje), ali i za zajednice ljudi. I najuređenija „zajednica dobra“ uružit će se i propasti ukoliko ne preduprijedi destruktivne utjecaje koji prijete civiliziranom svijetu uopće. Otuda je iz preegzistentne naklonosti i savršene milosti Božije, dato životinjama uopće, a posebno čovjeku, da imaju sposobnost „odbijanja“ kao obrambeni mehanizam kojim se čovjek (kao i životinja) brani „iznutra“ i „izvana“ od štete i destrukcije kako na individualnom planu, tako i u smislu očuvanja „zajednice u dobru“. Iz ovdje izloženih analiza možemo zaključiti da u Homeinijevoj teološkoj interpretaciji čovjekove primordijalne prirode, morala i ljudskih prava „moralna zajednica“ ili „zajednica u dobru“ nije sklona ratovanju, neprijateljstvu i atacima na drugoga. Sposobnost „odbijanja“ koje jeste imanentno čovjekovom biću jeste samo sredstvom zaštite jedne takve zajednice. U ovakvoj generalnoj interpretaciji čovjeka u njegovoj biti ljudi nisu jedni drugima vukovi. Osim, naravno, moralno izopačenih ljudi i ljudskih zajednica. Ovakvu interpretaciju čovjekova moralnog i primordijalnog štostva Homeini proširuje i na islam kao konačnu i upotpunjenu zasvodnicu religija, pa kaže: „Islam se ne može spoznati tako brzo, ne može se na osnovu dva rata spoznati islam, islam nije rat. Uistinu, rat ne pripada islamu. Mi uopće ne poznajemo islam, kao što ni čovjeka ne pozanjeimo. A Bog zna najbolje.“



